

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ' NİN TÜRKİYE' DEKİ
İÇ HUKUKA ETKİSİ BAĞLAMINDA 6284 SAYILI
KANUN' UN İNCELENMESİ

Melike KAPLAN

2501180523

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SEDA İREM ÇAKIRCA

İSTANBUL- 2020

ÖZET

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ' NİN TÜRKİYE' DEKİ İÇ HUKUKA
ETKİSİ BAĞLAMINDA 6284 SAYILI KANUN' UN
İNCELENMESİ

MELİKE KAPLAN

Kadına yönelik şiddet, bir insan hakkı ihlali ve toplumsal sorundur. Toplumsal cinsiyete dayalı bir ayrımcılık meselesi olarak görülen bu şiddet, ataerkil sistem ve toplumsal cinsiyet kalıpları ile meşrulaştırılmaktadır. Bu sistem ve kalıplar kadını ikincil yapmaktadır ve onu özel alanla sınırlamaktadır. Kadınlar, ataerkil sistemin ve toplumsal cinsiyet kalıplarının dışına çıktığında ise düzenin eski haline getirilmesi için erkekler tarafından baskıya maruz bırakılmaktadırlar. Bu baskı, şiddet yoluyla gerçekleşebilmektedir. Kadına yönelik şiddet, geçmişten günümüze sık sık karşımıza çıkmaktadır. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve yok edilmesi için taraf devletleri hukuki olarak bağlayan ilk uluslararası düzenleme Kadına Yönelik Şiddeti ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)' dir. Sözleşme, kılavuz niteliğindedir ve kadına yönelik şiddet ile mücadelede standartları belirlemektedir. Sözleşme' yi temel alan Türkiye iç hukukundaki ilk düzenleme ise 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadeleye Dair Kanun' dur. Dolayısıyla kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun' u anlamak ve uygulanmasını sağlamak için çalışma konusu olarak seçilmiştir. Çalışma Kadına Yönelik Şiddeti ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve Sözleşme bağlamında 6284 sayılı Kanun' un incelenmesini hedef almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kadına Yönelik Şiddet, Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet, İstanbul Sözleşmesi, Kadına Yönelik Ayrımcılık, 6284 sayılı Kanun, Toplumsal Cinsiyet, Ataerkillik.

ABSTRACT

**ANALYSIS OF THE LAW NO 6284 IN THE CONTEXT OF
ISTANBUL CONVENTION' S IMPACT ON DOMESTIC LAW IN
TURKEY**

MELİKE KAPLAN

Violence against women is a violation of human rights and a social problem. This violence, which is seen as an issue of discrimination based on gender, is legitimized by the patriarchal system and gender norms. These systems and norms make women secondary and confine them with the private sphere. When women break out of the patriarchal system and gender norms, they are subjected to pressure by men to restore the order. This repression can take place through violence. Violence against women is frequently encountered from past to present. The first international regulation that legally binds the states parties for the prevention and eradication of violence against women is the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). The Convention provides guidance and sets standards in combating violence against women. The first regulation in Turkey domestic law based on the Convention is Law No. 6284 on the Protection of the Family and Combating Violence Against Women. Therefore, it has been chosen as the study subject to understand and to ensure their implementation the Istanbul Convention and the Law No. 6284 on combating violence against women. The study aims to examine the Council of Europe Convention on Prevention and Combating Violence Against Women and Domestic Violence and the Law No. 6284 within the context of the Convention.

Keywords: Violence Against Women, Gender- Based Violence, Istanbul Convention, Discrimination Against Women, Law No. 6284, Gender, Patriarchy.

ÖNSÖZ

Toplumsal cinsiyete dayalı kadına yönelik şiddet kadınların uzun yıllardır mücadelesini verdiği ve vermekte olduğu alanlardan biridir. Her kadın hayatında farklı şekillerde en az bir kez şiddete maruz kalmaktadır. Tez çalışmam, kadına yönelik şiddetle mücadelede en önemli ve en son adım olan ve toplumsal cinsiyeti ilk kez tanımlayan İstanbul Sözleşmesi ayrıntılı olarak ele almaktadır. Aynı zamanda Sözleşme’ nin iç hukuktaki etkisini gösteren Türkiye iç hukukundaki kadına yönelik şiddeti önleme konusundaki en geniş düzenlemeyi yani 6284 sayılı Kanun’ un incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışma kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda Sözleşme ve 6284 sayılı Kanun öncesindeki uluslararası ve ulusal düzenlemelere yer verdikten sonra Sözleşme ve 6284 sayılı Kanun’ un ayrıntılı incelemesini yapmaktadır. Çalışmada Sözleşme’ ye yönelik eleştiriler ve çekilme söylentilerine ve 6284 sayılı Kanun’ un yapım aşamasındaki TBMM tutanaklarına ve Şiddete Son Platformu’ nun taleplerine de yer verilmektedir. Çalışmamı toplumsal cinsiyet bakış açısını ile ele alarak İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun’ un anlaşılabilmesi için çabaladım. Çeşitli uluslararası ve ulusal düzenlemelerden yararlanarak çalışmamı kadına yönelik şiddetle mücadele için bir teorik çerçeveye dönüştürmek istedim.

Tez çalışmam boyunca yardımlarını esirgemeyen, çalışmamda büyük emeği ve katkısı olan tez danışmanın Doç. Dr. Seda İrem Çakırca’ ya teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmayı başta annem Emine Kaplan ve kız kardeşlerim Büşra Eryiğit Kaplan, Gülben Kaplan ve Nahide Gül Kaplan olmak üzere tüm kadınlara ithaf ederim.

Şiddetsiz bir yaşam ve kadının insan haklarının korunması için “İstanbul Sözleşmesi Yaşatır!” diyorum.

İSTANBUL, 2020

Melike KAPLAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDET

1. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet.....	7
2. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Biçimleri.....	10
2.1. Fiziksel Şiddet.....	10
2.2. Cinsel Şiddet.....	10
2.3. Ekonomik Şiddet.....	11
2.4. Psikolojik Şiddet.....	12
3. İstanbul Sözleşmesi' ne Göre Şiddet	12

İKİNCİ BÖLÜM

KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE EV İÇİ ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE BUNLARLA MÜCADELEYE DAİR AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ

1. İstanbul Sözleşmesi' nin Arka Planını Oluşturan Kadına Yönelik Şiddete Dair Uluslararası Düzenlemeler	16
1.1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW).....	16
1.2. Nairobi İleriye Dönük Stratejileri	22
1.3. Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge	24
1.4. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu	26

1.5. Avrupa Konseyi Rec (2002) 5 Sayılı Tavsiye Kararı	29
2. İstanbul Sözleşmesi Öncesinde Yapılan Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadeledeki Ulusal Düzenlemeler	31
2.1. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun.....	40
2.2. Başbakanlık 2006/ 17 Sayılı ‘Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler’ Başlıklı Genelgesi.....	42
2.3. Ulusal Eylem Planı (2016 – 2020).....	43
3. İstanbul Sözleşmesi’ nin Yapım Aşaması.....	45
4. İstanbul Sözleşmesi’ nin Amacı, Hedefleri, Kapsamı	54
5. İstanbul Sözleşmesi’ ne Göre Taraf Devletlerin Sorumluluklarının Kapsamı, İlkeleri ve Yükümlülükleri	56
6. İstanbul Sözleşmesi’ nin İzleme Mekanizması – GREVIO	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEYE DAİR KANUN

1. 6284 Sayılı Kanun’ un Hazırlık Aşaması	68
2. Kanun’ un Amacı, İçindeki Tanımlar ve Kapsamı	75
3. Kanun’ un Getirdiği Yükümlülükler ve Devlet Tedbirleri	78
4. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)	84
SONUÇ.....	88
KAYNAKÇA	92

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK (COE)	: Avrupa Konseyi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AÇSPB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BM (UN)	: Birleşmiş Milletler
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
CAHVIO	: Ad Hoc Committee for Preventing and Combatting Violence Against Women and Domestic Violence (Kadına Yönelik Şiddetle ve Ev İçi Şiddetle Mücadele ve Önleme Geçici Komitesi)
CEDAW	: Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi)
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
GREVIO	: Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu)
HRW	: Human Rights Watch
ICC	: International Criminal Court (Uluslararası Ceza Mahkemesi)
KADER	: Kadın Adayları Destekleme Derneği
KEFEK	: Kadın ve Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
LGBTi+	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender ve İnterseks vd.
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu

ŞÖNİM	: Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanun
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
UNTC	: United Nations Treaty Colletion
UNHCR	: The UN Refugee Agency (BM Mülteciler Örgütü)
WEF	: The World Economic Forum (Dünya Ekonomi Forumu)
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

GİRİŞ

Kadına yönelik şiddet, erkek iktidarının korunmasını ve erkeğin kadın üzerindeki baskı ve kontrolünü sağlamak için uygulanan bir insan hakkı ihlalidir. Kadına yönelik şiddet hem kadının insan hakkı ihlali hem de bir ayrımcılık türü olması bakımından toplumsal bir sorunu ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyetin yarattığı roller nedeniyle kadına yönelik şiddet artarak devam etmektedir. Devletler uluslararası ve ulusal olarak birtakım önlemler alsa da bu yeterli olmamaktadır. Kadına yönelik şiddet için yasal önlemlerin alınması yeterli değildir, fiili olarak da önlemler alınmalıdır. Çünkü kadına yönelik şiddet bir zihniyet sorunudur. Bu zihniyet ataerkil cinsiyet kalıplarıyla oluşturulmuş olan eril sistemin ürünüdür. Bu sistemde erkekler egemen ve güçlü, kadınlar ise tehlikeli, ikincil ve üzerinde hakimiyet kurulması gereken bireyler olarak yer almaktadır, yani ataerkil sistem bir tarafın diğerine üstünlüğünü ve hiyerarşik bir yapıyı içermektedir. Böylece kadın ve erkek arasında eşitsizlik oluşur. Bu eşitsizlik geçmişten günümüze kadınların hak taleplerini ortaya çıkarmıştır.

1789 Fransız Devrimi de dahil olmak üzere insan hakları üzerine yapılan çalışmalar; çoğunlukla erkek cinsiyeti düşünülerek yapılmış, kadınların insan haklarının varlığı göz ardı edilmiştir (Kuyaksil, 2009: 328). Fransız Devrimi'nden beri kadınların hak mücadeleleri devam etmektedir. Fransız Devrimi sonrasında kabul edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Evrensel Bildirgesi' nin içinde kadınlara yer verilmediği vurgulanmıştır. Olympe de Gouges, Bildirge' nin bir aldatma olduğunu içinde geçen insan kelimesinin kadını kapsamadığını sadece erkekler için olduğunu ortaya koymak için Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirgesi (1791)' ni yayınlamıştır (Çakmak, 2007: 734). Gouges, bu Bildirge ile hem kadınların hem de erkeklerin hakları olduğunu öne çıkarmıştır ve eğer kadınlar da erkeklerle birlikte aynı hakları kullanamazlarsa İnsan ve Yurttaş Hakları Evrensel Bildirgesi' nin evrensel olamayacağı vurgulamıştır (Çakmak, 2007: 734). Gouges, yayınladığı Bildirge ile toplumun devrimci bir sorgulamayı tekrar ortaya çıkarmak istemiştir (Bessieres ve Niedzwiecki, 1991: 1) ama kadınların haklarını kullanabilmesini sağlamak isteyen ve ayrımcılığın önüne geçmeye çalışan Gouges giyotine gönderilmiştir. Dolayısıyla

devrim herkese eşitlik, özgürlük vaat etmesine karşılık kadınlar bunu erkeklerle birlikte aynı anda elde edememişlerdir (Çakmak, 2007: 733).

Yirminci yüzyılın ilk yarısında da birçok düzenleme kadının insan haklarını görmezden gelmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi tüm insanlara eşit hak talebi ile 1948 yılında ilan edilmiştir. “Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar.”¹ ve “Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya içtimai menşe, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin işbu Beynamede ilan olunan tekmil haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir.” ifadeleriyle Beyanname’ nin 1. ve 2. maddeleri tüm insanlara eşitlik talebi oluşturmuştur. Eril sistemin bir ürünü olan bu eşitlik kadınlar için geçerli değildi. Bunun nedeni toplumların geçmişten günümüze ataerkil bir sistem tarafından yürütülmesidir. İnsan hakları kavramını cinsiyeti öne çıkarmadan ele almak insan hakları kavramının erillik ile birleştirerek patriarkal anlayışı sürdürmek anlamına gelmektedir (Berktaş, 2003, 2018: 38). Ataerkil sistem kendi erkek iktidarını korumak için hak ve özgürlükleri düzenlerken kendinden olmayan yani beyaz, erkek ve burjuva olmayanları dışarıda bırakmıştır. Kadınların birey ve bu bireylerin hakları olması gerektiği düşünülmemiştir. Bu sebeple buradaki eşitlik talebi sadece beyaz, erkek ve burjuva bireyleri kapsamaktaydı. Dolayısıyla kadınlar eril sistemin içinde yer almasına ve sistemin oluşturulduğu düzenlemelerden, hak ve özgürlüklerden yararlanmasına izin verilmemiştir.

Uluslararası hukuk, insan haklarının kadın ve erkek fark etmeksizin tüm bireyleri kapsadığını iddia etmektedir. Ancak uluslararası hukuktaki kamu/özel, kültür/doğa, eylem/ pasiflik, mantık/duygu gibi söylemlerin “ilki erkeği ikincisi ise kadını temsil edecek şekilde” (Cohn’ dan aktaran Charlesworth, 2002: 390) farklılığa dayanmaktadır ve bu farklılıkta ilk söylemlere değer verilirken kadına atfedilen diğer söylemler değersizleşmektedir (Charlesworth, 2002: 390). Böylece ayrımcılık gerçekleşmektedir. Doğduğumuz andan itibaren elde ettiğimiz, değiştirilemez, devredilemez olan bu hak ve özgürlükler ırk, cinsiyet, dil, cinsel yönelim gibi farklılıklarla sınırlandırılmaz ancak bu eşitlik her zaman belge ve düzenlemelerde

¹ https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf , Türkçe çevirisi için 27.05.1949 tarihli 7217 sayılı Resmi Gazete <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7217.pdf>

olduğu gibi uygulanmamaktadır ve haklar ihlal edilmektedir. Çoğu zaman kadınların insan hakları kadınların cinsiyetinden dolayı ihlal edilmekte ve kadınlar ayrımcılığa uğramaktadır. İnsan hakları erkekler adına yazılmıştır, dolayısıyla kadınlar bu haklardan dışlanmışlardır. Sadece kadın olması sebebiyle ihlal edilen haklar aslında kadını önemsizleştirmekte ve onu görünmez kılmaktadır. Kadının cinsiyetinden dolayı ayrımcılığa uğramasının nedeni toplumsal cinsiyetin yarattığı rollerde erkeğe atfedilen rollerin üstün, kadına atfedilenlerin ise aşağı olmasından kaynaklanmaktadır. Ev içi şiddet, zorla ve küçük yaşta evlendirme, her türlü şiddetin meşrulaştırılması vs. denilince akla ilk gelen hep kadınlardır. Bu yüzden de kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi ve hakların uygulanması için kadının insan hakları kavramını kullanmak daha uygun olacaktır. Kadının insan hakları kavramı kadının insanlığını vurgu niteliği taşımaktadır (Kaypak ve Kahraman, 2016: 303). Bu vurgu kadının özel olarak bir hakkı olmadığı sadece temel insan haklarından ayrımcılığa uğramadan yararlanmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Yukarıda açıklanan sebeplerle, bu çalışmada kadının insan hakları kavramı kullanılmaktadır.

Kadınlar, insan haklarından yararlanabilmek ve birey olduklarını kabul ettirebilmek için hak mücadelesine devam edip, tam olarak uygulamada eşitlik sağlanamasa da birtakım düzenlemelerin yapılmasını sağlamışlardır ve bazı hak ve özgürlüklerden yararlanmaya başlamışlardır. 1979 yılında kabul edilen BM Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi² gibi bazı düzenlemeler kadının insan haklarına ilişkin gelişmeleri içermektedir. 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edilen ve 1981’de yürürlüğe girmiş olan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Sözleşmesi kısa adıyla CEDAW³ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) ise bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. CEDAW, kadına yönelik ayrımcılığı yasaklayarak, tüm hak ve özgürlüklerden kadınların da yararlanması gerektiğine, toplumsal cinsiyet kalıplarının değiştirilmesine dikkat çekmektedir. Amacı sadece

² Türkçe çevirileri için http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin134.pdf ve http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin133.pdf, 18 Haziran 2003 tarihli 25142 sayılı Resmi Gazete, çevrimiçi, 18.02.2020

³ 14 Ekim 1985 tarihli 18898 Sayılı Resmi Gazete

kanunlarda değil, yaşamda da kadın- erkek eşitliğini sağlamaktır. Buna göre; kadın ve erkek eşitliği, eşit vatandaşlık demektir.

Uluslararası alandaki düzenlemeler çoğunlukla kamusal alanla ilgili olan düzenlemeleri içermektedir. Kamusal alan, ataerkil sistemden kaynaklı erkeklerle içkin olarak kabul edilir. Dolayısıyla özel alana ait olduğu öne sürülen kadınlar bu düzenlemelerin dışında bırakılmışlardır. Bu ayrımcılığın önüne CEDAW set çekmeyi amaçlamıştır. Çünkü kamusal ve özel alan arasındaki ayrım aslında erkek egemenliğinin görünürlüğünü azaltmak ve bu egemenliğin oluşturduğu kadın üzerindeki hakimiyeti meşrulaştırmak için oluşmaktadır. Kamusal ve özel alan arasındaki ayrım toplumsal cinsiyet kalıplarıyla yakından ilişkilidir. Bu ilişki de şiddeti bünyesinde barındırmaktadır.

Cinsiyete dayalı ayrımcılık, bireyler arasında en eski ve her toplumda bulunabilecek bir meseledir (Ayata ve Takkaç, 2020: 198). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkillik nedeniyle cinsiyete dayalı ayrımcılığa daha çok kadın maruz bırakılmaktadır. Bur ayrımcılık da şiddete neden olmaktadır. Şiddet, kültürden kültüre, zamandan zamana değişiklik göstermektedir ama özünde toplumsal cinsiyete dayalı kadına yönelik şiddeti barındırabilmektedir. Bu şiddet, toplumsal cinsiyet kalıplarıyla çevrelenmiş ataerkil düzende erkeğin kadını kontrol etmek amacıyla uyguladığı veya kullandığı bir aracı temsil etmektedir (Ertürk, 2020: 8). Yani kadına yönelik şiddet, kadına yönelik ayrımcılığın sonucudur. Erkek, kadın üzerinde hakimiyet kurmak ve kontrol etmek amacıyla kadına baskı uygulamakta ve bu baskı da şiddete neden olmaktadır.

Daha çok ev içinde önümüze çıkan kadına yönelik şiddet kadının yaşam hakkının elinden alınmasına kadar ileri boyutlara taşınabilmektedir. Dünyanın her yerinde olması şiddetin sistematik ve yaygın olduğunun göstergesidir. Bu sorun sadece kadının sorunu değil tüm toplumu ilgilendiren bir sorun ve hak ihlalidir. İnsan hakkı ihlaline yol açan şiddetin anlaşılabilmesi için çalışmanın birinci bölümünde şiddet, toplumsal cinsiyet, ataerki gibi birtakım kavramların tanımlarına ve neden-sonuç ilişkilerine yer verilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise kadına yönelik şiddetin insan hakkı ihlali ve ayrımcılık olduğunu belirten en önemli uluslararası sözleşme kısa adı İstanbul Sözleşmesi (2011) olan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi⁴ incelenecektir. Ayrıca kadının insan hakkının ihlalin önlenmesi için uluslararası ve ulusal gelişmeler yakın zamanda gerçekleştiği göz önüne alınarak ikinci bölümünde çalışmanın ana konularından biri olan İstanbul Sözleşmesi' nin birikim sonucu elde edildiğini anlayabilmek için İstanbul Sözleşmesi' nin arka planını oluşturan toplumsal cinsiyete dayalı kadına yönelik şiddeti önlemeye dair uluslararası düzenlemeler ve Sözleşme öncesinde yapılan ulusal düzenlemeler çalışmanın kapsamı içinde yer almaktadır. İstanbul Sözleşmesi, CEDAW' a göre kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda daha ayrıntılıdır. Kadına yönelik şiddetin bir ayrımcılık türü olduğuna dair hukuki bağlayıcılığı olan bir sözleşme olması nedeniyle dünyada bir ilktir. İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddetle ilgili en son yapılmış olan düzenlemedir. Sözleşme, önleme, koruma-destekleme ve kovuşturma ile ilgili yapılması gerekenleri içermektedir.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanun⁵ u ile kıyaslandığında İstanbul Sözleşmesi öncesinde kadına yönelik şiddetle ilgili yapılan ulusal düzenlemeler de yeterli değildi. Dolayısıyla çalışmanın üçüncü bölümü, İstanbul Sözleşmesi sonrasında yapılan ve Sözleşme' nin temel alındığı kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair en önemli adımı temsil eden 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu' na odaklanmaktadır. 6284 sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi'ni merkeze alarak hazırlanmıştır. Bu kanun ile geniş bir önleme, koruma, soruşturmaya yer verilse de uygulamadaki eksiklik kadına yönelik şiddetin hala devam etmesine neden olmaktadır. Ancak ileri bir uluslararası düzenleme olarak İstanbul Sözleşmesi' nin ve iç hukuktaki en son ve en geniş düzenleme olan 6284 sayılı Kanun' un neden kadına yönelik şiddetle mücadelede yeterli olamadığı sorusuna cevap olarak Sözleşme ' nin

⁴ 8 Mart 2012 tarihli 28227 sayılı Resmi Gazete

⁵ 20 Mart 2012 tarihli 28239 sayılı Resmi Gazete

ve 6284 sayılı Kanun' un uygulamasına bakmak gerekmektedir. Çalışma teorik bir çalışma olduğundan uygulama aşamalarını ve sıkıntılarını açıklamamaktadır.

İstanbul Sözleşmesi gibi Kanun da tek başına yeterli değildir, uygulamaya geçmesi için eğitimler verilmeli ve farkındalık oluşturulmalıdır. Kadına yönelik şiddet toplumsal bir sorun olması nedeniyle sadece kadınların değil, tüm toplumun mücadele etmesi gereken bir alandır. Kadına yönelik şiddet feminist bakış açısıyla incelenmeli ve düzenlemeler toplumsal cinsiyeti göz önüne alınarak yapılmalıdır.

Bu çalışma feminist yöntem ve toplumsal cinsiyet bakış açısı ile hazırlanmıştır. Feminist yöntem içeriden bakışı temel olarak araştırmayı bilinçli bir tarafsızlık üzerine kurmaktadır. Feminist yöntem kadınların davranışlarının sosyal, ekonomik, politik olarak nasıl oluşturulduğu ve bu alanlarda nasıl ayrımcılığa uğradığını ortaya çıkarmaya çalışmaktadır (Kümbetoğlu, 2017: 53). Bir araştırmada deneyim, inanç, bakış açılarının etkili olmadığını öne süren ve tarafsızlığı içeren geleneksel yöntemlere karşı çıkmaktadır. Deneyim, pratik, düşünce, inanç ve duyguların ve bunlara yüklenen anlamlar ile hiyerarşik, otoriter ve yönlendirici olmayan bir araştırmayı hedeflemektedir (2017: 54- 56). Bu yöntem cinsiyet ve bilim arasındaki ilişkiye dikkat çekerek bilimin eril olduğunu söylemektedir (2017: 58). Toplumsal cinsiyet kalıpları göz ardı edilerek kadına yönelik şiddet incelenemez, çünkü kadına yönelik şiddet kadının kadın olmasından kaynaklanmaktadır. Çalışma, kadına yönelik şiddetle mücadelede İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun' u anlamak ve uygulanmasını sağlamak amacındaki ayrıntılı incelemesidir. Çalışmanın feminist yöntem ve toplumsal cinsiyet bakış açısı ile yola çıktığı araştırma soruları: Şiddet ve kadına yönelik şiddet nedir? Şiddetin türleri nelerdir? Kadına yönelik şiddeti önlemek için uluslararası ve ulusal alandan neler yapılmıştır? Bu düzenlemelerin önemi nedir? Kadına yönelik şiddeti önlemedeki en son ve en önemli sözleşme İstanbul Sözleşmesi nasıl hazırlanmıştır ve yükümlülükler nelerdir? İstanbul Sözleşmesi temel alınarak hazırlanan 6284 sayılı Kanun kadına yönelik şiddetle nasıl mücadele etmektedir?

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDET

Sosyal bir sorunu anlamamanın ve onu önlemenin ilk yolu soruna neyin sebep olduğunu anlamaktır (Crowell ve Burgess, 1996: 49). Dolayısıyla şiddet ve türlerini, toplumsal cinsiyet ve ataerkilliği ve etkilerini, kadına yönelik şiddeti anlayabilmek ve onunla mücadele edebilmek için bilmek gerekir. Bu yüzden tezin bu bölümünde bunlar açıklanacaktır.

Türk Dil Kurumu' na göre şiddet, kaba güç kullanma olarak tanımlanarak Arapça' dan Türkçe' ye geçmiştir (TDK, t. y.). TDK' nın belirttiği gibi şiddet sadece kaba güç olarak fiziksel bir hareketi yansıtmaz, şiddet toplumda göze çarpmayan psikolojik, cinsel ve ekonomik biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise şiddeti “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığının bulunması” şeklinde tanımlamaktadır (Definition and typology of violence, 2020). Güçlü ve avantajlı olan bireyin bunu, ona göre gücü ve avantajı olmayan diğer bireyler üzerinde hissettirmesi ya da hissettirmeye çalışması olan şiddet, bir kişinin diğer kişi üzerinde baskı ve hakimiyet kurma eyleminin bir aracı olarak görülmektedir (Gödelek, 2005: 99). İktidar, şiddet, zor kullanma gibi kelimeler aslında bir insanın diğer üzerindeki egemenliğinin araçlarından birine işaret etmektedir (Arendt, 2018: 54). Kadına yönelik şiddet, böylece erkeğin kadın üzerindeki hakimiyetini ve kendi iktidarını tehlikeden korumak için uyguladığı bir eylemdir. Robin West, kadına yönelik şiddeti ve şiddet tehdidini kadınları fiziksel ve psikolojik olarak tehlikeye atan ve erkeklerin yaşamadığı şekilde kadınların özgürlüklerinin ihlali olarak tanımlamaktadır (West' ten aktaran Goldfarb, 2000: 15).

1. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet

Kadına yönelik şiddet, kadının ekonomik, fiziksel, cinsel ve psikolojik olarak acı çekmesi ile sonuçlanan veya sonuçlanması olası görülen her türlü toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemleri anlamına gelmektedir (European Commission- Gender- Based Violence by Definition). Kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı

şiddet, toplumsal cinsiyet rolleriyle oluşmakta ve ataerkillik çevresinde meşrulaştırılmaktadır.

Ataerkillik, dünyada tarih boyunca var olan pek çok farklılığın işbirliğine dayanan küresel bir hareketi temsil etmektedir (Guernica ve Holmes' tan aktaran Gaag, 2012: 147). Erkek iktidarının temsili olan ataerkil düzen kadına ve onunla ilgili olan her şeye müdahale etmektedir. İktidar özellikle bedene müdahale ederek kendini var eder, bunu şiddet yolu ile gerçekleştirir (Foucault, 1992: 31). Erkek şiddet yolu ile kendi iktidarını oluşturmaya çalışmakta ve toplumdaki kalıplar, kültür, hukuk vb. de bunu desteklemektedir. Şiddet kavramı bir kişiye yönelik olarak yapılan fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik türleri olan bir eylemdir ve erkeğin kadına bu şiddeti uygulaması kadına yönelik şiddet olarak adlandırılmaktadır (Özkan, 2017: 535). Kadına yönelik şiddet olarak yeniden adlandırılması, ataerkil ilişkiler ve toplumsal cinsiyetin yarattığı rollerin yani kadının sadece kadın olması nedeniyle şiddete maruz kalmasına vurgu yapmasını sağlamaktadır. Kısacası kadına yönelik şiddet, ataerkil iktidar ilişkileri tarafından inşa edilmektedir (Yıldırım, 2017: 193). Ataerkillik, erkek egemenliğidir. Ataerkillik kadın ve erkek arasında eşitsizliğe ve ayrıma neden olmaktadır. Bu eşitsizlik ve ayrım toplumun her alanında kendini gösterilmektedir. Bütün toplumlarda iktidar, cinsel anlamıyla birlikte erkekler yönetiminde olan erkek toplumdur (Akal, 2005: 214). Erkekler, kadınlar üzerinde hakimiyet kurmaktadır, çünkü erkek iktidarının hakimiyetini kaybetmek istemediklerinden kadınları bu iktidara karşı tehlike olarak görmektedirler. Bu tehlikeyi ortadan kaldırabilmek için toplumun her alanında ve bedende iktidar olmaya çalışmaktadırlar. Kadınlar bu sistemin içinde yer alabilmek için sistemin belirlediği kuralları benimsemek zorunda kalmışlardır, kadınların ataerkilliği benimsemesi ile ataerkillik normal gibi görülmüş dolayısıyla ataerkillik görünmez olmuştur (Demren, t. y.).

Kadına yönelik ayrımcılığın nedeni olarak ataerkillik gösterilmektedir. Bunun sebebi ataerkil toplum yapısı kadın ve erkek arasında güç eşitsizliği ile kadınların ayrımcılığa maruz bırakılmalarıdır. Bu eşitsizlik kamusal ve özel alan ayrımına neden olmaktadır ve kadını özel alana hapsederek toplumsal alandan dışlamaktadır,

erkeği ise kamusal alanda özgür kılmaktadır. Erkek egemen toplum, özel alana sıkıştırdığı kadının özel alanın dışına çıkmasına izin vermemektedir (Akal, 2005: 20). Böylece ataerkil yapı kadının toplumdan dışlanmasına ve kadına yönelik şiddete neden olmaktadır (Görgün Baran vd. , 2012: 43). Ataerkillik, kadına yönelik uygulanan her türlü şiddet ve toplumsal çifte standartlarını meşrulaştırmaya yardımcı olmaktadır (Can, 2013: 214). Toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkillik birbirini beslemektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin kuşaktan kuşağa aktarılması gibi şiddet eylemleri de kuşaklar ile birbirine aktarılmaktadır (Yıldırım, 2017: 203).

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek kategorileri oluşturmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyet, ilk akla gelen penis ve vajinadan ibaret değildir (Fine, 2011: 29). Toplumsal cinsiyet rolleri, iktidar kim, otoritenin kime ait olduğunu ve iş bölümünün nasıl olacağını belirlemektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, iktidar ve otorite sahibinin erkek olduğunu, hakimiyet kurulması gerekeni ise kadın olarak tanımlamaktadır. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğe attığı roller nedeniyle kadına yönelik şiddetin sürmesine yardım etmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olarak tanımlanan bu şiddet türü, bireyin toplumsal cinsiyetine bakılarak yönlendirilen şiddeti temsil etmektedir (UNHCR Türkiye). Kadınlar toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten orantısız bir şekilde zarar görmektedirler (Ott, 2017). Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri, kadının bu şiddeti ve rolleri sorgulamamasına neden olmaktadır. Bu rollerin devamının sağlanması için kadının gerçekleri görmesini engellemektedir. Kadın, şiddetin boyutlarını ve türlerini göremez hale gelmektedir ve böylece şiddetin her türü meşrulaştırılmaktadır. Görünmez kılınan erkek şiddeti kadının boyun eğmesini ve bu boyun eğmenin korunmasında rol oynamaktadır (Goldfarb, 2000: 5). Kadına yönelik şiddet, kamusal ve özel yaşam ayrımı olmaksızın fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik olarak kadına zarar vermekte ve erkeğin kadını aşağı görerek onun kontrolünü sağlamak amacıyla erkek tarafından uygulanmaktadır (1993 BM Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge⁶ madde 1).

⁶ <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/eliminationvaw.pdf>

2. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Biçimleri

Kadına yönelik şiddet, tecavüz, cinsel ve fiziksel saldırı, duygusal istismar, fuhuş, pornografi, yaşam hakkının elinden alınması gibi çeşitli eylemleri tanımlamak için kullanılmaktadır (Crowell ve Burgess, 1996: 9). Şiddet fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel olabilir ancak şiddet türleri genellikle ayrı ayrı oluşmaz birbirlerinden ayrılmazlar. Şiddet mağduru sadece tek bir şiddet türüne maruz bırakılmaz.

2.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, en fazla görünen şiddettir. Bir kişinin beden bütünlüğüne zarar vermek ve kişiyi öldürme anlamına gelmektedir. Bu şiddet türü hafif yaralamadan kadının yaşam hakkının elinden alınmasına kadar uzanabilen bir şiddet türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Bozkurt Şener, 2011: 12). Tokat, sopa vb. şeyleri kullanarak bedene zarar verme, saçından tutma- çekme, kesici ve delici aletlerle yürüme, ateşli silah kullanma gibi bedene zarar veren şiddet türüdür (Bozkurt Şener: 2011, Bolevin: 2016). Fiziksel şiddet, Türk Ceza Kanunu' nda suç olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme herhangi bir cinsiyet bakımından ayırım yapmamaktadır. Fiziksel şiddetin en son aşaması kadının yaşam hakkını elinden alınmasıdır. Bu bağlamda fiziksel şiddetin geldiği en son noktanın Türkiye' deki örneğine töre ve namus adı altında işlenen kadın cinayetleri verilebilir.

2.2. Cinsel Şiddet

Bir diğer şiddet türü ise cinsel şiddettir. Kim tarafından gelirse gelsin, kocası, partneri, eski/yeni fark etmeksizin, kadına istemediği cinsel amaçlı söz ve eylemlerin yöneltilmesi cinsel şiddettir. Cinsel şiddet kadınların en az konuştuğu veya hiç konuşmak istemediği bir şiddet türüdür. Zira cinsel şiddetin temelinde toplumsal cinsiyet tarafından belirlenmiş kadınlık ve erkeklik rolleri yatmaktadır (Bolevin, 2016: 21). Toplumsal cinsiyet kodları sebebiyle kadın bedeni ve cinselliği hep kontrol altında tutulmaktadır, dolayısıyla kadın, cinsel olarak şiddete maruz kaldığında bu şiddet konuşulmaması gereken olarak kabul görmektedir. Bu durum kadınların ahlak üzerinden yargılanmalarına ve cinsel şiddet uygulayan erkeklerin ahlaksızlıklarına ilişkin sessizliğine işaret etmektedir (Demir Gürsel, 2014). Evrensel kabul edilen cinsel kışkırtıcının kadın olduğu savı (Akal, 2005: 228) ile cinsel şiddet

meşrulaştırılmaya çalışılmakta veya davalarda az ceza almak veya hiç ceza almamak için kullanılmaktadır. Tecavüz, evlilik içi tecavüz, bir kişiye eşya gibi davranmak, cinsel ilişkiye, istenmeyen cinsel fantezilere ve fuhuşa zorlamak, zorla kısırlaştırmak ya da hamile bırakmak, aşırı kıskançlık yapmak gibi kişinin isteğine aykırı olarak cinselliğini sindirmek ve cinselliği tehdit olarak kullanmak, zorla evlendirmek, kadın sünnetine maruz bırakmak vb. cinsel nitelikli sözlü, sözsüz veya fiziksel istenmeyen davranışlar cinsel şiddet kapsamına girmektedir (Akkaya' dan aktaran Bolevin, 2016: 22).

Burada önemli bir noktaya değinmek gerekmektedir. 1993 Eski Yugoslavya için kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi tecavüzü ilk kez insanlık suçu olarak tanımlamıştır ve 1994' te Ruanda da aynı hüküm çıkmıştır (Valji, 2011: 6). Ayrıca 2002 Lahey' de yer alan Uluslararası Ağır Ceza Mahkemesi (ICC)' nin belgesi olan Roma Kanunu da içinde cinsel şiddet yer alan toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti insanlık suçu olarak kabul etmiştir (Valji, 2011: 6). Cinsel şiddet, Türk Ceza Kanunu' nda da madde 102, madde 103, madde 104 ve madde 105 uyarınca suç olarak kabul edilmiştir (Bu maddeler ulusal alandaki kadına yönelik şiddete dair düzenlemelerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır). Kadınları değersizleştirerek onları faydalanabilir nesnelere dönüştüren toplumsal cinsiyet rolleri duyguları etkisiz kılarak, erkekleri cinsel şiddet için güçlendirmektedir (Scully, 2019: 182).

2.3. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet ise en az farkına varılan şiddet türlerinden biridir. Ekonomik kaynakların kişi üzerinden tehdit, yaptırım ve kontrol aracına dönüşmesi ekonomik şiddete işaret etmektedir (Bolevin, 2016: 24). Bu şiddet türü kadının mallarını ve kazançlarını elinden almak, kaynaklara ve hizmetlere erişimini engellemek, parayı harcamasında hesap sormak, para vermemek veya kısıtlı vermek, çalışmasına izin vermemek, gelirini elinden almak, ekonomik bağımsızlığının önüne geçmek, evin masraflarını karşılamamak, zorla bir işte çalıştırmak gibi birçok davranışı içermektedir (Bolevin, 2016: 24, Karınca, 2010: 5). Böylece ekonomik olarak da kadınlar kontrol altına alınır ve erkeklere bağımlı hale getirilmektedir. Zira toplumsal cinsiyet rollerine göre erkeğe evin reisliği ve evin geçimini sağlama görevi verilmiştir. Böylelikle kadın, şiddetin farkına varsa bile elinde geçimini sağlayacak

ekonomik kaynak bulunmadığından şiddet türlerine sesini çıkaramaz hale gelmektedir.

2.4. Psikolojik Şiddet

Psikolojik şiddet ise kadının kendine olan inancını, kimliğini kaybetmesine neden olarak kadının psikolojik bütünlüğüne yani kişilik haklarına dahil olan değerlerden manevi varlığına zarar vermektedir (Bolevin, 2016: 23- 24). Tehdit, hakaret, sövme, aşağılama fiillerini içermektedir. Sevgisiz ve ilgisiz bırakma, küçük görme, küfür etme, çevresiyle görüştürmeme, başka kadınlarla kıyaslama, umutları yok edici davranışlarda bulunma, korkutma, özel hayatın gizliliğinin ihlali, haberleşmenin engellenmesi gibi davranışları içermektedir (Bolevin, 2016: 24, KSGM, t. y. : 8). Yani psikolojik şiddet, ruhsal zarara neden olan psikolojik eylemlerdir (McGee ve Wolfee’ den aktaran Crowell ve Burgess, 1996: 15). Psikolojik şiddet, diğer şiddet türleriyle birlikte kullanılabilir. Psikolojik şiddet mağduru kadın, korku, depresyon, kendine olan saygısını yitirme, özgüven eksikliği gibi birtakım ruhsal sorunlarla karşı karşıya gelmektedir (Engelli Kadın Derneği, 2013: 11). Ruhsal olarak sıkıntıya yol açtığından intihara neden olabilmektedir.

3. İstanbul Sözleşmesi’ ne Göre Şiddet

Kronolojik olarak bakıldığında kadına yönelik şiddeti en son açıklayan ve sadece kadına yönelik şiddeti önleme ve yok etme hususuna hasredilen en önemli uluslararası sözleşme İstanbul Sözleşmesi’ dir. İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddet, ev içi şiddet, toplumsal cinsiyet, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet tanımları yapmaktadır (Madde 3). Şiddet türlerinin fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik olabileceği vurgulanmaktadır ancak şiddet türlerinin ayrı ayrı tanımı yapılmamıştır.

Kadına yönelik şiddetin en temel sebebi ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin neden olduğu eşitsiz güç ilişkileridir (İstanbul Sözleşmesi giriş bölümü). Kadına yönelik şiddet, kadın - erkek eşitliğini engellemekte ve bu eşitsizlik kadına yönelik şiddetin sürdürülmesini kolaylaştırmaktadır (Qureshi, 2013: 191). Kadına yönelik şiddet feminist bir bakışla ele alınmalıdır. Kadına yönelik şiddet ancak ataerkil bir

toplum içinde bağlamlaştırılmışsa ve diğer şiddet biçimlerine kıyasla kendi özgüllüğü ile tanınıyorsa anlaşılabilir (Pivideri ve Degani, 2019: 9). İstanbul Sözleşmesi bu gerçeğin farkına vararak kadına yönelik şiddeti önlemek ve yok etmek için hazırlanmıştır. Kadına yönelik şiddet, Sözleşme’ de madde 3/a uyarınca şu şekilde açıklanmıştır:

“kadına karşı şiddetten”, kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır.”

Bu maddeye göre kamusal ve özel alanda meydana gelen her türlü kadına yönelik şiddet insan hakkı ihlalidir. Sözleşme’nin de belirttiği gibi bu şiddet fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik olabilir. İstanbul Sözleşmesi’ nin açıklayıcı raporuna göre yetişkin kadınların beşte biri ile dörtte biri yaşamları süresince en az bir kere fiziksel şiddete, onda birinden fazlası ise cinsel şiddete maruz bırakılmıştır (İstanbul Convention Explanatory Report, 2011, par. 2). Sözleşme, fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik şiddet olmak üzere, şiddetin her biçimini yasaklamaktadır.

İstanbul Sözleşme, “toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve şiddeti temel almaktadır” (Bakırcı, 2015: 135). Ev içi şiddet, toplumsal cinsiyet, kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadın ve mağdur kavramları da madde 3’ te tanımlanmıştır. Toplumsal cinsiyet tanımına ilk kez yer veren uluslararası düzenleme olması bakımından da İstanbul Sözleşmesi oldukça önemlidir. Madde 3 uyarınca:

“b) “ev içi şiddet”, eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile veya ev içinde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır;
c) “toplumsal cinsiyet”, herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler olarak anlaşılacaktır;
d) “kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet”, bir kadına karşı, kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddet olarak anlaşılacaktır; ...”

Fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik biçimleriyle ortaya çıkabilen kadına yönelik şiddetten bahsedebilmek için mağdurun kadın olması gerekmektedir. Erkek

şiddeti, kadınların özel ve kamusal alandaki ataerkil ilişkiyi sürdüren, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyet temelli ayrımcılığa neden olan ve zamanla her şeyin şiddet için bir neden oluşturabildiği bir şiddet ifade etmektedir (Akyüz, Ayata, vd. , 2014: 15-26). Bu şiddetin oluşmasında ve meşrulaşmasında toplumdaki erkeğin yetişme tarzı, kültürü, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi vardır. Toplumsal cinsiyete bağlı olarak erkeğe şiddet öğretilir ve şiddet uygulaması için cesaretlendirilir (Körükçü, vd. , 2012: 399). Erkek şiddeti, kadının fiziksel ve psikolojik olarak terbiye edilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

“En sık karşılaşıldığı halde en zor önlenebilen” (Özkan, 2017: 537) insan hakkı ihlali olan kadına yönelik şiddet en fazla ev içinde gerçekleşmektedir. Ev içi şiddet, bir evde yaşayan kişiler arasında olan şiddeti kapsarken, aile içi şiddete göre daha kapsamlıdır, çünkü aile içi şiddet için evli veya aynı aileye mensup olan kişiler arasında geçen şiddettir. Aile içi şiddet babadan, kocadan, diğer erkek akrabalarından gelebilmektedir. Ataerkil zihniyet ve onun yarattığı yargılar nedeniyle kadın birey olarak görülmemekte ve aile ile eş değeri tutulmaktadır. Kadının ailedeki bu konumu “yuvayı dişi kuş yapar” cümlesinde olduğu gibi toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanmaktadır. Bu roller kadınların neredeyse akılsız gibi öne sürülmesine neden olarak konumlarını daha aşağıya çekmekte ve aileye - özel alana hapsetmektedir (Wollstonecraft, 2019: 53). Ev içi şiddette ise kadının evli olup olmamasının veya aynı aileye mensup olmasının önemi yoktur, şiddetin var olması yeterlidir. Bu ifadeler cinsiyet belirtmese de şiddet çoğunlukla cinsiyet temelinde karşımıza çıkmaktadır ve şiddeti uygulayan erkek, mağdur ise kadın olmaktadır (Arslan Öncü, t. y. : 10). Ev içi şiddet hep görünmez olmuş ve kadının bu şiddete ses çıkarmaması tavsiye edilmiştir. Böylece kadına yönelik şiddet toplumsal cinsiyet rolleri ile kültürün bir parçası olmuş ve süreklilik sağlamıştır. “Özel olan politiktir” ifadesi doğrultusunda kadına yönelik şiddet, kadınları ilgilendiren bir sorun olarak ele alınmamalıdır. Bir toplumsal sorun ve insan hakkı ihlali kabul edilmesi halinde bu şiddetin önüne geçilebilir. Kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına ilişkin mücadelenin olumlu sonuçlanabilmesi için mağdur olarak sadece kadınlara değil, toplumsal olarak herkese görev düşmektedir. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi sadece yasal düzenlemelerde kalmamalı, toplumun dönüşümünü, değişimini

gerçekleştirecek pratikler de hayata geçirilmelidir. Şiddet ancak bu şekilde tamamen ortadan kalkabilir. Şiddetin önlenmesi için toplumun değişmesi ve bu hususta farkındalık yaratmak için kadın hareketi geçmişten günümüze hala mücadelesini sürdürmektedir. Örneğin Türkiye’de 1987 yılında Dayağa Karşı Yürüyüş düzenlenerek “Bağır Herkes Duysun, Erkek Şiddeti Son Bulsun” sloganı ile farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Dünyada ise 2017 yılında MeToo hareketi ile cinsel taciz ve tecavüze tepki oluşmuştur, sosyal medya aracılığı ile mağdurlar başlarına gelen cinsel şiddeti paylaşmışlardır. Yakın zamandaki Las Tesis hareketi ile de kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri Şili’de başlayarak tüm dünyaya yayılmıştır. Tepkilerin, mücadelelerin, hareketlerin olmasına rağmen erkek egemen sistemin desteklediği toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle hala kadına yönelik şiddet devam etmektedir. Bazen bir bakış veya sözle başlayan şiddet ilerleyerek ciddi boyutlara ulaşarak cinayete kadar gidebilir. Dolayısıyla bu şiddetin durdurulması, önlenmesi için her türlü mekanizma devreye girmelidir. Toplumsal cinsiyete dayalı kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve yok edilmesi için mücadele verilmesi gerekirken Polonya ve Türkiye gibi bazı ülkelerde kadına yönelik şiddetle mücadelede büyük rol oynayabilecek olan İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme söylentileri kendine yer bulmuştur. Polonya Adalet Bakanı Zbigniew Ziobro’nun yaptığı açıklamaya göre Sözleşme’nin okullarda çocuklara toplumsal cinsiyeti öğretilmesinde rol oynayarak büyük tehlike oluşturduğunu ve Sözleşme’de ayrımcılığın yasaklanması yükümlülüğü ile LGBTİ+ bireylerin haklarını da koruduğu için toplumun heteronormatif yapısına karşı tehlike oluşturduğunu öne sürerek Sözleşme’den çekilmek gerektiğini söylemiştir (bbc.com, 2020). Türkiye’de ise 2019 yılında 41382 kadının koruma kararı reddedilirken İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme tartışmaları devam etmektedir (birgun.net, 2020). Sözleşme’nin ülkenin ataerkil ve heteronormatif aile yapısına bir tehdit olarak görülmesi üzerine çıkan çekilme gerekçelerinin Sözleşme’nin amacı olmadığı ve içeriğinde yer almadığı çalışmanın üçüncü bölümde açıklanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE EV İÇİ ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE BUNLARLA MÜCADELEYE DAİR AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ

1. İstanbul Sözleşmesi’ nin Arka Planını Oluşturan Kadına Yönelik Şiddete Dair Uluslararası Düzenlemeler

1.1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW)

Hukuk, ataerkil sistemin kalıplarıyla erkekler tarafından oluşturulmuştur, dolayısıyla oluşturulan haklar ve özgürlükler erkekler içindir. Tarihsel olarak hukuk normları ataerkil ideolojinin önyargılarından süreklilik sağlanarak türetilmiştir (Uygur, 2015: 122). “İnsan hakları, insanın insan olmasından dolayı elde ettiği, vazgeçilmez ve devredilemez haklardır” (Turhan, 2013: 371). Bu haklar ve düzenlemeler insanlığın sadece bir tarafını yani erkekleri temsil etmektedir, dolayısıyla kadınlar, bu hakların tamamından yararlanamamaktadır. Bunun değişmesi ve kadınların da eşit hak ve özgürlüklerden yararlanması için mücadeleler yürütülmüştür. Bu hakların kadınlara tanınması ve ayrımcılığın yasaklanması yakın zamanda uluslararası düzenlemelerde yer almıştır. Kadınlara insan haklarının tanınmasını ve ayrımcılığın son bulmasını kendisine mesele olarak kabul eden uluslararası düzenlemelerden en önemlilerinden biri ve ilki Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW)’ dir. Birleşmiş Milletler’ in dokuz temel insan hakları sözleşmelerinden biri olan CEDAW, BM Genel Kurulu tarafından 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edilmiş ve 3 Eylül 1981 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Sözleşme’ yi 1985 yılında Üçüncü Dünya Kadın Konferansına katılarak Sözleşme’nin 9. , 15. , 16. ve 29. maddelerine iç hukuktaki düzenlemeleriyle bağdaşmadığı gerekçesiyle çekince koyarak imzalamıştır. Sözleşme, 19 Ocak 1986’ da Türkiye’ de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, 15. ve 16. maddelerdeki çekinceleri 1999 yılında, 9. maddedeki çekinceyi de 2008 yılında kaldırmıştır. 29. maddedeki çekince ise hala devam etmektedir (UNTC-CEDAW, 2020) . CEDAW’ ın kabul edilmesi olumlu bir gelişmedir, fakat bu

gelişme uluslararası insan hakları hukukunun eril yapısının tamamen ortadan kaldırıldığı anlamına gelmemektedir (Uygur ve Çağlar Gürgey, 2014: 13).

Kadınlar, ekonomik, sosyal, kültürel, hukuki yapılarda az sayıda bulunmaktadır ve ötekileştirilmeleri onları güçsüzleştirmektedir, çünkü ne özel alanda ne kamusal alanda ne de uluslararası hukukta güçleri yoktur (Charlesworth, 1994: 60). CEDAW ile birlikte bu güçsüzlük kırılmaya çalışılmıştır. CEDAW yaşamın tüm alanlarında ve bu yaşamın düzgün ilerlemesi için yapılan yasal düzenlemelerde kadına karşı olan bu ayrımcılığı/ ötekileştirmeyi ortadan kaldırmak amacıyla imzalanmıştır. Sözleşme’ nin ayrımcılığın kaldırılmasında çok önemli bir katkısı olmuşsa da hala devam eden kadının sınırlandırılması, ayrımcılığın tamamen yok edilmesine bağlıdır.

CEDAW, soyut bir eşitlik anlayışı üzerine değil, somut bir ayrımcılık yasağının üzerine kuruludur. Sözleşme, kadına yönelik ayrımcılığın yok edilmesi ilkesine dayanmaktadır. CEDAW, eşitlik, ayrımcılık yapmama ve devlet yükümlülükleri ilkeleri ile çerçevesini oluşturmaktadır. Sözleşme, kadınlara yönelik ayrımcılığın bütün toplumlarda var olduğu kabul edip ayrımcılığın ortadan kaldırılması gereğinin kabul edilmesini öngörmektedir (Acar, 2010: 17).

CEDAW, madde 1 uyarınca kadınlara karşı ayrımcılığın tanımını şu şekilde açıklamıştır:

“Bu Sözleşmenin amacı bakımından "kadınlara karşı ayrımcılık" terimi siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı her hangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama anlamına gelir.”

CEDAW 1. maddesindeki ‘diğer alanlardaki’ kavramı ile yeni ayrımcılık tiplerinin oluşabileceği alanları da içine almış, böylelikle her zaman, her yerde geçerli olabilecek bir yapı inşa edilmiştir. Sözleşme ile kadınların insan haklarının dünyanın zaman ve mekan fark etmeksizin her kadın için aynı olduğunun ve kadının medeni hali, bulunduğu kültür gibi farklılıkları dikkate alınmadan her kadın için aynı şekilde tanınması gerektiğinin özellikle altını çizmektedir (Acar, 2010: 17).

Sözleşme'nin 2. ve 3. maddesinde ise devletin yükümlülüklerine yer verilmiştir. 5. maddede önyargıların ve geleneklerin kadınların ayrımcılığa uğramasındaki etkisinin altı çizilerek bunların toplumdan ve ulusal hukuki düzenlemelerden tasfiye edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Böylece Sözleşme, ayrımcılığın hukuki boyutunun yanı sıra kültürel boyutuna da vurgu yapmaktadır (Kaypak ve Kahraman, 2016: 305). Sözleşme' nin ayrımcılığın kültürel boyutuna yaptığı bu vurgu tartışma yaratmıştır. Kültürel rölativizm (görecelik), toplumun tüm değerleri ve pratikleri kültüre göre şekillendiğini, dolayısıyla evrensellik iddiasının doğru olmadığını savunmaktadır (Demir, 2006: 32). Bu sebeple kültürel rölativizm, insan haklarının evrensel olduğu iddiasını reddetmektedir. Kültürel rölativizme göre CEDAW' ın ve birçok düzenlemenin yasakladığı kadına yönelik ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri kültürel olarak normal görünebilir. Dolayısıyla kültürel rölativizmin, insan hakları ve kadın sorunlarına karşı duyarsız kaldığı öne sürülmektedir (Yolcu, 2018: 50). Örneğin, kadının yaşamının sonlanmasına neden olabilecek kadın sünneti tüm toplumlarda veya kültürlerde olmamasına rağmen bir insan hakkı ihhalidir ve CEDAW tarafından yasaklanmaktadır, dolayısıyla bu insan hakkı ihhalini kültürel kabul görülmesi sebebiyle görmezden gelmek doğru değildir. CEDAW Komitesi' nin 19 sayılı Tavsiye Kararı, kadın sünneti gibi birçok ihlali geleneksel pratiklerle beraber değerlendirmiş ve bu pratiklerin kadınları ezdiğini belirtmiştir (Demir, 2006: 69). Kültürel rölativizmi savunan devletler CEDAW' a çekince koyarak imzalamışlardır. Ülkeleri çekince koymuş olan kadınlar için kültürel rölativizm olgusu, çekince konulan hakların ihlalinin cezasız bir şekilde yerine getirilmesini mümkün kılmaktadır (Reitman, 1997: 103). “Kadınlara karşı ayrımcılık ve kadınların insan haklarının ihlali nitelikli hiçbir inanç, düzenleme veya uygulama kültürel görecelik diye ifade edilen anlayış doğrultusunda savunulamaz” (Acar, 2010: 17).

CEDAW, insan hakları sözleşmeleri arasından hem en çok taraf olunan hem de en fazla çekince konulmuş belgedir. Sözleşme' ye taraf olan devletlerin sayısı 2020 yılı itibarıyla 189, çekince koyan taraf devlet sayısı ise 79' dur (UNTC-CEDAW, 2020). Bu çekinceler sadece belirli bir bölge ya da kıtadaki ülkeler tarafından değil, Avrupa' dan Asya' ya her yerden ülkeler tarafından konulmuştur. Böylece tüm ülkelerin köklerine yerleşmiş ataerkilliği ve ayrımcılığı ortaya çıkarmakta ve yasal hakların egemen toplumsal ve kültürel ortam içinde var

olduğuna işaret etmektedir (Berktaş, 2004: 9). Bu çekincelerin hukuki sonucu madde 28/f 2 uyarınca şöyle ifade edilmektedir: “*Bu Sözleşmenin konusuna ve amacıyla bağdaşmayan bir çekince kabul edilmez.*”

Uzun zaman boyunca kadınlar yurttaşlık haklarını içeren kamusal alandan erkekler tarafından dışlanmaları yurttaş ve birey kavramlarının cinsiyetsizliği değil, erilliğe hakim olduğunun göstergesidir (Berktaş, 2003, 2018: 38). Kadınların insan haklarından dışlanmaları, bu haklardan yararlanabilmek için mücadelelere neden olmuş ve bu mücadelelerin sonucunda çok fazla çekince konulmasına rağmen CEDAW birçok ülke tarafından kabul edilmiştir.

Erkeklerin hakimiyet alanlarında kadınları istememesi ve onları kontrol etmek amacıyla şiddete başvurdukları sık sık karşımıza çıkar. Kadınlara karşı bir ayrımcılığın sonucu olarak kadına yönelik şiddet, CEDAW metni içerisinde yer almamaktadır. Kadına yönelik şiddetin eksikliği CEDAW Komitesi 12 sayılı ve 19 sayılı Tavsiye Kararları⁷ ile birlikte kapatılmaya çalışılmıştır. Esnek hukuk (soft law) niteliğinde olan CEDAW Komitesi’ nin Genel Tavsiyeleri, Sözleşme’ nin “yorumlanması için araç niteliğinde olan ve taraf devletler üzerinde hukuken bağlayıcılığı olmayan” metinlerdir (Acar ve Ertürk, 2011: 290). Ancak CEDAW’ ın maddeleri doğrudan toplumsal cinsiyetin yarattığı ayrımcılıkla ilgisi olması sebebiyle kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıktan kaynaklanması bakımından tavsiyeler bağlayıcı nitelik taşımasa da Sözleşme’ nin maddeleriyle doğrudan bağlantılıdır.

12 sayılı Tavsiye Kararı, kadına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyet eşitsizliklerin bir parçası olarak kabul etmektedir. 1989 yılında kabul edilen bu Tavsiye kararı, Sözleşmeye taraf devletlerin özel alan ve kamusal alanda kadınları her türlü şiddetten korumak amacıyla hareket etmesini göz önüne alarak bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. BM Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi taraf devletlere aşağıdakileri raporlarına eklemelerini tavsiye etmektedir:

⁷https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_5831_E.pdf,
https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_3731_E.pdf, e.t. 12.09.2020

- 1) “Kadınların günlük hayatta karşılaştıkları her türden şiddet vakasına karşı (cinselliğe dayalı şiddet, aile içi istismar, işyerinde cinsel taciz, vb.) kadınları korumaya yönelik yürürlükteki mevzuat;
- 2) Bu şiddeti ortadan kaldırmak amacıyla alınan diğer tedbirler;
- 3) Saldırı veya istismar mağduru kadınlara yönelik mevcut destek hizmetleri;
- 4) Kadınlara yönelik her türden şiddet vakasına ve bu şiddet mağduru kadınlara ilişkin istatistiki veriler.”

19 sayılı Tavsiye Kararı’ nda ise kadına yönelik şiddetin en önemli nedenlerinden birisinin toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık olduğu açıkça ve ilk kez vurgulanmıştır (Bolevin, 2016: 45). “*Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadınların, erkeklerle eşit olarak hak ve özgürlüklerini kullanmalarını ciddi şekilde engelleyen bir ayrımcılık biçimidir.*”

19 sayılı Tavsiye Kararı, yalnızca kadına yönelik şiddet konusunu daha kapsamlı bir şekilde ele alması nedeniyle değil, aynı zamanda CEDAW' ın 1. maddesini ilk kez yorumlarken, cinsiyet temelli bir yapı oluşturan kadına yönelik şiddetin ayrımcı modelini tanımlamasından dolayı önemlidir (Qureshi, 2013). Söz konusu Tavsiye Kararı’ nın 6. paragrafında şiddet türlerine de yer verilmiştir:

“Sözleşmenin 1. maddesi kadına yönelik ayrımcılığı tanımlamaktadır. Buna göre ayrımcılık toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti, yani bir kadının sırf kadın olması nedeniyle maruz kaldığı veya kadınları artan oranlarda etkileyen şiddeti de içermektedir. Bu şiddet, kadına fiziksel, zihinsel ya da cinsel yönden zarar veya acıya neden olan davranışları, bu davranışlara ilişkin tehditleri, zorlamayı ve özgürlüklerin kaybedilmesine neden olan diğer davranışları kapsamaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, ilgili Sözleşme hükümleri açıkça şiddeti vurgulamasa da, bu hükümlerin ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.”

Buna göre şiddet fiziksel, psikolojik, cinsel olabilmektedir. Ekonomik özgürlüğü bulunmayan, geleneksel kalıpların yarattığı eşitsizliği görmeyen kadınlar da bu şiddete sessiz kalmaktadırlar. Böylece şiddet eril sistemin sürekli desteklemesiyle yeniden üretilmektedir.

Toplumsal cinsiyet kalıpları, kadın ve erkek arasında ayrımcılığa ve bu ayrımcılık da erkeğin kadın üzerinde şiddetine neden olmaktadır. 19 sayılı Tavsiye Kararı yedinci paragrafında şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olarak açıklanmış ve bu şiddetin kadının hak ve özgürlüklerini kısıtladığını veya ortadan kaldırdığını ifade etmektedir. 7. paragrafa göre bu hak ve özgürlükler şunlardır:

“Kadınların genel uluslararası hukuk veya insan hakları sözleşmeleri altındaki insan hakları ve temel özgürlüklerini kullanmalarını engelleyen ya da tehlikeye sokan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, Sözleşmenin 1. maddesi kapsamında bir ayrımcılık biçimini oluşturmaktadır. Bu hak ve özgürlükler şunlardır:

(a) Yaşam hakkı;

(b) İşkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele ve cezaya maruz kalmama hakkı;

(c) Uluslararası ve ülke içi silahlı çatışma durumlarında insani normlara göre eşit korunma hakkı;

(d) Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı;

(e) Hukukun korumasından eşit biçimde yararlanma hakkı;

(f) Aile içinde eşitlik hakkı;

(g) Elde edilmesi mümkün olan en yüksek standartta fiziksel ve ruhsal sağlık hakkı

(h) Adil ve elverişli koşullarda çalışma hakkı.”

Paragraf 9 ile kadına şiddet konusunda taraf devletlerin özen yükümlülüğüne ilk atıf yapılmıştır:

“...taraf Devletleri, herhangi bir kişi, kuruluş veya teşebbüsün kadınlara karşı ayırım yapmasını önlemek için bütün uygun önlemleri almaya çağırmaktadır. Genel uluslararası hukuk ve özel insan hakları sözleşmelerine göre Devletler, hak ihlallerini önlemede gerekli özeni göstermez ve şiddet eylemini soruşturup cezalandırmazlarsa, özel şahıslar tarafından işlenen eylemlerden ve bunlarla ilgili gerekli giderimi sağlamak da sorumludurlar.”

Özen yükümlülüğü ilkesi, “devletlerin bireylerin gerçekleştirdiği haksız eylemlerden sorumluluklarını ifade etmek ve böylece bu sorumluluğun sınırlarını ve şartlarını belirlemek için” benimsenmektedir (Kuyucu, 2014: 62). Devletler bu özen yükümlülüğü ilkesine göre hareket etmek zorundadır ve Tavsiye Kararı’ ndaki bu ilkeye göre kadına yönelik ayrımcılık yasağı, sadece kamu görevlilerinin eylemlerinden kaynaklanan halleri değil, aynı zamanda herhangi bir kişi, kurum veya kuruluş tarafından yürütülen ayrımcılığa karşı da devletin gerekli tedbirleri alması gereklidir (Doğan, 2016: 96-97).

CEDAW Komitesi’nin 19 sayılı Tavsiye Kararı yayımlandığı günden bu yana geniş genel kabul görmüş, daha sonraki birçok yorum ve hatta mahkeme kararlarına

(örneğin, AİHM Opuz /Türkiye davası⁸) temel teşkil etmiştir (Acar, 2014: 65). Ayrıca “19 Sayılı Tavsiye Kararı kadına yönelik şiddetle mücadelede en önemli adımlardan biri olan BM Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi’ nin temelini oluşturmaktadır” (Mary’ den aktaran Kuyucu: 2014, 93).

CEDAW Komitesi’ nin 19 sayılı Tavsiye Kararı 14 Temmuz 2017 tarihinde “Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete İlişkin 35 Sayılı Genel Tavsiye Kararı⁹” ile birlikte güncellenmiştir. Bu güncelleme 19 sayılı Tavsiye Kararı’ nda yer alan kararları tamamlamaktadır ve bu Tavsiye Kararı 19 sayılı Tavsiye Kararı’ na ek olarak okunmaktadır (35 sayılı Tavsiye Kararı paragraf 8).

1.2. Nairobi İleriye Dönük Stratejileri

15 – 26 Temmuz 1985 tarihinde Üçüncü Dünya Konferansı Nairobi’de gerçekleşmiştir. Bu konferans, “Kadın İçin Eşitlik, Kalkınma ve Barış konularında BM Kadın On Yılı” nı incelemek amacıyla yapılmıştır. Konferansa 150’ den fazla ülke ve pek çok kuruluş katılarak “Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Dönük Stratejileri¹⁰” kabul edilmiştir. Bu belgede, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin giderek arttığı ve kadının onurunu koruması gerekliliği belirtilmektedir (Demirkır Ünlü, 2012: 22).

Oybirliği ile kabul edilen bu belge, kadının toplumdaki konumunu iyileştirmek ve kadınları uluslararası ve ulusal gelişimin her aşamasına entegre etmek için stratejiler belirlemiştir. Kadının ilerlemesindeki engeller açıklanmıştır. “*Kadınların ilerlemesinin önündeki en büyük engeller pratikte politik ve ekonomik ve sosyal ve kültürel faktörlerin farklı kombinasyonlarından kaynaklanmaktadır*” (Nairobi İleriye Dönük Stratejileri Paragraf 18). Devletler bu engelleri ortadan kaldırmaktan sorumlu tutulmaktadır.

Belgenin amacı, “*İleriye Dönük Stratejiler, uzun vadeli olarak ve yeni bir uluslararası ekonomik düzenin daha geniş hedef ve hedefleri bağlamında, küresel eylem için pratik ve etkili bir rehber sunmayı amaçlamaktadır*” (Paragraf 38). Buna

⁸ Opuz/TR davası İstanbul Sözleşmesi için çok önemli olduğu için İstanbul Sözleşmesi bölümünde ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

⁹ <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/recommendations.aspx>

¹⁰ <https://www.un.org/womenwatch/confer/nfls/>, et. 05.09.2020

ulaşmak için Belge “ayrımcılığın devam etmesinin temelinde yer alan cinsiyete dayalı kliőeleőmenin ortadan kaldırılmasını içeren” önlemler alınmasını taahhüt etmektedir (Paragraf 39), çünkü “kadınların ilerlemesi őüphesiz insani ve ilerici bir toplumun kurulması için bir ön koşul” olarak kabul edilmektedir (Paragraf 39).

Kadına yönelik şiddet gündelik yaşamın her alanında kadının bedenine, ruhuna karşı yapılan bir şiddettir. Kadın ve erkek arasındaki ayrımcılık kadının vücut dokunulmazlığının ve yaşam hakkının elinden alınmasına neden olmakta, hatta ekonomik ve psikolojik olarak da kadınlar şiddete maruz kalmaktadır. Nairobi Stratejileri bunun önlenmesi için tedbirlerin alınmasını öngörmektedir.

“Kadınlara yönelik şiddet, tüm toplumlarda günlük yaşamda çeşitli biçimlerde mevcuttur. Kadınlar dövölür, parçalanır, yakılır, cinsel tacize uğrar ve tecavüz edilir. Bu şiddet barış ve on yılın diğeri hedeflerine ulaőılmasında önemli bir engeldir ve özel dikkat gösterilmelidir. şiddet mağduru kadınlara özel ilgi ve kapsamlı yardım verilmelidir. Bu amaçla, şiddeti önlemek ve kadın mağdurlara yardım etmek için yasal tedbirler oluşturulmalıdır. Ailede ve toplumda kadına yönelik şiddet sorunuyla başa çıkmak için ulusal mekanizmalar kurulmalıdır. Önleyici politikalar hazırlanmalı ve kadın mağdurlara kurumsallaőmış yardım biçimleri sağlanmalıdır (Paragraf 258).

Aile içi şiddet sorunuyla ilgilenmek için ulusal mekanizmalar kurulmalıdır. Önleyici politikalar hazırlanmalı ve kurumsallaőtırılmalı, kadınlar ve mağdurlara ekonomik ve diğeri yardım ve koruma biçimleri sağlanmalıdır. Yasama önlemleri güçlendirilmeli ve yasal yardım sağlanmalıdır (Paragraf 271).”

“Bir uluslararası siyasa konusu olarak kadına yönelik őiddet, gerček anlamda ilk kez 1985 yılında Nairobi Konferansı’ nın sivil toplum forumunda gündeme gelmiş ve konferansın Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri sonuç belgesinde barıőın sağlanması için özel alan ve kamusal alanda kadına yönelik őiddetin yok edilmesi gerektiğii ifade edilmiştir” (Ertürk, 2015: 70).

Belgeye göre eşitliğin sağlanması için her türlü önlemin alınması gerekmektedir. şiddet sadece kadınları ilgilendirmediğinden devletler bu şiddetin önlenmesi için toplumun her kesimine eğitim vermeliydiler ve kurum ve kuruluşları teşvik etmelilerdi, ancak hala devam eden kadına yönelik şiddet devletlerin görevlerini ve sorumluluklarını yerine getirmediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, Nairobi İleriye Dönük Stratejileri belgesinde CEDAW’ ı imzalamayan devletlere CEDAW’ ı kabul etmeleri için gerekli adımların atılması öngörölmüőtü. Türkiye,

CEDAW' ı Nairobi İleriye Dönük Stratejilerinin kabul edildiği Üçüncü Dünya Konferansı'nda imzalamıştır.

1993 BM İnsan Hakları Konferansı'nda kadın hakları, insan haklarının vazgeçilmez, ayrılamaz ve bölünemez bir parçası olduğu kabul edilmiştir. 1993 BM Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge Nairobi sonrası en önemli gelişmelerindendir.

1.3. Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge

Bildirge, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 20 Aralık 1993'te oylamaya yapılmadan kabul edilmiştir. Kadına yönelik şiddet konusunda uluslararası standartları belirleyen ilk belgedir (Ergüneş Duran, 2014: 15). Bildirgelerin bağlayıcılığı yoktur, ama kadına yönelik şiddetle mücadeledeki hukuksal çerçeveyi oluşturan ilk belge olması bakımından önemlidir ve devletlerin iç hukuklarında değişiklik yapmalarında itici güç olmuştur. Kadına yönelik şiddet tarih boyunca yok sayılmış, görünür olduğu yerde de birtakım nedenler öne sürülerek meşrulaştırılmıştır. Kadınlar ve erkekler arasında geçmişten günümüze kadar hala devam eden eşitsiz güç ilişkisi nedeniyle kadınlar ötekileştirilmiş ve kontrol altında tutulmak için şiddete maruz bırakılmışlardır. Bu şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında büyük bir engel oluşturmaktadır (Rivett' tan aktaran Körükçü vd., 2012: 397). Bildirge, kadına yönelik şiddetin, kadınları bu eşitsiz ilişkisinin içine hapseden ve ikincil konuma zorlayan mekanizmalardan biri olduğunu Başlangıcında yer vererek kabul etmektedir.

Bildirgenin amacı CEDAW' ın etkin olarak uygulanmasını sağlayarak kadına yönelik şiddetin önüne geçmektir. Kadına yönelik şiddet, kadınların temel hak ve özgürlüklerinin ihlalidir. Bildirge kadına yönelik şiddeti madde 1 uyarınca şu şekilde açıklamaktadır:

“Bu Bildirge'nin amaçları bakımından kadınlara yönelik, şiddet ister kamusal ister özel hayatta olsun bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi anlamına gelir.”

Madde 2’de ise şiddetin geçmişte ve günümüzde de hala devam eden görünmezliği veya farkında olunmaması nedeniyle şiddetin ne olduğuna dair örnekler verilmektedir. Bu örnekler şiddetin farkında olunması için bir çağrı niteliği taşımaktadır. Böylece ev içi şiddet ilk defa bir uluslararası normda tanımlanmıştır ve ev içi şiddetin sadece madde 2’ dekiler ile sınırlı olmadığını ve aşağıdaki davranışları içerdiği belirtilmiştir (Sever, t. y. : 5).

Madde 2:

“Kadınlara yönelik şiddetin, bunlarla sınırlı olmaksızın aşağıdakileri içerir biçimde anlaşılması gerekir:

(a) Dayak ve hırpalama, ev halkına dahil olan kız çocuklarının cinsel suiistimali, drahoma bağlantılı şiddet, evlilik içi tecavüz, kadın cinsel organını sakatlama veya kadına zarar veren diğer geleneksel uygulamalar, eş haricinde (ev halkına dahil) kişilerce uygulanan şiddet, sömürüyle bağlantılı şiddet dahil olmak üzere aile içinde meydana gelen fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet;

(b) Tecavüz, cinsel suiistimal, iş yerinde, eğitim kurumlarında veya diğer yerlerde meydana gelen cinsel taciz ve sindirme, kadın ticareti ve fahişeliğe zorlama dahil olmak üzere genel olarak toplum içinde meydana gelen şiddet; (c) Nerede olursa olsun devlet tarafından işlenen veya göz yumulan fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet.”

Çoğunlukla kadınlara karşı erkekler tarafından işlenen şiddetli fiziksel, psikolojik ve duygusal zararın bir şeklidir, mağdur zarar görmeye daha açık bir gruba ve toplumda ayrımcılığa maruz kalan bir gruba aittir ve şiddet sistemiktir (Flodman, 2012). Şiddet, zayıf olana yönelmektedir. Eril sistemde zayıf olan kadın olduğu için şiddet çoğunlukla kadına yönelmektedir. Şiddet, Bildirge’ nin de belirttiği gibi fiziksel, cinsel ve psikolojik olabilir. Bu şiddet türleri birbirini beslemektedir ve hepsi birbirleriyle bağlantılıdır. Bildirge içinde ekonomik şiddete yer verilmemiş, ekonomik eşitlikten bahsedilmiştir.

Bildirge, kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda devletlere yükümlülük yüklemektedir.

Madde 4:

“Devletler kadınlara yönelik şiddeti kınmalı ve önlenmesine yönelik yükümlülüklerinden kaçınmak için hiçbir adeti, geleneği veya dinsel düşünceyi ileri sürmemelidir. Devletler tüm uygun yolları kullanarak ve gecikmeksizin kadınlara yönelik şiddeti önlemeye yönelik bir politika izlemek zorundadır...”

Uluslararası insan hakları hukuku devletleri kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda şiddet uygulayanın kamu veya özel kişisi olmasına bakmadan gerekli

önlem ve tedbirleri almakla yükümlü kılmaktadır (Arslan Öncü, 2012: 22). Bu yükümlülükleri devletler özen yükümlüğü ilkesine göre yapmalıdırlar. Madde 4’c uyarınca: *“Gerek Devlet tarafından gerekse özel kişiler tarafından işlenen kadınlara yönelik şiddet eylemlerini önleme, soruşturma ve ulusal mevzuatı uyarınca cezalandırma konusunda gereken özeni göstermelidirler.”*

Devletler bu özen yükümlülüğü ilkesi uyarınca kadına yönelik şiddette ihmal olmuşsa ya da yeterli önlemleri almamışsa bundan sorumlu tutulmaktadır. CEDAW’ da kadın hakları için gerekeni gösteren devletin pozitif yükümlülüğü ilkesi, BM Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirgesi’ nde “kadınlara yönelik şiddet konusunda devletlerin özen yükümlülüğüyle hareket etmesinin vurgulanmasıyla somutlaşmış ve pekiştirilmiştir” (Acar ve Ertürk, 2011: 291).

“Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Yönelik BM Bildirgesi’ nde ve CEDAW’ da temel alınan bir diğer husus da şiddete uğrama tehlikesi yüksek olan kadınlardır” (Demirkır Ünlü, 2012: 27). Böylece kapsam içine giren kadınlar sadece şiddete maruz kalan değil, şiddet tehlikesi içinde olan kadınlardır.

1.4. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu

1995’ e gelindiğinde kadın - erkek arasındaki eşitlik hala tam olarak sağlanamamış ve kadına yönelik ayrımcılığın bir sonucu olarak kadına yönelik şiddet de hala yerini korumuştur. Bu ayrımcılığın devam etmesine rağmen toplumun bilinçlenmesi ve bu eşitsizliğin ve şiddetin ortadan kaldırılması için çalışmalar hızlanmaya devam etmiştir. Pekin’ de 4-15 Eylül 1995 tarihinde Dördüncü Kadın Konferansı gerçekleşmiştir. Bu konferansta Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu¹¹ belgeleri kabul edilmiştir. Türkiye, bu iki belgeyi de hiçbir çekince belirtmeden 15 Eylül 1995 tarihinde kabul etmiştir. Bu iki belge kadına yönelik şiddetle alakalı çeşitli taahhüt ve önerilere yer vermiştir.

¹¹https://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/Beijing_Declaration_and_Platform_for_Action.pdf, e.t. 12.09.2020

1.4.1. Pekin Deklarasyonu

Pekin Deklarasyon' u kadının güçlenmesi ve her alanda ilerlemesi, kadın ve erkek arasında eşitliğin sağlanması ve toplumsal cinsiyet bakış açısından politika ve programların geliştirilmesini amaçlamaktadır. Kadınlara eşitlik sağlanması, kalkınma programlarının hazırlanması tüm insanlığın yararı için gerekmektedir.

Pekin Deklarasyonu, yapıldığı tarihten önceki son on yılda haklar ve özgürlük konusunda gelişmeler olduğunu, ancak bu gelişmelerin eşitliği içermediğini, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin giderilmediğini ve başlıca birtakım engellerin devam ettiğine dikkat çekmektedir. “Kadın haklarının, insan hakları” olduğunu söylemekte ve birtakım taahhütleri tekrarlamaktadır:

“Kadın ve erkeklerin eşit haklarına ve doğuştan değerli olduklarına ve Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası’nda kabul edilen diğer karar ve ilkelere, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne ve diğer uluslararası İnsan Hakları Belgeleri’ne, özellikle Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ne ve Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne, Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Deklarasyonu ve Kalkınma Hakkı Bildirgesi’ne bağlılığımızı (paragraf 8) ; Bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerin vazgeçilemez, ayrılamaz ve bölünemez bir parçası olarak kadınların ve kız çocuklarının insan haklarının tam uygulanmasını güvence altına almayı (paragraf 9); Eşitlik, kalkınma ve barışa ulaşmak amacıyla düzenlenen daha önceki Birleşmiş Milletler konferans ve zirvelerinde – 1985’de Nairobi’de kadın konusunda, 1990’da New York’ta çocuklar konusunda, 1992’de Rio de Janeiro’da çevre ve kalkınma konusunda, 1993’de Viyana’da insan hakları konusunda, 1994’te Kahire’de nüfus ve kalkınma konusunda ve 1995’te Kopenhag’da sosyal kalkınma konusunda– elde edilen görüş birliği ve ilerlemeyi temel almayı (paragraf 10);...”

Pekin Deklarasyonu bunları yapabilmek için toplumsal cinsiyete duyarlı politika ve programların geliştirilmesi, oluşturulmasını önermektedir: “Kadınlara ve kız çocuklarına karşı her tür ayrımcılığı ortadan kaldırmak için bütün gerekli önlemleri alınmalı ve toplumsal cinsiyet eşitliğiyle kadınların ilerlemesi ve güçlendirilmesi önündeki bütün engelleri ortadan kaldırılmalıdır (paragraf 24).”

Paragraf 29’ da ise kadınlar ve kız çocuklarına yönelik her tür şiddeti önlemek gerektiğini açıklamaktadır. Pekin Eylem Platformu, kadına yönelik şiddeti, erkeklerin kadınları zor kullanarak ikincil konuma ittikleri önemli mekanizmalardan birini temsil ettiğini ve şiddetin, kadının yaşamı boyunca toplumun her yerinde

ikincil statüsünün sürdürmesine yardımcı olduğunu ortaya koymuştur (Kurtoğlu, Bayrakçıken ve Ülker, 2014: 63).

1.4.2. Eylem Platformu

Eylem Platformu, kadınların güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Çünkü kadının kamusal ve özel alanda, ekonomik, toplumsal, kültürel olarak güçlendirilmesi kadına yönelik şiddeti azaltmak için yapılacak ilk hedeflerden biridir. Kadının güçlendirilmesi, ataerkil sistemin değişime neden olmaktadır ve şiddetin farkına varılmasını sağlamaktadır. Platform, Dünya İnsan Hakları Konferansı sırasında kabul edilen Viyana Deklarasyonu ve Eylem Planı' ndaki "Kadının ve kız çocuğunun insan hakları, evrensel insan haklarının vazgeçilmez, ayrılmaz ve bölünemez bir parçasıdır." ifadesini kendi ilkesi olarak kabul etmektedir (Eylem Platformu Bölüm 1 Görevin Tanımlanması paragraf 2).

"Eylem Platformu, kadınların ırk, yaş, dil, etnik köken, kültür, din veya özürlülük, yerli halktan olmak ya da başka statüden olmak gibi faktörler yüzünden tam eşitlik ve ilerlemeye ulaşmada engellerle karşılaştığını kabul eder. (paragraf 46)". Bunu engellemek için toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak gerektiğini söyler.

Eylem Platformu çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. Bu bölümler arasında 'Kadına Yönelik Şiddet' i içeren ayrı bir bölüm de eklenmiştir.

"Kadınlara yönelik şiddet, eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşılmasını engellemektedir. Kadınlara yönelik şiddet, kadınların insan haklarını ve temel özgürlüklerini kullanmalarını hem engellemekte hem de bozmakta veya değersiz hale getirmektedir. Kadınlara yönelik şiddet olaylarında bu hak ve özgürlüklerin korunması ve yaygınlaştırılmasında uzun süreli başarısızlık, bütün Devletlerin önem vermesi ve ele alması gereken bir konudur. Şiddetin nedenlerine ve sonuçlarına, oluş sıklığına ve mücadele önlemlerine ilişkin bilgi Nairobi Konferansı'ndan bu yana büyük ölçüde artmıştır. Az ya da çok ölçüde, ama bütün toplumlarda kadınlar ve kız çocukları, sınırları gelir, sınıf ve kültürle çakışan fiziksel, cinsel ve psikolojik tacize maruz kalmaktadırlar. Kadınların sosyal ve ekonomik statüsünün düşük olması, kadınlara yönelik şiddetin hem nedeni hem de sonucu olabilmektedir." (paragraf 112)

Kadına yönelik şiddet tanımı ve şiddet türleri paragraf 113 ile açıklanmıştır. Kadına yönelik şiddetin kamusal alan ya da özel alan fark etmeksizin gerçekleştiğini ve şiddetin fiziksel, cinsel ya da psikolojik olabileceğinin altı çizilmiştir:

"Kadınlara yönelik şiddet" terimi, kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan, bu tip hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, ister

toplum önünde ister özel hayatta meydana gelmiş olsun, cinsiyete dayalı her türden şiddet anlamına gelmektedir. Buna bağlı olarak kadınlara yönelik şiddet, aşağıdakileri kapsamakla birlikte, bunlarla sınırlı değildir:

(a) Dayak dahil aile içinde meydana gelen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, evdeki kız çocuklarının cinsel istismarı, çeyizle bağlantılı şiddet, evlilikte tecavüz, kadınlara zararlı olan, kadının cinsel organına zarar verme ve diğer geleneksel uygulamalar, nikah dışı şiddet ve istismarla bağlantılı şiddet;

(b) Tecavüz, cinsel taciz, işyerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde sarkıntılık ve cinsel zorlama dahil toplum içinde meydana gelen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadınların alınıp satılması ve fahişeliğe zorlanması;

(c) Nerede olursa olsun, Devletin yürüttüğü veya göz yumduğu fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet.”

Şiddetin kamusal- özel alanda meşrulaştırılması şiddetin görünmezliğine neden olmaktadır. Böylece şiddete maruz bırakılan kadının yaşam kalitesinin düşmesine, şiddetin kuşaktan kuşağa aktarılmasına, kadının fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik açıdan zarar görmesine zemin hazırlamaktadır (Yüksel Oktay, 2015: 71). Şiddet, kadına baskı yapmakta ve onun ilerlemesini engellemektedir, ikincil olmasına neden olmaktadır. “Kadına yönelik şiddet, erkeklerle kıyaslandığında kadınları ikinci plana iten en önemli sosyal mekanizmalardan biridir (paragraf 117).”

Kadınlara yönelik şiddet, erkeklerin kadınlar üzerinde hakimiyeti kurmasına ve kadınlara yönelik ayrımcılığa neden olan, kadınların ilerlemesini engelleyen, kadınlara erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin görünürdeki yüzünü ifade etmektedir (paragraf 118). Kadına yönelik şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmak için bütünleşmiş önlemleri, kadına yönelik şiddeti neden- sonuç ilişkisi bağlamında incelemeyi kendine hedef olarak belirlemiştir.

1.5. Avrupa Konseyi Rec (2002) 5 Sayılı Tavsiye Kararı

Kadına yönelik şiddetin amacı erkeğin kadın üzerindeki gücünü kadına göstermek, kadını kontrol etmek, kadını toplumsal cinsiyet rollerine uymadığı için ya da erkek iktidarını tehdit ettiği için cezalandırmaktır. Kadına yönelik şiddetin, kadın-erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkisinin bir sonucudur. Şiddetin hem kamusal alanda hem de özel alanda kadına yönelik yapılan ayrımcılıktan kaynaklandığını işaret eden Avrupa Konseyi Rec (2002) 5 sayılı Tavsiye Kararı¹² Avrupa Konseyi Bakanlar

¹² https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e2612

Komitesi tarafından kadınları şiddetten korumak amacıyla 30 Nisan 2002 tarihinde kabul edilmiştir. Avrupa Konseyi, kadına yönelik şiddeti, kadın- erkek eşitsizliğinin en kesin ve ağır görüntüsü olarak kabul etmektedir ve kadının yaşam, güvenlik, onur ve fiziksel, psikolojik bütünlüğünün ihlali olarak görmektedir (Kurtoğlu, Bayrakçıken ve Ülker, 2014: 70). Şiddetin, eşitlik ve barış için tehlike oluşturduğunu ileri sürmektedir. Kadına yönelik şiddet, Karar' ın ek tavsiyesi madde 1 uyarınca:

“Kadına yönelik şiddet terimi, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veren ya da acı çeken veya bununla sonuçlanabilecek, kamusal veya özel hayatta meydana gelen bu tür davranışların tehditleri, baskı veya özgürlüğün keyfi olarak yoksun bırakılması dahil olmak üzere herhangi bir toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemi olarak anlaşılmalıdır.”

Bu tanımın sadece bununla sınırlı olmadığını, fiziksel ve ruhsal saldırganlık, psikolojik istismar, evlilik içi veya evlilik dışı tecavüzün de şiddetin içine dahil olduğunu belirtmektedir.

Buradan hareketle kadına yönelik şiddeti önlemek amacıyla üye devletlere birtakım sorumluluklar yüklemektedir ve bu sorumlulukları yerine getirmemek için devletler gelenekleri öne süremezler. Çünkü geleneksel ataerkil kültürel değerler cinsiyetçi yargılar oluşturmaktadır ve bu yargılar ayrımcılığa ve şiddete neden olmaktadır. Devletler bu yükümlülüklerini yerine getirirken CEDAW 19 sayılı Tavsiye Kararı, 1993 BM Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirgesi gibi birçok belgede de yer alan özen yükümlülüğü ilkesine göre hareket etmesi gerekliliği AK (2002) 5 sayılı Tavsiye Kararı ile yinelenmektedir. *“Devletler, şiddet eylemlerini önleme, soruşturma ve cezalandırma, bu eylemlerin devlet veya özel kişiler tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini ve mağdurlara koruma sağlamaları konusunda gereken özen gösterme yükümlülüğü olduğunu kabul eder (Karar 4/2).”*

Kadınlara insan hakları ve temel özgürlükler tanınmalı, bunları kullanabilmeli, yararlanabilmelidir ve bu haklar korunma altına alınmalıdır, böylece bu karar ile şiddeti cezai suç olarak sınıflandırılmasını öngörülebilir (AK 2002/5 Sayılı Karar). Kadına yönelik şiddet ancak farkındalık yaratılarak ve yasal ve

uygulamadaki eksiklikler giderilerek önlenabilir. Bu yüzden devletler politika ve mevzuatlarını gözden geçirme talimatını vermektedir (Ergüneş Duran, 2014: 25).

“İstanbul Sözleşmesi’ ne giden yolda, sözde namus cinayetleri, kadın sünneti, zorla evlendirme, çocuk evlilikleri, kadın ticareti, cinsel sömürü için çocuk ve genç ticareti, ev içi başta olmak üzere kadına yönelik şiddetin tespiti, önlenmesi ve şiddet görenin korunması ve uygulayanın cezalandırılması konularına AK Tavsiyesi’ nde (Rec (2002) 5) ortaya koyulmuş olması, siyasi irade yansıması bakımından önemlidir” (Kurtoglu, Bayrakçeken ve Ülker, 2014: 71).

Kadına yönelik şiddeti önlemeye dair uluslararası düzenlemelerden en son ve en önemlisi olan 2011 yılında kabul edilen İstanbul Sözleşmesi çalışmanın ana konularından biri olması sebebiyle üçüncü bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

2. İstanbul Sözleşmesi Öncesinde Yapılan Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadeledeki Ulusal Düzenlemeler

Kadına yönelik şiddet kavramı Türk hukukunda uluslararası belgeler sayesinde geçmiştir. Uluslararası belgelerin kadına yönelik şiddeti kadının insan hakkı ihlali ve kadına yönelik ayrımcılığın sonucu olarak saymasıyla birlikte gelişmeler iç hukuka da etki etmiştir. Türkiye’de şiddetin terbiye aracı olarak algılanması, özel ve kamusal alanda meşrulaştırılması şiddetin yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Kadını kontrol altında tutma, ataerkil kalıpların dışına çıkmasını ve erkek iktidarının sarsılmasını engellemek amacıyla kadınlar, erkekler tarafından sık sık şiddete maruz kalmaktadır. Bu şiddet özellikle ev içinde görünmez kılınmakta, ortaya çıktığında da meşrulaştırma yoluna gidilmektedir. Cumhuriyetle birlikte yaşamın birçok alanı laikleştirilmeye başlanılmış ve eşitlik anlayışı getirilmiştir. Kadın ve aile tanımı, Cumhuriyet’ i kuran erkekler tarafından kendi arzuları ve yeni kurulan devletin vatandaşlarının kültürel değerlerinin gereksinimlerine göre yapmışlardır (Sancar, 2017: 124). Kadınların ulus - devlet anlayışıyla yurttaş olarak kabul edilmelerinin yanında ataerkil kalıplar ve toplumsal cinsiyet kalıplarının kadınlara yüklediği aile içi görevler devam etmekteydi. Bu kalıplar nedeniyle kadınlar tarafından da şiddet ailenin bir parçası olarak görüldü. Laikleşme ile birlikte modern aileler, modern bir toplumun inşa etmenin aracı olarak kabul edilerek

modernleşmek adına erkeklere devlet, kadınlara ise aile kurma görevi verilmiştir (Sancar, 2017: 12). “Erken modernleşme döneminin siyasal reform süreçlerinde yer almış kadınlar, kurucu erkeklerle eşit konum ve statüde devleti yöneten ve toplumsal fırsatlardan yararlanan vatandaşlar olmak yerine ulusun anaları, geleneğin ve milli kültürün taşıyıcıları” olarak yer alabilmişlerdir (Sancar, 2017: 112). Daha İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ nin bile olmadığı yıllarda Türkiye’de kadınlara birçok hak tanınmış olmasına rağmen eşitlik günümüzde bile tam olarak sağlanamamıştır. Bu eşitsiz güç ilişkisi de şiddete ve bu şiddetin günümüzde bile hala devam etmesine neden olmuştur.

Kadına yönelik şiddetle mücadele 1960’larda başlamıştır, ama mücadelenin Türkiye’deki seyri 1980’lerde görünür olmuştur. Türkiye’de 1980 sonrası kadın hareketleri artmış, toplumsal sorunlardan dolayı kadınların mücadelesi eril sistem tarafından tehdit olarak algılanmamıştır. Bu da kadın hareketinin ilerlemesine neden olmuştur. Kadına yönelik şiddet, Türkiye’ ye 1980’ lerdeki kadın hareketleri kampanyaları ile girmiştir (Kurtoglu, Bayrakçeken ve Ülker, 2014: 84). 1987 yılında ‘Dayağa Karşı Kadın Dayanışması’ eylemiyle kadınlar şiddetin görünmezliğine veya normal kabul edilmesine karşı gelmişlerdir (Bayram, Işıldak ve diğerleri, 2014: 8). Bu, şiddetin hem toplumda hem de hukuk alanında meşru görülmesine ve sürekli yeniden üretilmesine karşı bir tepkiyi içermektedir. Yani yürüyüş Türkiye’deki kadına yönelik şiddete karşı ilk toplu tepkidir. 1997 yılında da ‘Aile içi Şiddete Karşı Koruma Emri’ kampanyası kadın örgütleri tarafından başlatılarak, ev içi şiddete karşı koruyucu önlemlerin alınması gerekliliğinin altı çizilmiştir (Alican Şen, 2018: 147). Kadın hareketlerinin kampanyaları ve ısrarları sonucunda uluslararası belgelerin getirdiği yükümlülüklerle birlikte Türkiye iç hukukunda kadın - erkek arasında eşitliğin sağlanması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair birtakım gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerin bazıları yeterli olamayıp, yeni düzenlemelere neden olurken, bazı düzenlemeler de içerik bakımından oldukça geniş bir yelpazesi olmasına rağmen toplumsal farkındalık sağlanamaması ve toplumsal cinsiyetin devam etmesi nedeniyle uygulamada yeterli eşitliği sağlayamamış ve kadına yönelik şiddetin hala devam etmesine neden olmuştur.

Anayasa, Türk Ceza Kanunu ve Türk Medeni Kanunu'nda kadına yönelik şiddete dair direkt olarak bir düzenleme olmamasına karşın, birtakım düzenlemeler kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi için yapılmıştır, dolayısıyla kadına yönelik şiddeti önlemede önemli gelişmeler arasında sayılabilmektedir. Kadına yönelik şiddetle alakalı ilk düzenleme ise 1998 yılındaki 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun¹³, dur. Daha sonra 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi¹⁴ ve 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun çıkarılmış, ulusal eylem planları ile bu düzenlemeler desteklenmiştir.

Anayasa' nın 10.- 12.- 17. ve 41. maddeleri kadın ve erkek arasındaki her türlü ayrımcılığı reddetmektedir ve eşitliği içermektedirler. 10. madde kanun önünde eşitlik, 17. madde yaşam hakkı, 41. madde ise ailenin korunmasıyla ilgili hükümler ev içi şiddetle ilişkilendirilebilir. Anayasanın 10. maddesi kanun önünde eşitlik anlayışını içermektedir: *“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.”*

Bu madde 2004'te düzenlenmiş ve *“Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir.”* ilkesi eklenmiştir.¹⁵ Böylece kanun önünde kadın ve erkek arasında ayrımcılık yapılması engellenmeye çalışılmıştır.

Kadına yönelik şiddet kadının yaşamının sona ermesine kadar ileri bir boyuta gidebileceği için Anayasa' nın 17. maddesi¹⁶ de bu konuyla ilişkilendirilebilir. 17. madde yaşam hakkının ve vücut bütünlüğünün korunmasına ve işkence- eziyet yasağına ilişkindir. Anayasa' nın bu maddesi ile kişinin yaşama hakkı, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı hüküm altına alınmaktadır ve yaşam hakkının Devlet tarafından korunması gerekli bir hak olduğunu ortaya konulmaktadır (Demirkır Ünlü, 2012: 9). Yani toplumsal cinsiyetin yarattığı kalıplar çerçevesinde şiddet bu anayasal hakkın ihlali demektir. 17. maddede kadın birey olarak

¹³ Resmi Gazete 17 Ocak 1998 Sayı: 23233

¹⁴ Resmi Gazete 4 Temmuz 2006 Sayı: 26218

¹⁵ Resmi Gazete 22 Mayıs 2004 Sayı: 25469

¹⁶ Madde 17: “Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.”

görülürken, 41. madde¹⁷ de ise aile kavramı içinde korunması gereken kişi olarak yer alması karşılıklı yaratmaktadır.

12. madde de her vatandaşın eşit haklara sahip olduğunun altı çizilmektedir: *“Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak sahiptir.”*

Şiddetin yok edilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğine dayanan bakış açısına sahip kanunlara ihtiyaç vardır. Geleneksel ataerkil değerlerden kaynaklanan cinsiyetçi yapılar kanunlar aracılığıyla da topluma kabul ettirilmeye çalışılmaktadır. Toplumsal bir sorun olan kadına yönelik şiddeti bertaraf etmek için Türkiye’deki kadın örgütleri Türk Ceza Kanunu ve Türk Medeni Kanun’undaki eşitsizliği hukuk alanında gidermek için yoğun bir çaba sarf etmiştir. Reformlardan önce Türk hukuku erkeklerin evlilikte üstünlüğünü sağlamış, namus ve töre adına işlenen kadın cinayetleri için cezaların azaltılmasına izin vermiş ve ayrıca kadınları mülkiyet haklarından mahrum etmiştir (HRW Report, 2011: 20). 2000’li yıllardan önce kanunların bazı maddelerinde eşitliğin sağlanması adına değişiklikler yapılmıştır. Bu bazı yasal reformlar cinsiyet eşitliğinin artırılmasına yardımcı olarak ilerleme sağlanmıştır (Çakırca, 2013: 158). 1990 yılında ‘evli kadının çalışması kocanın iznine tabidir’ maddesi iptal edilmiştir. Zinanın suç olarak kabul edildiği eski TCK’da kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğinin görünümülerinden biri olan madde 441 (erkeğin zinası için) Anayasa Mahkemesi tarafından 1996’da, 1998 yılında ise madde 440 (kadının zinası için) iptal edilmiştir. Bu maddelerde değişiklikler yapılsa da temel kanunlar 2000’li yıllarda değişmiştir. Eşitliğe uygun, kadını ikincil görmeyen medeni hukuk ve ceza hukuku hükümleri getirilmeye çalışılmıştır, ancak olumlu gelişmeler sağlanmasına rağmen hala kadının ikincil konumu ve eşitsizlik devam etmektedir.

Kadın örgütleri kampanyalar yürüterek, meclis çalışmalarını katılarak yeni bir Medeni Kanun’ un çıkmasına yardımcı olmuştur. Türkiye’de 1980 yıllarında kadın

¹⁷ Madde 41: “41- (Değişik: 3/10/2001-4709/17 md.) Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.”

hareketinin yükselişı TMK reformuna neden olan itici güçtür (Yarar, 2007: 212). 4721 sayılı TMK eksikler içermesine rağmen 2002 yılında yürürlüğe girmiştir. 2001 yılından itibaren kadın örgütleri TBMM’de lobi faaliyetleri gerçekleştirerek reform gerçekleşmiştir (Yarar, 2007: 212). Kanun’un metninde, tamamen olmasa da toplumsal cinsiyet eşitliği ve eşitlikçi roller ön plana alındığı göze çarpmaktadır (Gülseven, 2017: 228).

Bu değişikliklerden biri ‘kocanın aile reisi’ olarak kabul edilmesinden vazgeçilmesidir. “Eşler evlilik birliğinde eşit haklara sahiptir ve evin seçimi kocanın tekelinde değildir” (Karıncı, 2010: 41). Bu Kanun, eski Kanuna göre çok üstün bir düzenleme olarak kadın erkek eşitliğini içeren maddeleri bünyesinde barındırmaktadır. Yeni Medeni Kanun, aile içi şiddetin önlenmesi, şiddete uğrayanların korunması için evlenme ve boşanma süreçlerinde de olumlu birçok düzenleme ve gelişmeye sahiptir (Karıncı, 2010: 41). Zorla evlendirme yasaklanmıştır (madde 149- 151). 1997 yılında eski TMK madde 153’ teki değişiklik ile kadına eşinin soyadı ile birlikte kendi soyadını alma hakkı verilmiş, bu değişiklik yeni TMK 187. madde ile varlığını korumaktadır.

Kadına yönelik şiddet, evlilik birliğinin korunması yönündeki tedbirlerin nedenleri arasında sayılmamıştır (Bolevin, 2016: 67). Aile içi şiddet, 162. madde ile boşanma nedeni sayılmıştır. TMK 186. Madde ise evlilik birliği içinde eşlerin konut seçme ve evi yönetme haklarının beraber olduğunun altı çizilmektedir. Bu madde ile “erkeklerin evin rızkını temin etme, kadınların mutlu bir yuvanın inşası ve çocukların yetiştirilmesi yükümlülüklerini içeren toplumsal cinsiyet kalıplarına yer vermeyerek, hukuki perspektiften toplumsal cinsiyet kalıplarındaki değişimin habercisidir” (Gülseven, 2017: 203)

TMK’ nda ekonomik şiddete de izin verilmemektedir. Eski Medeni Kanun’ da kadının çalışması eşinin iznine tabiydi. Burada toplumsal cinsiyet kalıplarının yarattığı ‘kadın evinde oturmalı’, ‘kadın ile aile birdir’ ifadelerinin güçlü bir yansımaları görmekteydik. Kadının birey olarak görülmemesi ve kocasına bağımlılığı içermesi bakımından bu madde ekonomik şiddete neden olmaktaydı. Kadının iş ve meslek seçiminde evli olduğu kişinin iznini artık almak zorunda

olmaması 1990 yılı sonrasında Anayasa Mahkemesi' nin aldığı kararla iptal edilen bu madde yeni TMK 192. madde ile yerini almıştır.

196. madde ile evlilik içinde *“Eşlerden birinin istemi üzerine hâkim, ailenin geçimi için her birinin yapacağı parasal katkıyı belirler. Eşin ev işlerini görmesi, çocuklara bakması, diğer eşin işinde karşılıksız çalışması, katkı miktarının belirlenmesinde dikkate alınır. Bu katkılar, geçmiş bir yıl ve gelecek yıllar için istenebilir.”* şeklindedir. Maddenin özellikle ev içindeki görülmeyen emeğe referans vermesi önemlidir. “Türk Medenî Kanunu’nun getirdiği değişiklikler içinde evli kadını en çok etkileyen veya etkileyebilecek olan düzenlemeler mal rejimleri alanındadır” (Yüksel, 2014: 192). Kadın emeğinin görünmezliği gerekçe gösterilerek, kadını evlilikte erkeğe bağımlı yapan ve evliliğin sona ermesiyle ekonomik olarak da mağdur edilen kadının insan hakları için eski Medeni Kanun’daki yasal mal ayrılığı rejimi yerine edinilmiş mallara katılma rejimi kabul edilmiştir (Usta, 2011: 965). Böylece ev içindeki kadın emeğinin görülmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Evlilik birliği içinde bir eşin emeğiyle edinilen mal üzerinde diğer eşin de belli ölçülerde emek verdiği kabul edilmektedir (Kılıçoğlu’ndan aktaran Usta, 2011: 965). 202. madde ile edinilmiş mallara eşit hak verilmektedir, ama edinilmiş mallarda kanunun çıktığı yıldan önceki evlilikler kapsam içine alınmamıştır. Ayrıca Eski TMK’ da yer alan (madde 263) çocukların velayetinin anlaşmazlık durumunda babada olacağı hükmü, Yeni TMK’ nın 336. ve 337. maddesi ile değiştirilerek evlilik birliği içinde velayeti birlikte kullanacağı şeklinde yer almıştır. Böylece kadın ve erkek arasındaki eşitliğe giden yolda bir önemli adım daha atılmıştır.

Yeni Medeni Kanun’ da olağan evlenme yaşı 17 iken olağanüstü hallerde 16’ dır. Yetişkin olma yaşı 18 iken evlenme yaşının 17 olması doğru değildir. 17 yaşta olan biri küçük yaştadır ve tam ehliyete sahip değildir. Buradaki olağanüstü hal ise çocuğun hamile kalması gibi nedenlerdir. ‘Hamile kalan bir çocuk evlenebilir’ ifadesi bize toplumda yer alan cinsiyetçi namus algısının kanunlara da yansıdığını göstermektedir. Bu namus algısının gerekçe gösterilmesiyle çocuklar, cinsel ve ekonomik sömürü nesnesi haline getirilmektedirler (Dağlı’ dan aktaran Aydemir,

2011: 8). Namus, kadınlar ve onların cinsellikleri üzerinde katı bir kontrolün varlığı ve bunun yeniden üretilmesine hizmet etmektedir (Ertürk, 2015: 296). Kadının namusunu erkek korumak zorunda olarak görülmektedir. Kadın, bedenini ve cinselliğini kontrol eden kalıpların dışına çıktığı zaman kendi namusu yanında erkeğin namusunu da ‘kirlettiği’ düşünülmektedir. (Durudoğan, 2011: 872). Bu da çocuğun bile evlendirilmesidir. Aslında çocuk istismarının evlilik yoluyla kapatılmasına neden olmaktadır. Küçük yaşta zorla yaptırılan evlilikler “çocuk istismarının, kadına yönelik şiddetin ve kadın erkek arasındaki güç eşitsizliğinin” bir görünümünü vermektedir (Aydemir, 2011: 3). Bu durum çocuk hakları açısından bir hak ihlalidir.

Türk Ceza Kanunu’ nun kadını özerk bir birey olarak görmemesi ve ataerkil aile sistemin içinde var etmesi nedeniyle TMK’ nin 2002 yılındaki kadın erkek eşitliğine dair düzenlemelerinin değişmesiyle sorun çözülmemiştir (Berktaş, 2004: 22). Kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin giderilmesi amacıyla TCK’ da önemli değişiklikler yapılarak 5237 sayılı Kanun 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. 2002 yılında Türk Ceza Kanunu’ ndaki kadını erkeğin malı olarak gören ve toplumun her tabakasında geçerli olan ataerkilliği ortadan kaldırmak ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir kanun oluşturmak amacıyla TCK Kadın Platformu kurulmuştur (Yılmaz, 2014: 119). TCK içindeki kadını ilgilendiren ve ayrımcılığa neden olan ilgili maddelerin iyileştirilmesi ve değiştirilmesi için TCK Kadın Platformu üç yıl boyunca kararlılıkla mücadele etmiştir (Bianet, 2005). Eski TCK kadın ve erkek arasında ayrımcılık yapmakta ve kadın bedeni üzerinden kadını erkeğe, aileye ve topluma ait olarak gösteren bir eril sistem tarafından yapılmıştı. TCK Kadın Platformunun mücadele ile kanun koyucunun eril zihniyeti devam etmesine rağmen 2005’ te Kanun’ un içeriğindeki kadına karşı ayrımcılığı destekleyen bazı hükümler değiştirildi ve yasaklandı. 2004 yılında meclisten geçen yeni TCK, kadın hareketinin başarısının imzasıdır (Eşlen, 2012: 129). 1980’lerden itibaren yükselişe geçen kadın hareketi eylemlerin yanı sıra yasal olarak değişimlerin sağlanması için de çalışmıştır. TCK bunlardan biridir. TCK Kadın Platformu’ nun etkin olduğu bu kanun tasarısında Platform, maddelerin değişimi için değil, genel ataerkil yapının değişmesi için çalışmıştır (Eşlen, 2012: 132).

TCK Kadın Platformu, tasarı için 35 madde önermiş ve bu 35 maddenin 30' u meclis tarafından kabul edilmiştir (Eslen, 2012: 132). Önerilen maddelerin kabul sayısı Platformun ne kadar etkili olduğunun göstergesidir. “Eski TCK’ da yer alan namus cinayetleri, bekaret kontrolü, tecavüz suçlarında indirim ya da cezasızlık öngören hükümler yeni kanunda yer bulamayarak kadının insan haklarının ihlalinin meşrulaştırılmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır” (Karıncı, 2010: 24). Kadının özellikle fiziksel bütünlüğüne zarar veren bu suçların indirimi veya cezasızlığı kalkması toplumdaki algıyı değiştirmemektedir. Günümüzde de hala devam eden ve gizlice yapılabilen bu suçlar toplumdaki kalıpların ve algının da değişmesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Ancak hem yasal hem de toplumsal olarak dönüşüm sağlanırsa kadına yönelik şiddet yok olabilir.

Toplum içindeki tüm farklılıklara rağmen kadınlar üzerinde ayrı bir baskı mevcuttur. Namus, bir baskı aracı olarak kadınların nasıl oturup kalkacağına, nerelere gideceğine, nasıl giyineceğine, ne zaman ve nasıl sevişeceğine kadar bedenleri ve yaşamları ile ilgili birçok konuda rol oynamaktadır (Koğacıoğlu, 2007: 117). Namus, erkeğin kadın üzerindeki gücünün ifadesidir. Kan davası nedeniyle ya da namus gerekçesiyle işlenen cinayetlerin çoğunluğu kültürel kalıplarla meşrulaştırılmaktadır (Sancar, 2002: 2). Meşrulaştırma kanunlarda da kendine yer bulmuştur. Eski TCK’ da töre ve namus saikiyle öldürmede indirim uygulanmaktaydı. Yeni TCK ile töre saikiyle ve namus cinayetlerini suçlu ağırlaştırıcı sebep olarak kabul etmiştir. Töre saikiyle gerçekleşen cinayetler nitelikli öldürme kapsamına alınmış, namus cinayetleri için ayrı bir madde konulmamış, töre cinayeti içinde yer almıştır. Bu kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu (madde 109) hem fiziksel hem de psikolojik şiddet olarak ele alınabilir.

Yeni TCK’ da en önemli değişikliklerden biri cinsel suçlar bölümünde yapılmıştır. Bu suçlar topluma ya da aileye yönelik olarak işlenen suçları değil, birey olarak kadına ve kadının insan haklarına yönelik işlenen suçları temsil etmektedir (Eslen, 2012: 141). Cinsel suçlar, ‘kişilere karşı suçlar’ kısmında değil, ‘cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar’ bölümünde düzenlenmiştir. Bu bölüm içerisinde cinsel saldırı (madde 102), çocukların cinsel istismarı (madde 103), reşit olamayanlarla cinsel ilişki (madde 104), ve cinsel taciz (madde 105) düzenlenmiştir. Madde 102’

deki cinsel saldırı suçu ile Eski TCK’ daki ırza geçme, ırza tasaddi ve sarkıntılık suçlarını içeren yeni bir madde oluşturulmuştur. Cinsel suçlara dair cezaları bünyesinde yer vermesine rağmen cinsel şiddeti tanımlamamıştır. Ayrıca “cinsel saldırı eyleminin sadece nitelikli hali, evlilik birliği içinde gerçekleşmesi şikayete bağlı bir suç olarak düzenlenmiştir” (Çakmut, 2018: 53). Kadına cinsel saldırı, kadının fiziksel ve psikolojik tahribine neden olmakta ve kadın, toplumsal yapı ile kültürel zincirin temel parçalarından biri olduğu için toplumun tahribine de yol açmaktadır (Değirmenci, 2010: 74). Bu düzenlemelerin yapılmasıyla birlikte cinsel şiddet suçları, aileyi ve genel ahlakı ilgilendiren bir konu olmaktan çıkmıştır (Kırbaş Canikoğlu, 2013: 62).

TCK’ da şiddete dair cezalar cinsiyetsiz olarak yer almaktadır. Kasten öldürme suçu (madde 82), kasten yaralama (madde 83), Anayasa’nın 17. maddesinde yasaklanan eziyet suçu (madde 96) fiziksel şiddet üzerinden kadına yönelik şiddet incelenebilir. Bu suçlarda kasten öldürme ve kasten yaralama eşe ya da aile üyelerine karşı işlenmesi durumunda cezada artırım öngörülmüştür. Eziyet ise eşe karşı işlenmesi ağırlaştırıcı sebep sayılmaktadır. Çok eşli evlilik konusunda geldiğimizde ise bu husus madde 203 ile yasaklanmıştır. Çok eşli evlilik kadının psikolojik şiddete maruz bırakılmasıdır.

Kadın örgütlerinin bir araya gelerek oluşturdukları Medeni Kanun Kadın Platformu ve TCK Kadın Platformu kanunlarda değişiklik için çok fazla çaba sarf etmişlerdir. Ancak Yeni TMK ve TCK reformları oldukça önem arz etmekle birlikte sorunsuz, mükemmel değildir. Örneğin, TCK madde 82’ de namus ve töre kelimelerinin ikisini kullanmak yerine sadece töre kelimesi yer alması bu kelimenin namus suçlarını içerip içermediğini açık bir şekilde ifade edilmemektedir (HRW Report, 2011: 21).

Anayasa, TCK ve TMK mevzuatlarında kadına yönelik şiddeti kadına yönelik ayrımcılık üzerinde inceleyebiliriz. İçlerinde kadına yönelik şiddeti önlemeye dair madde bulunmamaktadır. Temel kanunlardaki düzenlemelerin büyük çoğunluğu şiddet sonrası uygulanan yaptırımlardan ibarettir (Ercoşkun Şenol, 2019: 423). Türk hukukunda kadına yönelik şiddeti önlemeye dair çıkan düzenlemeler yakın geçmişte

yapılmıştır. Bu düzenlemeler 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Başbakanlık 2006/17 Sayılı ‘Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler’ Başlıklı Genelgesi, Ulusal Eylem Planları ve 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu’dur. En son tarihli yani 2016 - 2020’ yi kapsayan eylem planı¹⁸ incelenecektir. 6284 Sayılı Kanun ise tezin dördüncü bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Bu bölümde diğer üç düzenleme incelenecektir.

2.1. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Türk hukukunda kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair ilk yasal düzenleme 14 Ocak 1998 tarihli 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’dur. 1990’ lı yıllarda kadın örgütlerinin yaptığı kampanyalar ve CEDAW’ a taraf olmamız bu kanunun çıkarılmasına neden olmuştur. Pekin Eylem Platformu, Ailenin Korunmasına Dair 4320 sayılı Kanun’ un uluslararası dayanağını temsil ederken, Kanun’ un gerekçesinde de belirtildiği gibi Anayasa’nın 41. maddesi ise ulusal dayanağını temsil etmektedir (Karinca, 2008: 13).

Kanunun adının ‘Ailenin Korunması’ olarak çıkmasının nedeni eril zihniyetin kanun yapım aşamasında etkisini göstermesidir. Bu eril zihniyet, toplumsal cinsiyet kalıpları tarafından da korunduğu için Kanun, kadının birey olarak görülmesini engellemiştir. Kadın vurgusu değil, aile bireyi vurgusu ön plana çıkmıştır. Aile ataerkil düzeni koruyan, cinsiyet ayrımına dayalı düzeni sürekli yeniden üreten, otoriter toplumsal ilişkilere örnek oluşturan bir kuruma işaret etmektedir ve bu kurum egemen olanın (erkek) yararını, egemen olunanın (kadın) zararına neden olmaktadır (Mackinnon, 2015: 69). Kanun, kadına yönelik şiddeti değil, aile içi şiddeti önlemek amacıyla hazırlanmıştır. Kamusal ve özel alanda gerçekleşen, evli ve evli olmayan ilişkinin ayrımı yapılarak kadına yönelik şiddet kendi içinde ayrıştırılmıştır. Toplumsal ve kültürel olarak kadın hakkındaki ataerkil algının aynı kalması şiddetin ve bunun en ağır biçimi olan kadın cinayetlerinin sona ermesinin önündeki en büyük engeldir (Özgül Kalafat, 2019: 2).

Kanun, iki maddeden oluşmaktadır.

¹⁸ <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf>

“Madde 1:

Türk Kanunu Medenisinde öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi halinde, Sulh Hukuk Hakimi re'sen meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da bir kaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başkaca tedbirlere de hükmedebilir...”

Kanunun birinci maddesine göre şiddetin gerçekleşmesi gerekmektedir. Şiddet tehlikesi veya şiddet tehdidinde yönelik bir açıklama yoktur. Kanun’da şiddet tanımı, şiddet türleri, aile tanımı gibi tanımı yapılması gereken kavramlara yer vermemiştir. Birinci madde uyarınca alınan tedbirlerde sınırlayıcı görülmektedir:

“Kusurlu eşin;

- a) Diğer eşe veya çocuklara veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmaması,
- b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer eşe ve varsa çocuklara tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya iş yerlerine yaklaşmaması,
- c) Diğer eşin, çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,
- d) Diğer eş, çocukları veya aynı çatı altında yaşayan aile bireylerini iletişim vasıtalarıyla rahatsız etmemesi,
- e) Varsa silah ve benzeri araçlarını zabıtaya teslim etmesi,
- f) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak ortak konuta gelmemesi veya ortak konutta bu maddeleri kullanmaması.”

Kanun’ un adında yer alan aile kavramı, kadını birey olarak görmeyen bir zihniyetin yansıması olarak Kanun’ un uygulamasında da etkili olabileceği endişesi (Moroğlu, 2012: 375) ile Kanun’ da 2007 yılında değişikliğe gidilmiştir. Kanun’un 1. maddesi şu şekilde değiştirilmiştir:

*"Türk Medenî Kanununda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya **mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin** aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine Aile Mahkemesi Hâkimi meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak re'sen aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir...”*

Aile içi şiddet, Türk Hukukunda 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un kabulünden sonra mahrem veya saklı olması gereken bir konu olmaktan çıkmış; Anayasa ve yeni Medeni Kanun ile yeni Türk Ceza Kanunu' nda kadına yönelik ayrımcılığı ve şiddeti meşru kılan maddelerin çoğunluğu yürürlükten kaldırılmış veya değiştirilmiştir (Karinca, 2010: xvı). Değişiklik ile birlikte aynı evin

içinde olmasalar da şiddete maruz kalmış bireyler kanunun kapsamı içine alınmış, böylece kamusal- özel alan ayrımı kalkmış ama nikahsız birliktelikler kapsam dışında kalmaya devam etmiştir.

Kanun’ daki boşluklar ve uygulama başarısızlıkları kadını şiddetten koruma sistemini tehlikeli hale getirmektedir (Human Rights Watch Report, 2011: 3). Kanun’ a, 2005 yılında İçişleri Bakanlığınca, 2006 yılında Adalet Bakanlığınca uygulanmasına dair genelge çıkarılmıştır. 2008 yılında uygulama yönetmeliği¹⁹ yayımlanmıştır. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun 2011 yılında Kanun’ un uygulanması için genelge çıkarılmıştır. Ama ne var ki tüm bu düzenleme ve yönetmelikler kadına yönelik şiddetin önlenmesini sağlamamış, kadına yönelik şiddet artarak devam etmiştir. 2009 Opuz v. Türkiye davası, 4320 Sayılı Kanun’un uygulanmasında sorunlar olduğunun ve kadına yönelik şiddeti önlemeye dair yeterli olmadığına kanıtı niteliğindedir.

2.2. Başbakanlık 2006/ 17 Sayılı ‘Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler’ Başlıklı Genelgesi

2005 yılında TBMM’de Töre ve Namus Cinayetleri Araştırma Komisyonu kurulmuş, çalışmaları arasında kadın örgütleri, akademisyenlerle işbirliği içinde olarak kadına yönelik şiddeti inceleyen bir rapor oluşturmuştur. Bu rapor 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi’ nin özünü oluşturmuştur. Genelge, kadına yönelik şiddet için devletin yükümlülüğünü bir hükümet politikası ile ilan ettiği ilk belge olması bakımından önem taşımaktadır (Uygur, 2011: 898). Yani Genelge ile kadına yönelik şiddet bir devlet politikası haline gelmiştir. Genelge’nin giriş kısmında yapılan açıklama genelgenin amacını ortaya koymaktadır:

“Kadın ve çocuklara yönelik şiddet insanlığın gündemindeki yerini korumaktadır. Bu tür şiddetin en acımasız biçimi kamuoyunda “töre cinayeti” olarak tanımlanan kadına yönelik öldürme olaylarıdır. Kadın ve çocuklara yönelik şiddetin ülkemizde de devam ediyor olması yeni ve acil önlemlerin alınmasını gerekli kılmaktadır. Ekonomik kalkınma ve gelişme ile birlikte eğitim ve kültür düzeyinin yükselmesiyle giderek ortadan kalkacak olan bu sorunların çözümü için kamu kurum ve kuruluşları ile

¹⁹ 1 Mart 2008, 26803 Sayılı Resmi Gazete

birlikte sivil toplum örgütleri ve vatandaşlarımıza büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir.”

Genelge kadına yönelik şiddetin devam ettiğini, özellikle ülkemizde töre ve namus cinayetlerinin varlığına ve devletin buna ilişkin pozitif yükümlülüklerine dikkat çekmiştir. Genelge, “kadına karşı şiddete ilişkin devletin pozitif yükümlülüğüyle ilgili belirli kriterleri karşılaması ve kurum ve kuruluşlara getirdiği yükümlülükler bakımından” önemli görülmektedir (Uygur, 2011: 909).

Genelge, çocuklara yönelik şiddet, kadına yönelik şiddet, töre ve namus cinayetleri, medya ve şiddet bölümleri olmak üzere dört kısımdan oluşmaktadır. Bu bölümler ile genelgede şiddete engel olma, mağduru koruma, destekleme önerilerine yer verilmiştir. Özünü oluşturan raporda da olmadığı gibi içerisinde kovuşturma ve cezalandırmaya yönelik bir madde yoktur.

Kısaca genelge devletin, kadına yönelik şiddet konusunda yükümlülükleri olduğunu ve bunun için acil önlem alması gerektiği, kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde olması gerektiğini, medyanın da bu konu hakkında bilgilendirme yapması gerektiğini açıklamaktadır. Ancak uygulamaya maalesef bu genelge de yansımamıştır. Bunun sebebi eril zihniyetin hukuki, toplumsal, kültürel yapılarda meşruluğunun devam etmesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye’ de bir üniversitede 2009 yılında yapılan bir ankete göre, ülkede 15 yaşından büyük olan kadınların yüzde kırk ikisi ve ülkenin kırsal alanlarında yaşayan kadınların ise yüzde kırk yedisi hayatlarının bir döneminde partnerlerinin fiziksel ya da cinsel şiddetine maruz bırakılmıştır (Human Rights Watch Report, 2011: 3).

2.3. Ulusal Eylem Planı (2016 – 2020)

Kadına yönelik şiddette sadece kadınlar olumsuz etkilenmemekte, çocuklar gibi toplumun tüm üyeleri de etkilenmektedir. Toplum bir bütündür. Bu bütünün bir parçasının şiddete maruz kalması, diğer parçaları da etkilemektedir. Örneğin çocuğun önünde olan şiddet çocuğa örnek davranış olarak görünmekte ve bunu çocuk uygulamaktadır. Büyüdükçe şiddetin etkisi de devam etmekte ve toplumda olması gereken bir olguymuş gibi kabul görmektedir. Çocuk, kadının aşağı bir varlık olduğuna karar vermekte ve erişkinliğinde de onu kontrol altında tutmak için şiddete başvurmaktadır. Böylece şiddet meşrulaştırılmaktadır. Dil, hukuk, din, aile, kültür ve

medya gibi diğer toplumsal yapılar ve kurumlar aracılığıyla ataerkillik üretilmektedir ve yeniden üretilmektedir (Mojab ve Abdo, 2006: 3). Erkek egemen sistem kadını kontrol altında tutmak için de şiddete başvurmaktadır. Kadına yönelik şiddet, sadece tek bir koldan değil bir bütün olarak mücadele edilmesi gereken bir alandır. Mücadele çok yönlü ve kararlı bir çalışmayı gerektirmektedir (KSGM- Ulusal Eylem Planı). Ataerkillikten kaynaklanan kadına karşı şiddetin sona ermesi yasal olarak düzenlemelerin yapılması yanında zihniyet değişimini gerektirmektedir (Özbilen ve Soygüt Arslan, 2012: 366).

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2006/17 Başbakanlık Genelgesi' nin öngördüğü şekilde bir eylem planı hazırlanması için 2007 yılında çalışmalara başlamıştır. Bu çalışmalar sonucu ilk Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007- 2010 arasını kapsayacak şekilde yayınlanmıştır. Daha sonra 2012- 2015 yıllarını kapsayan ulusal eylem planı devreye girmiş. Son olarak 2016- 2020 Ulusal Eylem Planı yayınlanmıştır (AÇSHB- KSGM).

2016- 2020 Ulusal Eylem Planı KSGM başkanlığında kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve üniversitelerin kadın araştırma merkezlerinin katkı ve katılımlarıyla hazırlanmıştır (KSGM- Ulusal Eylem Planı). Plan, İstanbul Sözleşmesi başta olmak üzere çeşitli uluslararası ve ulusal mevzuatlar, kadına yönelik şiddetle ilgili araştırma raporları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Eylem Planı'nı açıklamadan önce KSGM kadına yönelik şiddet, ev içi şiddet, toplumsal cinsiyet, mülteci gibi tanımlara yer vermiştir. Ayrıca şiddetin fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olarak çeşitli türlerde olabileceğini ifade ederek şiddet türlerinin tanımlanmıştır. Tüm bunları açıklarken birçok uluslararası ve ulusal düzenlemeye de atıf yapmıştır.

Planın amacı, “ülkemizde kadına yönelik her türlü şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve şiddet mağdurlarının etkin korunması için tüm taraflarla işbirliği içerisinde gerekli önlemlerin alınması ve uygulanmasıdır” (Ulusal Eylem Planı, 2016: 42). Planda beş hedef bulunmaktadır. Bu hedefler:

- 1) *“Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadele konularında mevzuatta düzenlemeler yapmak ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak,”*
- 2) *“Kadına yönelik şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularında toplumsal farkındalık, duyarlılık, bilinç kazandırmak ve zihniyet dönüşümünü sağlamak,”*
- 3) *“Şiddete uğrayan ve uğrama tehlikesi bulunan kadınlara, varsa çocuklarına yönelik ulaşılabilir koruyucu ve önleyici hizmetlerin daha etkili verilmesi ve yaygınlaştırılması ile bu kişilerin sosyoekonomik olarak güçlenmelerini sağlamak,”*
- 4) *“Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk/çocuklarına ve şiddet uygulayan ve uygulama ihtimali bulunanlara yönelik sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanmasını sağlamak,”*
- 5) *“Kadına yönelik şiddetle mücadelede etkin hizmet sunumunun gerçekleştirilmesi amacıyla kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliği mekanizmasını güçlendirmek ve politika geliştirmek.”*

Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için çeşitli faaliyetler oluşturulmuş ve bu faaliyetlerin ne zaman yapılacağı planlanmıştır. Yer verilen faaliyetlerin izlenmesi amacıyla Eylem planından sorumlu olan kurum ve kuruluşlar yılda bir kez KSGM’ye rapor yollayacaklardır. Böylece kadına yönelik şiddeti önlemek için ne kadar ilerleme sağlandığı ortaya çıkması hedeflenmektedir.

3. İstanbul Sözleşmesi’ nin Yapım Aşaması

Kadın hareketlerinin hızlanmasıyla ve özellikle insan hakları konusunda değişmeye başlayan olguların kadınlara yönelik şiddet konusunu temel alan uluslararası metinlerin kabul edilmesinin yanı sıra her türlü ayrımcılığı yasaklayan birtakım düzenlemelerin de yapılmasını sağlamıştır (Özkan, 2017: 547). Kadına yönelik şiddet uzun bir dönem boyunca toplumsal bir sorun olarak görülmüştür. Kadına yönelik şiddetin insan hakkı ihlali olarak kabul edilmemesinin önündeki engel toplumsal cinsiyet kalıplarının toplumun her tabakasında bulunmasıdır. AK, 1990’lardan itibaren kadınlara yönelen şiddete karşı önlemlerin alınmasını sağlamak amacıyla bir dizi girişimlerde bulunmuştur (COE- Istanbul Convention Historical Background). 1993’ te 3. Kadın Erkek Eşitliği Avrupa Bakanlar Konferansı’ nda medya ve diğer araçlarla toplumda kadına yönelik şiddetin yok edilmesi için stratejiler oluşturulmuştur (Istanbul Convention Explanatory Report- paragraf 8). 90’ lardaki bu girişimler 2000’lerde de devam etmiştir. 2002 yılında AK Bakanlar Komitesi (2002)5 sayılı tavsiye kararı almıştır (COE- Istanbul Convention Historical

Background). Bu karar, Sözleşme' nin yapılmasında büyük rol oynamıştır. Ayrıca AK, 2006- 2008 yılları arasında kadına yönelik şiddete karşı politik bir duruş benimsemiştir (COE- Istanbul Convention Historical Background). Bu gelişmelerin birikimi olan ve kadına yönelik şiddeti bir insan hakkı ihlali ve ayrımcılık türü olarak ele alan en önemli uluslararası sözleşme 11 Mayıs 2011 tarihinde imzaya açılan Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, kısa adıyla İstanbul Sözleşmesi' dir. İsminin İstanbul Sözleşmesi olmasının nedeni İstanbul' da imzaya açılmasından kaynaklanmaktadır. 2014 yılında yeterli sayıda Avrupa Konseyi ülkesinin imzalamasıyla uluslararası alanda da yürürlüğe girmiştir. 2020 itibariyle AB ile birlikte 46 imzacısı bulunmaktadır ancak sadece 34 ülkede yürürlüktedir ve 22 ülke çeşitli maddelere çekince koymuştur; ayrıca Avrupa Konseyi üyeler arasından sadece Azerbaycan ve Rusya Federasyonu' nda Sözleşme için süreç hala başlamamıştır (COE - Details of Treaty No.210).

Türkiye, Sözleşme' yi 2011 yılında çekince koymadan imzalamış ve 8 Mart 2012 tarihinde onaylamıştır. Türkiye çekincesiz olarak Sözleşme' ye taraf olmuştur ancak Sözleşme' ye bazı kişiler ve kurumlar tarafından zaman zaman eleştiriler gelmektedir. 2020 itibariyle bu eleştiriler ve Sözleşme' den çıkmak için yapılan lobi faaliyetleri Sözleşme' nin içeriğini ve kapsamını yansıtmamaktadır. Bu eleştiriler iktidarın söylemlerinde de yerini almaktadır. Kadın ve erkeğin eşit olmadığını, kadının ikincil konumda bırakılarak ataerkil düzenin ve toplumsal cinsiyet kalıplarını korumaya çalışan devlet yetkilileri, milletvekilleri, bakanlar tarafından Sözleşme' den çekilme söylemlerinin de bulunduğu görülmektedir (Özcan, 2019: 2). Örneğin AKP Genel Başkanvekili Numan Kurtuluş (Temmuz 2020) *"Nasıl usulünü yerine getirerek bu sözleşme imzalanmışsa, aynı şekilde usulü yerine getirilerek bu sözleşmeden çıkılır"* (sputniknews.com, 2020) diyerek Sözleşme' den çekilmeye dair tartışmaları alevlendirmiştir. Sözleşme kapsamında yapılan eleştiriler Sözleşme' nin aile hayatını olumsuz etkilediği, ayrımcılık yasağı (madde 4) maddesinde yer alan cinsel yönelim kavramının LGBTİ+ bireyleri koruduğu ve böylece toplumun var olan heteroseksüel yapısının bozduğu, kadının beyanının esas alınmasıyla delil olmaksızın erkeklerin suç işlememiş olsa bile hüküm giymesine neden olduğu ve örf ve adetlere, kültürle bağdaşmayıp milli ve yerli olmaması iddiaları çevresinde

toplanmaktadır (Demir, 2020). Ayrıca Sözleşme’ nin imzalandığı tarihten itibaren şiddetin arttığı iddiası da bu eleştiriler ve Sözleşme’ den çekilmek için kullanılmaktadır. Elbette ki; Sözleşme, şiddeti arttırmamış, yapılan faaliyetler ve bilinçlendirilme ile şiddet görünür kılınmıştır. Türkiye’ nin ilk imzacısı olduğu ve ilk kez Sözleşme’ ye dayanarak iç hukukunda düzenlemeye giden ülke olması bakımından bu iddialar ile Sözleşme ötekileştirilmektedir (Yazıcıoğlu, 2020). Bu iddialar COE tarafından yanlış anlamaları önlemek için hazırlanan açıklama ile çürütülmektedir. Kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliğin neden olduğunun kabulüyle kadına yönelik şiddete son vermek gelenekleri ya da cinsel farklılıkları sona erdirmek anlamına gelmemektedir (COE, 2018).

Heteroseksüellik dışındaki diğer yönelimlere yapılan saldırı ise ayrımcılığa ve nefrete neden olabilecek söylemlerdir. Sözleşme, cinsel yönelimlere dair herhangi bir açıklama veya tanım yapmamaktadır. Sadece cinsel yönelimin bir ayrımcılık türü olarak kullanılmasını yasaklamaktadır. Cinsel yönelimin bir ayrımcılık olarak kullanılmasını yasaklamaya dair özel bir düzenleme olmamasına rağmen Türkiye Anayasası’ nın 10. maddesi ayrımcılığı yasaklamaktadır. Hiçbir uluslararası insan hakları düzenlemeleri eşcinselliği teşvik eden bir yaptırıma veya söyleme sahip değildir (Yazıcıoğlu, 2020).

Sözleşme’ nin dış güçlerin bir dayatması olduğu ve yerli ve milli olmadığı iddiaları da yer almaktadır ancak Sözleşme, Türkiye’ yi temsil eden Feride Acar’ ın yer aldığı ve Türkiye’ deki kadın sivil toplum örgütlerinin sürece dahil edildiği bir ortamda hazırlanmıştır. KADER eski başkanı Çiğdem Aydın, kadınların kazanılmış haklarından vazgeçmeyeceklerini belirterek şu sözleri ifade etmiştir: *“Kadın örgütleri çok büyük emek verdik. Bize ait bir şey olduğu için adı İstanbul Sözleşmesi. Bunu BM’ den ya da AB’ den almadık. Bizzat Türkiye kendi verileri ile ve kadın örgütlerinin alandan gelen bilgileri ile hazırlandı. Dışarıdan gelen bir sözleşme değil. Asla ve kata vazgeçilmesi düşünülemez. Bundan geri dönemeyiz.”* (SES, 2020). Ayrıca Türkiye meclisinde oybirliğiyle kabul edilmiş olan Sözleşme, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin tarafından müjdeli haber olarak verilmiştir (milliyet.com.tr, 2011).

Kadının beyanının esas yönelik yapılan eleştiriler ise gerçeği diğer eleştiriler gibi yansıtmamaktadır. 2019 yılında 417 kadının sadece kadın olduğu için bir erkek tarafından öldürüldüğü (anitsayac.com) bu ülkede kadının beyanının esas alınması şiddeti önlemede oldukça etkili olmaktadır. İstanbul Sözleşme’ sini temel alan 6284 sayılı Kanun’ da koruyucu tedbir kararları için delil ve belge aranmamaktadır. Bu tedbir kararları geçici maddi yardım, şiddet uygulayanın evden uzaklaştırılması, barınak sağlama gibi kararlardır (6284 sayılı Kanun madde 3- 4).

Sözleşme’ ye yapılan bu eleştirilerin Türkçe ve İngilizce metinlerini karşılaştırdığımızda bazı tutarsızlıklar yarattığı da göze çarpmaktadır. Sözleşme’ de aileye dair herhangi bir hüküm yoktur ancak Türkçe çevirisine ev içi şiddet yerine aile içi şiddet ifadesi konulmuştur, dolayısıyla hala yapılmaya devam eden “aileyi bozuyor” gibi eleştiriler geçersizdir. Ayrıca bu çeviri yanlışlığı ev içindeki her türlü şiddeti kişi bazında sınırlamaktadır. Şiddetin önlenmesi için sanki sadece aile olmak gerekiyormuş gibi bir gereklilik yaratılmakta ve kapsamı sadece evli kişiler arasında geçerli varsayımı çıkartmaktadır. Aile olmak ne demektir ve nasıl aile olacağının bir tanımı veya açıklaması var mıdır? Aile de tıpkı toplumun diğer kurumları gibi ataerkil sınırlar çevresinde tanımlanmaktadır. Çoğunlukla heteroseksüel ailenin normal kabul edilmesi göz önüne alındığında aile, toplumsal cinsiyet kalıplarının aktarılması ve yeniden kurgulanmasında önemli etkiye sahip olmaktadır (Pehlivan, 2017: 28). Sözleşme ise aile yaşamını veya aile yapılarını düzenlememektedir (COE, 2018), sadece ev içi veya dışında, aile olup olmaması dikkate alınmadan kadına yönelik şiddeti önlemek ve yok etmek amacındadır. Boşanma veya evliliği teşvik edici bir madde bulunmamaktadır ve boşanmalara neden olan İstanbul Sözleşmesi değildir, aksine kadına yönelen erkek şiddetinin varlığıdır. Bu, Yakın Ertürk’ ün “İçinde zulmün olduğu hiçbir aile uzun müddet ayakta kalamamaktadır” cümlesi ile açıklanabilmektedir (Yazıcıoğlu, 2020). Sözleşme’ den çekilme gerekçelerine baktığımızda hakim olan eril zihniyetin varlığı göze çarpmaktadır. Eril zihniyet toplumsal cinsiyet kalıplarının devamını sağlayabilmek için kadının bireyselliğini kabul etmemektedir, böylece kadını kontrol altına almak için şiddeti araç olarak kullanmaktadır. Sözleşme, kadının birey olduğunun kabulü olarak tanımlanabileceği için erkeğin kadın üstündeki hakimiyetine tehdit olarak görülmektedir.

Türkiye' nin taraf olduğu 1969 Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'²⁰ nin madde 33 uyarınca, uluslararası sözleşmelerin orijinal metinleri bağlayıcı olarak kabul edilmektedir (Bakırcı, 2015: 138). Türkiye, İstanbul Sözleşmesi' ne herhangi bir çekince koymadığı için “Türkiye açısından bağlayıcı olan, hatalı ve eksik Türkçe çeviriler değil, orijinal metinlerdir” (Bakırcı, 2015: 138) . Türk Anayasasının 90. maddesine göre de uluslararası sözleşmeler kanun hükmünde sayılmaktadır, böylece çevirideki kısıtlama geçerliliğini yitirmektedir.²¹

Kadınların insan haklarına ilişkin en çarpıcı ihlaller kadına yönelik şiddettir (Acar ve Ertürk, 2011: 289). Kadına yönelik şiddetin bir ayrımcılık türü olduğuna dair hukuki bağlayıcılığı olan bir sözleşme olması nedeniyle bir ilktir. İstanbul Sözleşmesi uluslararası hukukta kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet alanında düzenlenmiş ve yaptırım gücü olan ilk sözleşme olma özelliği taşımaktadır (Moroğlu, 2012: 366). Sözleşme' nin temelinde 2002/ 5 sayılı Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı yer almaktadır. Mağdur odaklı bir sözleşmedir. Kadına yönelik şiddetin, bağlayıcı bir biçimde ilk kez bir insan hakları ihlali olduğunun belirtildiği Sözleşme' de, şiddetin kadın erkek eşitsizliğinin bir sonucu olduğunun altı çizilmektedir (Özkan, 2017: 556). İstanbul Sözleşmesi' nin başlangıç kısmı incelendiğinde, “Sözleşme' nin hedefinin kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetten arındırılmış bir Avrupa yaratmak” olduğu görülmektedir (Bakırcı, 2015: 133). Başlangıç kısmında İstanbul Sözleşmesi' nin İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (1950), İnsan Ticaretine Karşı Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2005), Çocukların Cinsel Suistimale ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2007), Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (1966), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (1966), Kadına Karşı Her Türlü Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (CEDAW, 1979), CEDAW kadınlara karşı şiddete ilişkin 19 sayılı Genel Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Tavsiye Kararları gibi birçok sözleşme ve düzenlemeleri göz önüne alınarak

²⁰ Türkiye, 1949 Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi' ne taraf değildir. Ancak Sözleşme örf ve adet hukuku kuralı olma vasfı taşıdığı için geçerlidir (Korkmaz Süner, 2018: 36).

²¹ Bu çalışma içinde İstanbul Sözleşmesi' nin orijinal halindeki gibi “ev içi şiddet” kavramı kullanılacaktır.

hazırlandığı belirtilmiştir. Sözleşme özellikle CEDAW' ın standartlarını kodlamakta, daha da geliştirmekte ve aralarındaki sinerji için bir platform oluşturmaktadır (Simonovic, 2014), ayrıca AİHM' nin Opuz v. Türkiye²² davası kararını da temel olarak almaktadır.

AİHM, Opuz v. Türkiye davası ile kadına yönelik şiddetin önlenmemesinin bir ayrımcılık türü olduğunu ve bu ayrımcılığın kadınların insan hakkı ihlalinin oluşturduğunu açık bir biçimde belirtmiştir (Aktan, 2020: 65). Opuz/Türkiye kararı alınan kararın gerekçelerinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi' nde²³ kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddete dair herhangi bir maddenin olmamasına rağmen kararın 2. , 3. ve 14. maddeler sonucunda ihlaline sonuçlanması bakımından oldukça önemli ve öncü bir davadır. 9 Haziran 2009 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türkiye aleyhine karar almıştır. Opuz/ Türkiye kararı olan bu karar uluslararası alanda da büyük yankı uyandırmış, birçok belgede önemi kabul edilmiş ve İstanbul Sözleşmesi' nin temelini oluşturmuştur. Başvuran N. Opuz, annesinin ölümü ile sonuçlanan bir ev içi şiddetin iç hukuk yollarında olumlu bir sonuçlanmadığı için AİHM' ne başvurmuştur. AİHM, başvuruyu kabul etmeden önce iç hukuk yollarının hepsinin tüketilip tüketilmediğine bakarak başvuru kabul sürecini başlatmaktadır. Koruma talebi olduğunda veya süreç uzun ise dava sürecinde de başvuruyu kabul etmektedir. 1995 yılında fail, Hüseyin Opuz ve babası A. O. Başvurun ile annesini şiddete maruz bırakmıştır. Başvuran ve annesi önce şikayetçi olmuş, ancak yapılan baskılara dayanamayarak şikayetlerini geri çekmişlerdir. Böylece faillerin cezai kovuşturmaları sona ermiştir. 1996 yılında tekrar Başvuran hayatı tehlike oluşturan bir şiddete maruz bırakılmıştır. H. Opuz gözaltına alınıp hakkında cezai kovuşturma açılmıştır, ancak daha sonra serbest bırakılmıştır. H. Opuz serbest bırakıldığı için şiddete uğrama riski artan ve yaşam hakkı ihlaliyle sonuçlanabilecek bir konumda olan N. Opuz şikayetini geri çekmiştir. 1998 yılında H. Opuz, Başvuran ve annesine bıçakla saldırmış, üçü de bu saldırıdan ciddi yaralar alsalar da Cumhuriyet Savcılığı delil yetersizliğinden hiç kimse hakkında kovuşturma başlatmamıştır. 1998'in ilerleyen günlerinde H. Opuz tekrar

²² AİHM 3. Daire, Başvuru No: 33401/02, Karar Strazburg, 9 Haziran 2009

²³ 19 Mart 1954 tarihli 8662 sayılı Resmi Gazete

şiddete başvurmuştur ve ciddi yaralar alan annesi ve Başvuran bu olayın üzerine korunma talebinde bulunarak boşanma davası açmıştır. Tehditler için polis soruşturma yapmıştır. Bu soruşturma sonucunda her iki tarafın da birbirini tehdit ettiğini, ayrıca Başvuranın annesinin H. Opuz ve Başvuranı ayırmak için iddialarda bulunduğu karar verilerek güvenlik güçlerinin zamanının harcandığı söylenmiştir. H. Opuz hakkında cezai işlem başlatılsa da daha sonra serbest bırakılmıştır. Tekrar failin serbest kalması üzerine Başvuran ve annesi şikayetlerini geri çekmişlerdir. Şikayetlerin çekilmesi üzerine H. Opuz aleyhine olan suçlamalar düşmüştür. Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi H. Opuz' u Başvuranın annesine yönelik olan şiddetten üç aylık hapis cezasına mahkum etmiştir ancak hapis cezası para cezasına çevrilmiştir ve fail serbest kalmıştır. 2001 yılında H. Opuz Başvuranı yedi kez bıçaklamıştır. H. Opuz Başvuranın annesinin evliliklerine müdahale ettiğini söyleyerek polise teslim olmuştur. Polis, H. Opuz' u ifadesinin alınmasından sonra serbest bırakmıştır. Şikayetçi olursa da Başvuran ve annesi H. Opuz' un yaptığı baskı ve tehdit üzerine şikayetlerini yine geri çekmişlerdir. H. Opuz bıçaklı saldırıdan hüküm giyse de ceza yine para cezasına çevrilmiştir. 2001 yılı boyunca tehdit ve şiddet devam etmiştir ancak Başvuran makamlardan herhangi bir olumlu sonuç alamamıştır. 2002 yılında Başvuran ve annesi İzmir' e taşınmak üzere yola çıkarken H. Opuz Başvuranın annesine silahla saldırmıştır ve anne olay yerinde vefat etmiştir. H. Opuz hakkında insan öldürme ve ruhsatsız silah bulundurmaktan dava açılmıştır. H. Opuz başvuranın annesi hakkında Başvuranı ahlaksız bir yaşam sürmeye ikna ettiğini, Başvuranı satacağını bu yüzden kontrolünü kaybederek anneyi öldürdüğünü belirtmiştir. Mart 2008' de H. Opuz ömür boyu hapis cezasına mahkum edilmiştir ancak ceza, haksız tahrik ve iyi hal indiriminin uygulanması ile 15 yıl 10 ay hapis ve 180 tl para cezasına çevrilmiştir. H. Opuz' un tutuklu kaldığı sürede davanın bir üst mahkemeye taşınmasıyla serbest kalmıştır (AİHM başvuru esnasında üst mahkemeye açılan dava da hala devam etmekteydi.). Başvuran H. Opuz' un serbest bırakılması üzerine kendini yine baskı altında hissederek Mayıs ve Kasım 2008' de AİHM' ye koruma tedbirlerinin alınmadığı konusunda başvuruda bulunmuştur.

Başvuran' ın ve annesini sürekli artan bir şiddetin mağduru olmasına rağmen koruma ve önleme tedbirleri alınması gerekirken makamlar görevini yerine getirmemişlerdir. Bu tedbirlerin alınmamasında 4320 sayılı Kanun' un yeterince iyi anlaşılmadığı ve uygulanmadığının, toplumsal cinsiyet kalıplarının kadını ikincileştiren ve şiddete maruz bırakan davranışların kabul gördüğünün göstergesidir. Başvuran veya annesinin yaşam hakkının elinden alınmasının olaylara bakılarak çıkarılabileceği için AİHM devletin pozitif yükümlülüğünün ihlal ettiğini karar vermiştir (AİHM Opuz v. Türkiye- paragraf 149). AİHM başvuruyu değerlendirmek için Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi' nin 2. , 3. ve 14. maddeleri²⁴ kullanmıştır. 2. madde ile AİHM, annenin ölümünden sonraki süreçteki kovuşturmayı göz önüne alarak yaşam hakkının ihlal edildiğinin kararını vermiştir. Başvuran' ın şiddete maruz bırakıldığını göz önüne alarak 3. maddenin ihlaline karar vermiştir. 14. madde ayrımcılık yasağı, kadına yönelik şiddetin kadına yönelik ayrımcılıktan kaynaklanması sebebiyle bu konuyu içermektedir. İnsan hakları Sözleşmesi' nde ev içi şiddet veya kadına yönelik şiddet bağlamında bir düzenleme olmamasına rağmen 2. ve 3. maddelerinde dikkate alınmasıyla AİHM 14. maddenin de ihlal edildiği kararını almıştır. Bu kararı almasının nedeni yetkililerin kadının yaşamını ailenin birlikteliği için daha değersiz görmesinden kaynaklı ayrımcılık oluştuğuna karar vermesidir. AİHM, bu dava ile kadına yönelik şiddetin nasıl ve ne derecede bir eşitsizlik olduğunu ve kadının insan haklarını nasıl engellediğini açığa çıkarmıştır (Londono, 2009: 667).

Kadına yönelik şiddet, uluslararası güvenlik alanında olduğu kadar uluslararası hukukta da kaygı duyulan bir meseledir (Pivideri ve Degani, 2019: 1).

²⁴Madde 2: (Yaşam hakkı) 1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez. 2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz: a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması; b) Bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme; c) Bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması (AİHS).

Madde 3: (İşkence yasağı) Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz (AİHS).

Madde 14: (Ayrımcılık yasağı) Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır (AİHS).

Kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair uluslararası birçok kampanya ve düzenleme hazırlanmaya başlanmıştır. Bu kampanyalar ile AK 2002/5 sayılı Tavsiye Kararı düzenlenmiş ve bu belge ile İstanbul Sözleşmesi'nin temeli oluşmuştur. Karar' da yer alana tavsiyeler Sözleşme' de daha ayrıntılı bir şekilde yer bulmuştur (Demirkır Ünlü, 2012: 35). 12 – 13 Ekim 2006 tarihinde Erivan (Ermenistan)' da gerçekleşen 27. Avrupa Adalet Bakanları Konferansı'nda insan haklarının ihlaline dair mücadele etmek için kararlar alınmıştır. Ev içi şiddeti de kapsayan kadına yönelik şiddetle mücadele etmek için birtakım önlemler alınması gerektiği ve bir Avrupa sözleşmesi yapılmasına ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır (COE- Explanatory Report, 2011: 3). 2008 yılına kadar kurulan kadına yönelik şiddet, kadının insan hakları ve uluslararası kampanyalar yürütmek konularında uzman olan kişilerden oluşan bir Görev Gücü oluşturulmuştur ve bu Görev Gücü 2008 yılı sonunda bir rapor hazırlamıştır (Karal ve Aydemir, 2012: 61). Bu raporla birlikte AK' de başka yaklaşımın da bulunması nedeniyle her iki yaklaşımı benimseyen kadına yönelik şiddeti önlemeye ve ortadan kaldırmaya dair bir Avrupa Konseyi Sözleşmesi için 2008' de AK Bakanlar Komitesi tarafından karar alınmış ve 10 Aralık 2008 'de AK bakan vekillerinin 1044. toplantısında CAHVIO (Ad Hoc Committee for preventing and combatting violence against women and domestic violence) kurulmuştur (COE- Explanatory Report , 2011: 3). Grup 2009 yılında görüşmelere başlamıştır. 2010 yılı sonunda şiddet sorununa dair taslak metni Bakanlar Komitesine iletmıştır ve 2011 yılında kabul edilen metin imzaya açılmıştır (2011: 4).

Sözleşme, çok ileri bir düzenleme olarak nitelenmektedir (Kırbaş Canikoğlu, 2015: 365). Bunu “müzakerelerde bazı üye devletler kadınlara yönelik şiddeti toplumsal bir sorun ya da yalnızca bir insan hakları konusu olarak ele almayı ısrarla savunmalarından ve kadınlara yönelik şiddetin bir insan hakları ihlali olarak nitelenmesine güçlü şekilde itiraz etmelerinden” anlayabilmekteyiz (Acar ve Ertürk, 2011: 293). Sözleşme' nin kadına yönelik şiddetle mücadeleye dair geçmişte yapılan düzenlemelerin bir birikim sonucu ortaya çıktığı ve bu konuyu kadının insan haklarına saldırı olarak ikna etme çabaları büyük önem farz etmektedir.

4. İstanbul Sözleşmesi' nin Amacı, Hedefleri, Kapsamı

İnsan fiziksel zor, işkence ya da açlıkla manipüle edilebilir (Arendt, 2018: 40). Kadına yönelik şiddet de kadının toplumda erkek tarafından manipüle edilmesidir, çünkü şiddet iktidarın tehlikeye girdiği sırada ortaya çıkmaktadır (Arendt, 2018: 67). Dolayısıyla erkek, kadını tehlike olarak gördüğü zaman şiddete başvurur. Şiddet sadece erkeğin kadın üzerinde iktidar olması nedeniyle ortaya çıkmamaktadır. Toplumsal ve kültürel olarak şiddetin meşru sayılması, eğitimsizlik, alkol ve madde kullanımı, işsizlik gibi ekonomik nedenler, iletişim eksikliği, psikolojik sorunlar, ev ya da aile içi şiddete maruz bırakılma veya şiddete tanık olma vb. sebepler de şiddeti ortaya çıkarmaktadır (Kutluoğlu Karayel, 2019).

Kadının cinsiyeti sebebiyle maruz bırakıldığı kadına karşı ev içi şiddet, devlet tarafından farklı koruma ve müdahale mekanizmaları geliştirilmesi gereken bir suç tipidir (Sever, t.y. :1). Bu suç ile mücadele edilmeli ve ortadan kaldırılmalıdır. Sözleşme' nin amaçları bize neye karşı mücadeleyi içerdiğinin açıklamaktadır (madde 1) :

- “a) kadınları her türlü şiddete karşı korumak ve kadına karşı şiddeti ve ev içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak;*
- b) kadına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınları güçlendirmek de dahil olmak üzere, kadınlarla erkekler arasında önemli ölçüde eşitliği yaygınlaştırmak;*
- c) kadına karşı şiddet ve ev içi şiddetin tüm mağdurlarının korunması ve bunlara yardım edilmesi için kapsamlı bir çerçeve, politika ve tedbirler tasarlamak;*
- d) kadına karşı şiddeti ve ev içi şiddeti ortadan kaldırma amacıyla uluslararası işbirliğini yaygınlaştırmak;*
- e) Kadına karşı şiddet ve ev içi şiddetin ortadan kaldırılması için bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi maksadıyla kuruluşların ve kolluk kuvvetleri birimlerinin birbiriyle etkili bir biçimde işbirliği yapmalarına destek ve yardım sağlamak.”*

Erkekten kadına yönelen şiddet, şiddetin niteliği itibarıyla, bir toplumsal cinsiyet sorunudur (Gülseven, 2017: 199). Kadına yönelik şiddetin en fazla yaşandığı yer evdir. Ev içi şiddet uzun yıllar boyunca mahrem olarak kabul edilmiş ve meşrulaştırılmıştır (Bakırcı, 2015: 148). Buradan hareketle Sözleşme' nin kapsamı madde 2 uyarınca:

- 1) “Bu Sözleşme, ev içi şiddet de dahil olmak üzere, kadınları orantısız bir biçimde etkileyen, kadına karşı her türlü şiddet için geçerli olacaktır.*

- 2) *Taraflar bu Sözleşmeyi tüm ev içi şiddet mağdurları için uygulamaya teşvik edilir. Taraflar bu Sözleşmenin hükümlerinin uygulanmasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kadın mağdurlarına özel olarak dikkat göstereceklerdir.*
- 3) *Bu Sözleşme, barış zamanında ve silahlı çatışma durumlarında geçerli olacaktır.”*

Sözleşme'nin hedefi toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın neden olduğu kamusal ve özel alanda gerçekleşen kadına yönelik her türlü şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmak, şiddet mağdurlarına gerekli koruma ve desteklemeyi sağlamak ve şiddet gerçekleştiğinde gerekli tüm soruşturma ve kovuşturma ilkelerini gerçekleştirmektir. Sözleşme bu ayrımcılığı ve ayrımcılığın neden olduğu şiddeti yasaklamaktadır ve devlete birtakım yükümlülükler yüklemektedir.

“Madde 4 – Temel haklar, eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması

- 1) *Taraflar herkesin, özellikle de kadınların, gerek kamu gerekse özel alanda şiddete maruz kalmaksızın yaşama hakkını yaygınlaştırmak ve korumak için gerekli olan yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.*
- 2) *Taraflar, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı kınayacak ve ayrımcılığı önlemek üzere, özellikle aşağıdakiler dahil olmak üzere, gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır:*
 - *ulusal anayasalarında veya ilgili diğer mevzuata kadın erkek eşitliği ilkesini dahil edecek ve bu ilkenin uygulamada gerçekleştirilmesini temin edeceklerdir;*
 - *yerine göre, yaptırımların uygulanması yolu da dahil olmak üzere, kadınlara karşı ayrımcılığı yasaklayacaklardır;*
 - *kadınlara karşı ayrımcılık yapan yasa ve uygulamaları yürürlükten kaldıracaklardır...”*

İrk, din, dil, cinsel yönelim, cinsiyet vs. ayrım gözetmeksizin metin, belge vb. olmadan dahi her bireyi korumak devletlerin görevidir ancak toplumun ve devletlerin tutumları göz önüne alındığında Sözleşme, bu görevi tekrarlamakta ve bu konuda ısrar etmektedirler. Kadına yönelik şiddetle ilgili CEDAW’ da genel tavsiye kararı bulunurken, İstanbul Sözleşmesi ile birlikte taraf devletlere yükümlülük yükleyen aşamaya geçilmiştir (Uygur ve Çağlar Gürgey, 2014: 47). Sözleşme, tamamen kadına yönelik şiddet üzerine yapılmış bir bağlayıcı metindir. Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda İstanbul Sözleşmesi’nden önce çeşitli düzenlemeler yapılmıştır, ancak bunlar şiddetin önlenmesi için yeterli olmamıştır. Çeşitli düzenlemelerin birikimi sonucu ortaya çıkan bu metin, kadına yönelik şiddetle mücadeleye dair devletlerin yükümlülüklerinin yazıya dökülmüş halini temsil etmektedir. Taraf Devletler, bu yükümlülükleri kendi ceza kanunlarına dahil etmemiş

olsalar da, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet ile ilgili çeşitli davranışları cezalandırmak zorundadır (Vido, 2012: 77).

5. İstanbul Sözleşmesi' ne Göre Taraf Devletlerin Sorumluluklarının Kapsamı, İlkeleri ve Yükümlülükleri

Toplumsal cinsiyet yarattığı kalıplar/roller vasıtasıyla kadın ve erkek arasında eşitsiz bir görünüme neden olmaktadır. Kadının bu roldeki dezavantajlı konumu onu saldırıya açık hale getirmektedir. Erkek egemen sistemde avantajlı konumda bulunan toplumsal cinsiyet erkek olduğu için toplumsal cinsiyet temelli şiddet genellikle kadınları hedef almaktadır (Kuyucu, 2014: 79). İstanbul Sözleşmesi, benzersiz ve gelişmiş bir yasal çerçeve sağlamada önemli bir adımı oluşturmaktadır (McQuigg ve Stefano' dan aktaran Vido, 2017: 70). Sözleşme, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırmak ve bu nedenle oluşan kadına yönelik şiddeti engellemek amacıyla taraf devletlere birtakım yükümlülükler atfetmiştir.

Hukukun üstünlüğü, sadece kanunların yapılmasıyla elde edilen bir olgu değildir; aynı zamanda önyargı veya ayrımcılıktan bağımsız olarak eşit bir şekilde bireylerin ulaşabildiği ve bağımsız uygulanan karara bağlanmasını gerektirmektedir (UN WOMEN, 2011: 50). Bunun sağlanabilmesi için devletler yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır. Taraf Devletlerin yükümlülüklerinin kapsamı madde 5 uyarınca düzenlenmiştir. Bu maddeye göre taraflar kadına yönelik şiddetten sakınacaklar ve devletle ilgili kurumların ve görevlilerin bu yükümlülüğe uymasını sağlayacaklardır, ayrıca taraflar devlet dışı aktörlerin de şiddetten kaçınması için ve şiddeti cezalandırmak, kovuşturmak, soruşturmak için gerekli tüm önlemleri alacaklardır. Devlet görevlileri, hem uluslararası sorumluluğa yol açan haksız fiillerden kaçınmalı hem de kişileri devlet dışı diğer aktörlerin bu tür fiillerinden korumalıdır (Bakırcı, 2015: 159). Bu, toplumsal cinsiyetin yarattığı ayrımcılığı ve şiddeti önlemek için gereklidir. Madde 5/2' de yer alan özen yükümlülüğünü (due diligence) atf yapılmıştır. Özen yükümlülüğünü Ergüneş şöyle açıklamaktadır: Kadına yönelik şiddet konusunda AIHM içtihatlarında da kendine yer bulan özen yükümlülüğü devletlerin kişileri diğer kişiler eliyle gerçekleştirilen şiddet eylemlerinden de koruma yükümlülüğüdür (Ergüneş Duran, 2014: 34). Taraf

devletler özen yükümlülüğü çerçevesinde hareket ederek kadına yönelik şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmak için çalışmalıdırlar. İstanbul Sözleşmesi'nin en önemli kazanımlarından birisi de devlete 'özen yükümlülüğünü' (due diligence) zorunlu hale getirmesidir (Bayraktar, 2018: 96).

Sözleşme, devletin yükümlülüklerini 4P ilkesine göre düzenlemiştir. Bu ilkeler önleme (prevention), koruma (protection), kovuşturma (prosecution) ve kapsamlı ve eşgüdümlü politikalar (policy) ilkelerine göre düzenlemiştir. Bu ilkeler bütüncül bir yaklaşımı temsil etmektedir. Böylece Sözleşme sadece kadına yönelik şiddeti önlemek için değil aynı zamanda şiddet mağdurunu ya da şiddete maruz kalabilecek kişileri korumak ve failleri cezalandırmak için de yol göstermektedir. Sözleşme uyarınca belirtilen tedbirler taraf Devletlere tavsiye niteliğinde değildir. Bağlayıcılığı olan bu Sözleşme, taraflara tedbirleri almasını emreder. Sözleşme, silahlı çatışmalar da dahil olmak üzere geçerliliğini koruyarak taraf Devletlerin tedbirleri garanti almasını istemektedir (Bayraktar, 2018: 95).

Sözleşme' nin 5. bölümü kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmaya dair medeni ve ceza kanunundaki değişikliklere dair hüküm sunmaktadır. Buradaki amaç kadınların daha fazla mağdur olmasını engellemek için gerekli yasal tedbirlerinin alınmasını sağlamaktır. Tazminat (madde 30), velayet altına alma (madde 31), zorla evlendirmelerin geçersiz olması (madde 32, 37), şiddete dair alınacak yasal tedbirler (madde 33, 34, 35, 36, 37, 40), kadın sünneti (madde 38), kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama (madde 39), namus gibi nedenlerle işlenen suçların gerekçelerinin kabul edilmemesi (madde 42) gibi birtakım hükümlerle yasal tedbirler alınması için taraf devletlere yükümlülükleri ifade edilmektedir. Bu olguların suç sayılmasıyla birlikte Sözleşme, Taraf Devletlere bu suçları kendi iç hukuklarına dahil edilmesi yükümlülüğünü ilk kez vermektedir (Dalkır Kahveci, 2019: 48).

Sözleşme, 12. , 13. , 14. , 15. , 16. ve 17. maddelerine göre taraf devletlerin kadına yönelik şiddeti önlemeye (prevention) dair gerekli tedbirlerin alınması için yükümlülük vermektedir. Devletler, Sözleşme' nin 12. maddesi uyarınca her türlü şiddeti önleyecek gerekli yasal ve diğer tedbirleri almakla yükümlüdürler:

“Taraflar kadınların daha aşağı düzeyde olduğu düşüncesine veya kadınların ve erkeklerin toplumsal olarak klişeleşmiş rollerine dayalı ön yargıların, törelerin, geleneklerin ve diğer uygulamaların kökünün kazınması amacıyla kadınların ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesine yardımcı olacak tedbirleri alacaklardır (1. Fıkra).”

Toplumsal cinsiyet kalıplarının yarattığı rollerin ve örf ve adetlerin değiştirilmesine dair bir zihniyet ve tutumların değişimini sağlamak Sözleşme’ nin 12. maddesi ile devlet genel yükümlülüğü olarak yer almıştır (COE Explanatory Report, 2011: 16). Böylece şiddet eylemleri için kullanılan gerekçeler arasında töre, kültürel ve toplumsal cinsiyet kalıpları kullanılamayacaktır. Bu hüküm 12. maddenin birinci fıkrası, beşinci fıkrasıyla da desteklenmiştir: *“Taraflar kültür, töre, din, gelenek veya sözde “namus” gibi kavramların bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını temin edeceklerdir.”*

TCK’ daki değişikliklerle birlikte bu maddenin bulunması Türkiye toplumu için önemlidir. Türkiye’ de hala şiddet eyleminin gerekçesi olarak kullanılan namus ve töre Sözleşme ile de kesin olarak yasaklanmıştır. Şiddet uygulayan kişi yukarıdaki gibi gerekçeleri kullanarak sebep olarak kadını hedef almaktadır ve böylece şiddetin sorumluluğu almamaktadır (Mor Çatı Faaliyet Raporu, 2019: 7). Alınacak olan tüm tedbirlerin merkezinde mağdurun insan hakları olmalıdır (Madde 12/3).

Taraf Devletler, şiddetin önlenmesi amacıyla farkındalık çalışmaları yürütmek (Madde 13) ve eğitim programları küçük yaştan başlayarak kadın-erkek eşitliği, toplumsal cinsiyet eşitliği, karşılıklı saygı ile şiddetin önlenmesi için toplum eğitilmesi için yükümlülüğe sahiptirler (Madde 14). Farkındalık çalışmaları özel sektör ve medya ile desteklenmesi öngörülmektedir (Madde 17). Bu maddeler ile Sözleşme kadına yönelik şiddetin sadece özel alanda ilgili olmadığını toplumun tamamını ilgilendiren bir konu olduğunun altını çizmektedir (Ergüneş Duran, 2014: 37).

Sözleşme, şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlarla birlikte çalışan kişilerin ikincil bir şiddet vakası veya tehlikesinin önüne geçebilmek için profesyonel olarak eğitim verilmesini istemektedir (Madde 15). Önleyici müdahale ve tedavi programları ile özellikle cinsel suç işleyenler olmak üzere tüm şiddet uygulayanlara

yönelik eğitim programlarının oluşturulması için gerekli tedbirler taraf devletler tarafından alınması emretmektedir (Madde 16).

4P ilkesine göre Taraf Devletler şiddet mağdurlarını başka şiddet eylemlerinden korumak için koruma (protection) tedbirlerini Sözleşme' nin 18. , 19. , 20. , 21. , 22. , 23. , 24. , 25. , 26. , 27. ve 28. Maddeleri uyarınca alacaklardır. Alınacak olan koruma tedbirleri madde 18/3' e uygunluğu sağlanmalıdır:

“kadınlara karşı şiddetin ve ev içi şiddetin toplumsal cinsiyet boyutlu bir anlayışa dayalı olmasını ve mağdurların insan haklarına ve emniyetine odaklanmasını,
– *mağdurlar, mağduriyete neden olanlar ve çocuklar arasındaki ilişkileri ve bu unsurların daha geniş toplumsal ortamını da göz önüne alan bütüncül bir yaklaşıma dayalı olmasını,*
– *ikincil mağduriyetten kaçınılmasını amaçlamasını,*
– *Şiddetin kadın mağdurlarının güçlendirilmesini ve ekonomik bağımsızlığını amaçlamasını,*
– *yerine göre çeşitli koruma ve destek sistemlerinin aynı binalarda bulunmasına imkan sağlamasını,*
– *Çocuk mağdurlar dahil, hassas konumdaki insanların spesifik ihtiyaçlarına dönük olmasını ve bu imkanların mağdurlara sağlanmasını temin edeceklerdir.”*

Şiddet mağdurlarının, destek hizmeti ve yasal tedbirler konusunda bilgilendirilmesi için mağdurların anlayabildikleri ve zamanında bu bilgileri mağdurlarla paylaşmak zorundadırlar (madde 19). Madde 21 ile Taraf devletlerin bölgesel, uluslararası, bireysel veya toplu şikayet merkezleri hakkında bilgilendirme yapılması için de yükümlü tutulmaktadır.

Yasal ve psikolojik danışmanlık hizmeti, finansal yardım, konut sağlama, eğitim, öğretimin ve iş bulma da dahil olmak üzere Taraflar mağdurları şiddet sonrası iyileştirmek amacıyla gerekli koruma destek hizmetlerini sağlayacaklardır (madde 20). Bu destekler profesyonel kadrolarla desteklenecektir.

Sözleşme' nin 22. maddesine göre Taraflar şiddet mağdurları hemen, kısa ve uzun dönemli destek hizmetleri için gerekli tedbirleri almak zorundadırlar. Ayrıca barınaklar, 7/24 ve ücretsiz telefon yardım hatları oluşturulması zorunlu tutulmaktadır (madde 23- 24). Sözleşme, cinsel kriz merkezlerini çok önemli bulmakta ve devletlere şiddet önleme merkezlerinin kurulması için yükümlülük vermektedir (madde 25). Şiddet eylemlerine tanık olanların şiddeti ihbar etmesine teşvik edilmesi için gerekli tedbir düzenlemelerini yapacaklardır (madde 27). Ayrıca

şiddet eylemlerine tanık olan çocuklar için de temel haklarının ve ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli tedbirleri alacaklardır (madde 26).

Şiddette son aşama olan kovuşturma ve soruşturma (prosecution) için alınacak tedbirler Sözleşme' nin 49. maddesinden başlayarak 58. maddesinde son bulmaktadır. Soruşturma ve kovuşturma sırasında olabilecek sıkıntıları gidermek amacıyla şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanların hakları arasında denge sağlanmalıdır (Ergüneş Duran, 2014: 40). Bu tedbirlere göre her türlü şiddet olayını soruşturmak ve yasal işlemlerin gereksiz gecikme yaşanmadan sürdürülmesi için gerekli tedbirler alınacaktır (madde 49/1). Bu tedbirler, temel insan haklarına uygun bir biçimde ve toplumsal cinsiyet temelli bir bakış açısıyla sağlanacaktır (madde 49/2). 49. madde, kadına yönelik ve ev içi şiddet olaylarına soruşturma ve kovuşturma sırasında daha az önemin verilmesini önleyerek vakalarda mağdurun insan haklarını korumaktadır (Gasmi, t. y. : 41).

Sözleşme kolluk kuvvetlerine yükümlülük vererek mağdurlara yeterli korumayı hemen, hızlı ve gerekli bir şekilde yapılması için uyarıda bulunmaktadır (madde 50). Ölüm riski, durumun ciddiyeti ve şiddetin tekrarlanması ihtimali üzerine risk değerlendirmesi yaparak gerekli tedbirler alınacaktır (madde 51). Böylece mağdurların hayati güvenliği garanti altına alınmaktadır. Bu tür durumlarda şiddet uygulayan hakkında uzaklaştırma kararı alınarak mağdurla temasının kesilmesi için tedbirler alınacaktır (madde 52).

Sözleşme' nin 55. maddesi uyarınca:

“Taraflar, bu Sözleşme'nin 35, 36, 37, 38 ve 39. maddelerinde belirlenen suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmaların, suçun kısmen veya tamamen kendi topraklarında işlenmiş olması durumunda, mağdurun ifadesine veya şikayetine bağlı olmaksızın ve mağdurun ifadesini veya şikayetini geri çekmesi durumunda dahi devam edebilmesini temin edeceklerdir (1.fıkra).”

İlgili maddeler fiziksel ve cinsel şiddet, kadın sünneti, kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama ve zorla yapılan evliliklerdir. Bu maddeler kadının özellikle yaşam hakkı ihlaline çok açık ve yakın olduğundan yasaklanmaları önem farz etmektedir. Bu aşamada Sözleşme, Taraf devletlere jinekolojik muayeneler gibi

ikincil travmaların önüne geçmesi için de yükümlülük vermektedir. Böylece ikinci bir mağduriyet yaşanmamaktadır.

Sözleşme, soruşturma ve kovuşturmada Taraf devletlere mağdurun tanık olarak tüm ihtiyaçların karşılanması ve haklarını ve çıkarlarını korunmak zorunda olduklarını bildirmektedir (Madde 56):

- “a) mağdurların, ailelerinin ve tanıkların, sindirmeye, misillemeye ve tekrar mağdur bırakılmaya karşı korunmalarını sağlayacaklardır;*
- b) mağdurun en azından kendisinin veya ailesinin tehlikede olabileceği durumlarda, failin kaçması veya geçici veya kesin olarak serbest bırakılması halinde mağdurun bilgilendirilmesini sağlamak;*
- c) mağdurlara, iç hukuk kurallarının öngördüğü koşullar altında, hakları ve faydalanabilecekleri hizmetler ve şikayetlerinin takibi, masraflar, soruşturma veya davaların genel gelişimi ve mağdurların bu süreç içindeki rolleri, ve davalarının sonuçları hakkında bilgi vermek;*
- d) mağdurun iç hukuk kurallarının usulüne uygun olarak duruşmalara katılmasını,, kanıt temin etmesini ve kendi görüşlerini, ihtiyaçlarını ve kaygılarını doğrudan veya bir aracı vasıtasıyla sunmasını ve bunların dikkate alınmasını sağlamak;*
- e) mağdurlara haklarının ve menfaatlerinin usule uygun olarak arz edilmesi ve dikkate alınması için uygun destek hizmetleri sağlamak;*
- f) mağdurun mahremiyetini ve görüntüsünü korumak için tedbirlerin alınabilmesini temin etmek;*
- g) mağdur ile failer arasında temastan mahkemede ve kolluk kuvvetlerinin binalarında, mümkün olduğu ölçüde kaçınmak;*
- h) davaya taraf olarak katılan veya kanıt sunan mağdurlara bağımsız ve yetkin çevirmenler sağlamak;*
- i) iç hukuk kurallarına uygun biçimde, mağdurun, varsa uygun iletişim teknolojilerinden yararlanarak, mahkeme salonuna gitmeden veya en azından fail olduğu iddia edilen kişinin mahkeme salonunda bulunmadığı bir ortamda ifade vermesini sağlamak (1. fıkra).”*

Ayrıca Taraf Devletler şiddet mağdurları için hukuki yardım ve ücretsiz adli yardım alma hakkı tanımak zorundadırlar (madde 57).

4P ilkesinin sonuncusu olan kapsamlı ve eşgüdümlü politikalar (policy) Sözleşme’ nin 7. Maddesinde belirtilmiştir:

“Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddetin önlenmesi ve bu tür şiddet eylemleriyle mücadele edilmesine yönelik ilgili tüm tedbirleri içeren Devlet çapında etkili, kapsamlı ve birbiriyle koordineli politikaların benimsenip uygulanmasını mümkün kılacak, gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacak ve kadına karşı şiddete karşı bütüncül bir mukabelede bulunulmasını temin edeceklerdir (1. Fıkra).”

Alınacak olan tüm tedbirler bu politikanın parçasını oluşturmaktadır (Grans, 2018: 145). Taraflar bu politikaları kurum ve kuruluşlarla işbirliği çerçevesinde

gerçekleştirmekle yükümlüdürler. Böylece şiddet, sadece mağdur ve şiddet uygulayan arasında kalmamaktadır ve şiddetin önlenmesi ve yok edilmesi için koordinasyon içeren yükümlülüklerin bulunması kadına yönelik şiddetle mücadelede sürdürülebilirliği sağlamaktadır (Ergüneş Duran, 2014: 42).

Sözleşme, Taraf Devletlere sadece kendi vatandaşı konumunda olan şiddet mağdurlarına karşı yükümlülük vermemiştir. Taraflar kendisine sığınan, mülteci konumunda olan mağdurlara da aynı hakları sunmak zorundadır ve oturma izni eşine bağlı olan şiddet mağdurlarının bireysel oturma izni alabilmelerini şart koşmaktadır (madde 59). Sözleşme, mağdurların iltica talepleri hakkında ise madde 60 uyarınca gerekli tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir:

“1) Taraflar kadına yönelik, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1A(2) Maddesi anlamında zulüm olarak ve tamamlayıcı/ ikincil korumayı gerektiren ciddi bir hasar biçimi olarak tanınabilmesini temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2) Taraflar, Sözleşme’de tanımlanan tüm gerekçelerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yorumlanmasını ve bu gerekçelerden herhangi biri veya bir kaçı nedeniyle zulüm görme tehlikesi söz konusuysa, başvuru sahiplerine, yürürlükteki ilgili hukuki vasıtalarla göre mülteci statüsünün tanınmasını temin edeceklerdir.

3) Taraflar iltica başvurusu yapanlar için toplumsal cinsiyete duyarlı ülkeye kabul usullerinin ve destek hizmetlerinin yanı sıra, toplumsal cinsiyet yönergelerini ve mülteci statüsünün belirlenmesi ve uluslararası koruma için başvuruyu da kapsayan, toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma usullerini oluşturmak için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.”

Böylece Sözleşme, hükümlerinin din, dil, ırk, cinsiyet, mültecilik statüsü gibi birtakım ayrımcılıkları yasaklayarak göçmen ve mülteci kadınların daha fazla şiddete maruz bırakılmamalarını garanti altına almaktadır (Peroni, 2016: 57). Ayrıca Taraflar, uluslararası hukuka göre yaşam hakkının veya işkence ve insanlık dışı- kötü muameleye uğrayacak olan mülteci konumundaki mağdurları geri göndermeme ilkesini uygulamak durumundadır (Madde 61).

4P’ yi içeren tüm tedbirler ve diğer hükümler Sözleşme’ nin 6. maddesinde yer alan toplumsal cinsiyet bakış açısıyla hazırlanacak ve kadın ve erkek eşitliği ve kadının güçlenmesi için uygulanacaktır. Bu madde ile sadece Sözleşme’ yi uygulanmasına dair tedbirleri geliştirirken değil, bu etkileri değerlendirirken de toplumsal cinsiyet bakış açısının etkili olması gerektiğini belirtmektedir (GREVIO Türkiye Raporu, 2018: 12). Tüm yükümlülükler, şiddetin özel alanda gizli bir şekilde

devam etmesinin önüne geçmek ve tekrarlanmasını önlemek amacıyla mükemmel bir şekilde hazırlanmıştır (Grans, 2018: 148).

David Cohen’ in 1991 yılında kadına yönelik şiddet için “...şehirlerimizin sokaklarıyla veya gazetelerde okuduğumuz veya akşam haberlerinde gördüğümüz çok az sayıda yayınlanmış vakayla sınırlı değildir... Mağdur olan annelerimiz, eşlerimiz, kızlarımız, kız kardeşlerimiz, arkadaşlarımız, komşularınız ve iş arkadaşlarımız.” (Williams Crenshaw, 1994) diyerek hala devam eden şiddette devletin yükümlülükleri çok önemli olduğunun altı çizilmektedir. Ancak Devletlerin yükümlülüklerin tümüne baktığımızda İstanbul Sözleşmesi, şiddeti önlemek ve yok etmek için cezalandırmayı gerektiren anlayışın gerekli olduğunu ancak yeterli olmadığını göstermektedir (Grans, 2018: 154).

6. İstanbul Sözleşmesi’ nin İzleme Mekanizması – GREVIO

Dünya Ekonomik Forumu’ nun son raporuna (2020) baktığımızda henüz hiçbir ülkenin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini tam olarak ortadan kaldırmadığına şahit oluyoruz. Rapora göre toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için sürecin şimdiki hızı devam etmesi halinde yaklaşık 100 yıl sonra bu uçurum kapanacaktır (WEF- Global Gender Gap Report 2020). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadına yönelik şiddete neden olduğu için bu uçurumun devam etmesi şiddetin de devam ettiği ve edeceği anlamına gelmektedir. Kadın hakları kategorisini tanımlayarak uluslararası insan hakları sisteminin tamamen cinsiyetlendirilmiş doğasını dengelemeye çalışmak yekpare bir eşitsizlik anlayışını değiştirebilmektedir (Charlesworth, 1994: 68).

İstanbul Sözleşmesi devam eden şiddetin ortadan kaldırmasına ilişkin taraf devletlerin yükümlülüklerini gerçekleştirip gerçekleştirmediklerinin ve eşitsizliğin ortadan kaldırılıp kaldırılmadığını izlemek için bir izleme mekanizması oluşturmuştur. Sözleşme’ nin etkinliği büyük ölçüde devletlerin zorunlu yükümlülüklerine uygunluğunu değerlendirmek için olan bu mekanizmaların varlığına bağlıdır (Vido, 2017: 78). Kadınlara Yönelik Şiddetle ve Ev İçi Şiddetle Mücadele Konusunda Uzmanlar Grubu (GREVIO) ve Taraflar Komitesi olarak iki

ayrı yapıdan oluşan bu mekanizma kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmada önemli bir görev üstlenmektedir.

Madde 66 ile GREVIO' nun görevi ve özellikleri açıklanmıştır. Buna göre GREVIO, Sözleşme' nin taraflarca uygulanmasını izleyecek bağımsız bir kuruluştur. Üyeleri cinsiyet ve coğrafi bölge açısından dengeli olarak seçilmeli ve farklı alanlarda uzmanlaşmış olan üyeler en az 10 en çok 15 kişiden oluşmaktadır (Madde 66/4/a) :

“Yüksek ahlaki değerlere sahip bir kişiliği olan; insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet, veya mağdurlara yardımcı olma veya onları koruma konularında yetkinlikleri kabul edilmiş, veya bu Sözleşmenin kapsadığı alanlarda mesleki deneyimi olan kişiler arasından şef af usuller ile seçileceklerdir.”

Dört yıllık görev süresi için Taraf devletlerin aday gösterdiği kişiler arasından Taraflar Komitesi tarafından seçilen üyeler temel hukuk sistemlerini temsil eden ve kendi çalışma esaslarını belirleyen kişilerden oluşan bağımsız bir kuruluştur (madde 66).

Taraflar Komitesi ise Taraf devletlerin temsilcilerinden seçilir ve kendi çalışma esaslarını GREVIO gibi kendisi belirlemektedir (madde 67).

Taraflar, Sözleşme' nin hükümlerinin uygulanabilmesini sağlayacak yasama tedbirleri ve diğer tedbirler hakkında GREVIO' ya rapor sunacaklardır (madde 68). Her dönem GREVIO soru formu oluşturarak Taraf devletlerin bunları cevaplamasını istemektedir. Bu rapora sonucunda GREVIO araştırma yapmakta ve bu araştırma için ülke içindeki kuruluşlardan yardım alabilmektedir. GREVIO, Avrupa Konseyi ve insan hakları sistemleri ile iletişim halinde bulunabilmektedir. Araştırmanın sonucunda GREVIO raporunu açıklamaktadır ve rapor Taraf Devlete ve Taraflar Komitesine gönderilmektedir. GREVIO' nun raporu ve varılan sonuçlar Taraf devletin yorumlarıyla birlikte kabul edildikten sonra kamuoyunu açıklanmaktadır (madde 68/ 11). Görüldüğü gibi İstanbul Sözleşmesi yaptırım içerecek, karar alabilecek bir mekanizma oluşturmamış: insan hakları koruma mekanizmaları açısından ikinci düzeyde kalan bir denetim kurumu (GREVIO) oluşturmuştur (Demirkır Ünlü, 2012: 181). İkinci düzeyde denetim kurumu olması durumunda

GREVIO raporlarının ortaya çıkardığı aksaklıklar devletler tarafından dikkate alınmayabilmektedir. Devletlerin kararına kalan bir tavsiye metin görevinde bulunmaması, yaptırım uygulaması gerekmektedir.

4 Mayıs 2015 tarihinde seçilen GREVIO' nun ilk on üyesi ilk toplantısını 21-23 Eylül tarihlerinde Strazburg' da gerçekleştirmiştir (COE- GREVIO). On üyenin içinde Türkiye' den Feride Acar bulunmuştur. Nisan 2019 tarihinde seçilen yeni üyeler arasında ise Türkiye' den Aşkın Asan bulunmaktadır (COE- GREVIO). 2015' te gerçekleştirilen toplantıda taraflara gönderilmek üzere soru formu hazırlanması kabul edilmiştir.

Soru formunun gönderilmesi ile birlikte Ekim ve Kasım 2017' de GREVIO hem devlet temsilcileri ile görüşmüş hem de Türkiye' de saha incelemesi yapmıştır (Bayraktar, 2018: 97). Araştırmalar sonucunda GREVIO 15 Ekim 2018 tarihinde Türkiye raporunu açıklamıştır. Raporun hala resmi bir Türkçe çevirisi bulunmamaktadır.

Rapora göre GREVIO, 6284 sayılı Kanun' u ve onu destekleyen 2007- 2020 yıllarını kapsayan ulusal eylem planlarını olumlu ve önemli bir gelişme saymakla birlikte terörle mücadele önlemleri, Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki güvenlik operasyonları ve darbe teşebbüsü gibi faktörlerin kadınları şiddetten korumak için yeterli bir ortam oluşturmadığını dile getirmiştir (GREVIO Baseline Evaluation Report Turkey, 2018: 7). GREVIO yetkilileri genel politikaların kadın erkek eşitliği ve kadına yönelik şiddet üzerindeki etkileri bakımından yeterince değerlendirilmemesi ve toplumsal cinsiyet rollerinin kadına yönelik şiddeti önlemek ve yok etmek için oluşturulan çabaları sarstığını belirtmiştir (GREVIO Baseline Evaluation Report Turkey, 2018: 7). GREVIO, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin kurulmasını olumlu bir gelişme olarak saymış ancak sivil toplum örgütlerine karşı yapılan kısıtlayıcı durumlar nedeniyle endişe içinde olduklarını belirtmiştir (GREVIO Baseline Evaluation Report Turkey, 2018: 8). Bu değerlendirmeler ışığında GREVIO Türkiye' ye İstanbul Sözleşmesi' nin yükümlülüklerini daha iyi uygulamak amacıyla tavsiyeler vermiştir: kadına yönelik şiddeti önlemek amacıyla bilinçlendirme çalışmaları, sivil toplum örgütlerine destek,

mağdurlar için tazminat, adli yardım ve koruma tedbirlerini kolaylaştırmak vb.
(GREVIO Baseline Evaluation Report Turkey, 2018: 9).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEYE DAİR KANUN

Kadınlar, tek tek veya rastgele olarak değil, cinsiyet temelinde ve toplumsal cinsiyet tarafından tanımlanan roller nedeniyle şiddetin hedefi haline gelmişlerdir (Mackinnon, 1991: 1301). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin oluşturduğu kadına yönelik ayrımcılık ve bu ayrımcılığın neden olduğu kadına yönelik şiddet Türkiye’de de kendini güçlü bir şekilde göstermektedir. Dünya Ekonomik Forumunun Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu (2020) raporuna göre Türkiye 153 ülke arasında oldukça geride kalarak 130. sırada yer almıştır. 2019 yılında 474 kadın erkek şiddeti nedeniyle yaşamlarını kaybetmiştir. Bu veriler bize Türkiye’de kadına yönelik şiddetin hala ciddi boyutlarda olduğunu ve bunun önlenmesi için daha fazla çaba gösterilmesi gerektiğini göstermektedir.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve şiddet tehdidi altında olan kadınların korunması için yapılan yasal düzenlemeler oldukça yenidir. Giderek artan kadına yönelik şiddetin önlenmesi için İstanbul Sözleşmesi’ nin yürürlüğe girmesiyle birlikte Türkiye’de yeni bir kanun ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu’ nun çıkmasında nasıl CEDAW ve Pekin Deklarasyonu rol oynamış ise İstanbul Sözleşmesi ve AIHM Opuz/ Türkiye Davası da 6284 sayılı Kanun’ un çıkmasındaki ana etmendir (Dalkır Kahveci, 2019: 36). Ayrıca 4320 sayılı Kanun’ un günümüzün kadına yönelik şiddeti önlemedeki ihtiyaçlara artık yeterli cevabı verememesi, kadına yönelik şiddetin medyada çok yer almasıyla kamuoyundaki tepki, Avrupa Birliği’ ne uyum süreci 6284 Sayılı Kanun’ un çıkmasına etki etmiştir (Kırbaş Canikoğlu, 2015: 369). 6284 sayılı Kanun ile Türkiye, İstanbul Sözleşmesi’ ne uygun iç hukuk düzenlemesi yapmaya çalışan ilk ülkedir.

Bu bölümde 6284 sayılı Kanun incelenerek, kanunun yapım aşamasındaki Şiddete Son Platformu’ nun taleplerine ve TBMM tutanaklarına yer verilecektir.

1. 6284 Sayılı Kanun' un Hazırlık Aşaması

6284 sayılı Kanun Tasarısı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi' nin Opuz-Türkiye kararının etkin rol oynaması sebebiyle hazırlanmaya başlanmıştır (Öztürk, 2017: 5). Kanun, kadın cinayetleri ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve yok edilmesi amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 237 kadın örgütünün yer aldığı “Şiddete Son Platformu” nun önerilerini dikkate alarak 2011 yılı itibariyle (Dalkır Kahveci, 2019: 27) görüşmelere başlamıştır. Ancak 8 Mart Dünya Kadınlar Günü' ne kadınlara jest olarak kanunun çıkarılmak istenmesi kanun tasarısının çok kısa bir süre içinde hazırlanmasına dolayısıyla eksikliklerin giderilmemesine neden olmuştur. Bu eksiklikler görüşmeler ve tasarısının hazırlık sürecinde ataerkil zihniyetin bulunması sebebiyle de giderilememiştir. Tasarı ve Kanun, 4320 sayılı Kanun' a göre ileri bir düzenleme olmasına rağmen bu eksikliklerin giderilmemesi ve ataerkil ve toplumsal cinsiyet kalıplarının kanun üzerindeki direncinin devam etmesi nedeniyle yeterli bir kanun hazırlanamamasına yol açmıştır. Hem tasarı hem de ortaya çıkan kanun kadın örgütlerinin taleplerinin karşılamadığından eleştirilere açık hale gelmektedir.

19 Eylül 2011 tarihinde kadın örgütleri ile görüşmeye başlayan AÇSPB, önerileri dikkate alınacağı sözünü vermişse de bu dikkat gerçekleşmemiştir (Tekiner ve Akarsel, 2012). Önerilerinin gerçekleşmemesi üzerine gelen eleştiriler ile kanun tasarısının ataerkil zihniyetin ürünü olarak ortaya çıktığının ve kadını birey olarak görmemek için direnildiğinin altı çizilmiştir. Örneğin Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanan taslak içinde yakın ilişki ifadesinin geçmesi sebebiyle geri gönderilmesine Platform üyeleri tarafından karşı çıkmıştır (Tekiner ve Akarsel, 2012).

“...Başbakanlığın ‘Yakın ilişki içinde yaşayanlar’ ifadesini yasa taslağından çıkarması, yukarıda sözü edilen kadınları iki, üç kat mağdur etme sonucunu doğuracaktır. Biz 1996 yılından beri mücadelesini verdiğimiz bu yasa taslağına önerilerimizle biraz daha geliştirilmesini beklerken, Başbakanlıktan eldeki taslağı bile daraltan bir müdahalenin gelmiş olması vahimdir...”

Yasa taslağına bu haliyle şiddeti önlemede son derece yetersiz olduğunu dile getiren Ülker, hazırlanan taslakta kadın örgütlerinin içinde olduğu etkin bir izleme ve denetleme mekanizmasının olmamasının büyük bir eksiklik olduğunu belirtti...”

Kanun taslağına yetersiz olduğunu dile getirerek eksikliklerin giderilmesi için taleplerini kamuoyuna iletmişlerdir. Toplumsal cinsiyet tanımının eklenmesi, ihbar

için düzenleme, tedbir kararının altı ayla sınırlı kalmaması, süresiz olması, şiddeti izleme merkezlerinin düzenlenmesi ve kadın örgütleriyle iş birliği gerçekleştirilmesi, İstanbul Sözleşmesi’ nde yer alan arabuluculuk ve uzlaşma yasağının Kanun’ da yer alması vb. önerilerde bulunulmuştur (Tekiner ve Akarsel, 2012).

Kanun tasarısı 24 Şubat 2012 tarihinde TBMM Başkanlığı’ na dilekçe verilerek gönderilmiş (KEFEK Raporu, 2012) ve Kadın- Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu ve Adalet Komisyonu’ nda görüşülmeye başlanmıştır. Tasarı ilk önce KEFEK’ nda görüşülmüş, daha sonra Adalet Komisyonu ‘ na devredilmiştir. Burada önemli olan kısım KEFEK asli komisyon olması gerekirken tali komisyon olarak görev alması ve Adalet Komisyonu’ nun asli komisyon olarak görev almasıdır. TBMM görüşmelerinde KEFEK’ nun neden asli görev almadığı eleştirilmiştir.

KEFEK görüşmeleri sırasında kanun tasarısının kadın cinayetleri ve kadına yönelik şiddeti önlemeye dair yetersiz kaldığı, özellikle tasarının adının (Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı) kadın merkezli olmak yerine aileyi ön planda tuttuğunu, böylece kadını ikincil yaparak yine şiddete maruz kalabileceği, dolayısıyla şiddeti önlemede yetersiz olacağı, İstanbul Sözleşmesi’ nin ilk imzacısı olmakla övünürken kanun tasarısında ona dair herhangi bir atfın bulunmaması, toplumsal cinsiyet eşitliğine ve kadın – erkek eşitliğine yer verilmemesi gibi eleştiriler gündeme getirilmiştir (KEFEK Raporu, 2012). Değişmesi ve eklenmesi gereken öneriler yapılmasına rağmen Taslak, oy çokluğu ile alınan karar neticesinde Başbakanlığa gönderilen ilk haliyle Adalet Komisyonu’ na havale edilmiştir (KEFEK Raporu, 2012: 40).

Tasarı metni 1 Mart 2012 tarihinde Adalet Komisyonu’ nda görüşülmeye başlanmış ve KEFEK’ nda gelen eleştiriler ve öneriler burada da yer almıştır. Burada bazı değişikliklere gidilmişse de genel olarak tasarı üzerinde ataerkil zihniyet korunmuştur. İstanbul Sözleşmesi’ nde yer alan kadına yönelik şiddette arabuluculuk ve uzlaşma yasağının yer almaması, kanunun adında ‘ailenin korunması’ ifadesinin geçmesi kadını birey olarak görmeyen ataerkilliğin göstergesidir. Toplumsal cinsiyet kavramının tasarıda yer almaması için uğraşlar da buna örnek olarak gösterilebilmektedir. Kadına yönelik şiddete, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin

neden olduğu göz önüne alındığında Kanun Tasarısında toplumsal cinsiyet eşitliğine yer verilmemesi büyük eksikliktir. Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına ilişkin Adalet Komisyonu Raporu’ ndaki şu cümleler dikkat çekicidir:

“Tasarıda geçen kadın-erkek eşitliği kavramı, sosyolojik olarak “toplum tarafından kadın ve erkeğe yüklenen ve sosyal olarak kurgulanan cinsiyetçi roller, beklentiler, tutum ve davranışlar” olarak tanımlanan toplumsal cinsiyet kavramını da kapsar. Bu nedenle de kadın-erkek eşitliği kavramı, daha geniş bir anlam ifade eden toplumsal cinsiyet kavramını da kapsayacak şekilde yorumlanır (Adalet Komisyonu, 2012: 65).”

Toplumun ataerkil yapısı göz önüne alındığından kadın – erkek eşitliği toplumsal cinsiyet eşitliğini kapsayacak şekilde yorumlanmayabilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının aile yapısını bozduğu düşüncesinden hareket eden bireylerin bulunması ve bu bireylerin kadını birey olarak görmeyip hakimiyet kurulması gereken tehdit olarak algılaması kavrama karşı bir direnç oluşmasına neden olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına Adalet Komisyonu’ nda da yer verilmemesine rağmen olumlu bir gelişme olarak İstanbul Sözleşmesi Kanun Tasarısına eklenmiştir. Ancak komisyonlardan geçen tasarı Şiddete Son Platformu tarafından talepleri karşılamadığı gerekçesiyle kabul görmemiştir:

“Şu andaki haliyle yasanın adının kadın değil aileyi koruma üzere düzenlenmiş olmasına; şiddete uğrayan kadınların tek adımda yardım ve korunma alabileceği 7 gün 24 saat ve tek adım ilkesiyle çalışacak merkezlerinin teşkilat, görev ve kadrolarının kadın örgütlerinin talepleri doğrultusunda düzenlenmemiş olmasına; yasada sığınaklar ve cinsel şiddet kriz merkezlerinin yer almamasına; kadın örgütlerinin şiddet ve cinayet davalarına müdahilliğinin kabul edilmemiş olmasına itiraz ediyoruz (Biamag, 2012).”

Kadın örgütleri komisyonlarda yeterli düzenlemelerin yapılmaması üzerine TBMM Genel Kurulu’ na gönderilen Tasarı için taleplerini yinelemişlerdir. Şiddete Son Platformu’ nun kadın cinayetlerini ve kadına yönelik şiddeti önlemek isteyen kadın –erkek herkesi taleplerine destek vermeye çağırmışlardır. Platform’ un yinelediği talepleri: arabuluculuk ve uzlaşma yasağının, toplumsal cinsiyet tanımının Tasarıya eklenmesi, ihbarın düzenlenmesi, tedbir kararının altı ayla sınırlı kalmayarak süresiz olarak değiştirilmesi, zorlama hapis talebinin aile mahkemesine yapılabilmesi, şiddeti önleme ve izleme merkezlerinin kadın örgütleri ile işbirliği içinde olması gerektiğinin belirtilmesi, teknik düzenlemelerin yapılması, nafaka ve

geçici yardımın düzenlenmesi, kadın örgütlerinin davalara katılması, şiddeti önleme ve izleme merkezlerinin kadro sayısının artırılması, Tasarı’ da bulunan bakanlıklar arasına MEB’ in eklenmesi.

5 Mart 2012 tarihinde Adalet Komisyonu’ nda kabul edilen tasarı metni, TBMM Genel Kurulu’ nda 7 Mart 2012 tarihinde 75. Birleşim’ de görüşülmeye başlanmış, 8 Mart günü 76. Birleşim ile devam etmiş ve yine o gün kanunlaşmıştır.

Tasarı’ nın kabulü için 7 Mart günü, TBMM’ de MHP grubu adına konuşan Ruhsar Demirel’ in (Eskişehir) konuşması ile başlamıştır. Demirel konuşmasında ilk olarak toplumun yarısını fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik olarak etkileyen ama tümü için tehlike oluşturan bir insan hakkı ihlalinin önlenmesi için hazırlanan kanun için mecliste bulunan özellikle kadın milletvekili katılımını az sayıda olmasına dikkat çekmiştir (TBMM 75. Birleşim Genel Kurul Tutanağı, 2012). KEFEK’ nun tali komisyon olmasını eleştirerek kanunun hazırlanmasındaki sürenin çok kısa olması, bu sürenin şiddeti önlemek amacıyla yeterli düzenlemelerin yapılabilmesini engelleyeceğini belirtmiştir:

“Adalet Komisyonuna hep beraber gittik ve o gün tanık olduğum bir olay gösterdi ki, 8 Marta yetiştirilmeye çalışılan bu yasa tasarısından ötürü, 8 Martın Parlamento çatısı altındaki milletvekillerimiz tarafından çok da iyi bilinmediği. Çünkü bir parlamenterimiz şöyle bir ifade kullandı. Bu konuyu çok da uzatmanın lüzumu olmadığına dair bir imayla, kelimeler bu olmasa da “Bu güzel güne biz o yasayı yetiştirelim.” Dedi...

Biz de bu yasa tasarısıyla -gördüğümüz kadarıyla- bir sorun çözmeye değil, yalnızca “8 Martta biz bu konuda bir yasa çıkardık.’ demeye çalışıyoruz.” diye bir kaygım var (TBMM 75. Birleşim Genel Kurul Tutanağı, 2012).”

Demirel, bu ifadesini desteklemek için nedenlerini TBMM’ de açıklamıştır: KEFEK’ un asli komisyon olmaması, 4320 sayılı Kanun’a ve CEDAW’ a atfın bulunması ancak uluslararası alanda büyük öneme sahip ve kadına yönelik şiddet konusunda bağlayıcılığı olan ilk sözleşme olan İstanbul Sözleşmesi’ ne Tasarı’ nın hiçbir yerinde atfı yapılmaması, kanunun isminin kadını değil aileyi ön planda tutması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin Tasarı’ da yer almaması ve buna karşı gösterilen direnç, kadına yönelik şiddette önemli bir yere sahip olan sığınaklara dair herhangi bir açıklamanın bulunmaması ve sığınakların yetersizliği (75. Birleşim Genel Kurul Tutanağı, 2012).

Birleşim’ de konuşmaya BDP gurubu adına konuşan Sebahat Tuncel (İstanbul) devam etmiştir. Tuncel, Demirel’ in eleştirilerini tekrarlamakla birlikte, kadın örgütleriyle çalışmalar yürütüldüğünü ama örgütlerin taleplerinin dikkate alınmadığına dikkat çekmiştir:

“Sayın Bakan, bu, 237 kadın örgütünün emeği değil; bu, AKP İktidarının düzenlemiş olduğu bir kanun tasarısı (TBMM 75. Birleşim Genel Kurul Tutanağı, 2012).”

Tuncel, kadın örgütlerinin taleplerini Meclis’ te tekrarlamış ve İstanbul Sözleşmesi’ nin altını çizdiği arabuluculuk ve uzlaşma yasağının bulunmamasını eleştirmiştir. Kadının birey olduğunun altını çizerek, tasarının isminin eleştirisini yapmıştır: *“Şimdi, siz “Aileyi koruyalım.” derken aslında aile içerisindeki sorunları hep örtüyorsunuz çünkü aile içerisindeki hiçbir şey yansıtmıyor. Bu yaklaşımla yapılacak yasal düzenlemelerde ne yazık ki önce aile korunacak, sonra birey korunacak (TBMM 75. Birleşim Genel Kurul Tutanağı, 2012).”*

Ataerkil sistemin etkin olduğu ailede kocaların, babaların, dedelerin yani erkeklerin iktidarı oluşmaktadır (Connell, 1998: 171). Kadının sadece onlara ait olduğunu düşünen ve onu birey olarak görmeyen bu sistem, hukuk vb. araçları kullanarak erkek egemenliğinin devamını sağlamaktadır.

CHP grubu adına söz alan Ayşe Nedret Akova (Balıkesir) kanun tasarısına muhalefetin ve kadın örgütlerinin görüşlerinin yeterince yansımadığına dikkat çekmiştir. Akova, tasarının yeterli düzenlemelerin yapılmayarak çok hızlı bir şekilde komisyonlardan geçtiğini ifade etmiştir. Böylece tasarı birçok eksikle birlikte Genel Kurul’ a gelmiştir. Kendinden önce konuşan milletvekillerinin eleştirdiği noktalara değinerek İstanbul Sözleşmesi’nde yer alan bazı hükümlerin görmezden gelindiğini eleştirmiştir (tazminat düzenlemesinin olmaması vb.). Kadını ikincil olarak gören zihniyetin varlığına dikkat çekmiştir:

“Kadın şiddet görse de aile birliğinin devamına öncelik verilmektedir. Mükemmel yasalar hazırlansa dahi, bu şekilde gizlenen mesajlar ile yola çıkılınca, kadını ikinci sınıf gören, evinde en az çocuğa bakmakla yükümlü kılan geleneksel toplumsal zihniyetin değişimine hiçbir katkı yapılamayacaktır (TBMM 75. Birleşim Genel Kurul Tutanağı, 2012).”

Bu zihniyetin değişmesi ve kanundaki önleme, koruma, soruşturma düzenlenmelerin uygulamada öncelik verilmesi için eğitim için düzenleme yapılması gerektiğinin altını çizmiştir: *“Kanun maddeleri her ne kadar mükemmel olsa da toplumsal değişiklik, toplumsal zihniyet değişimine neden olacak eğitim hükümleri düzenlenmeden kadına karşı şiddetle mücadele etmek mümkün değildir (TBMM 75. Birleşim Genel Kurul Tutanağı, 2012)”*

Akova, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramından neden çekinildiğini de sormuştur:

“Tasarıda kullanılan “kadın erkek eşitliği” kavramı eğer daha geniş bir anlam içeren “toplumsal cinsiyet eşitliği” kavramını da kapsayacak şekilde kullanılıyorsa, neden aslı yerine süreci kullanılmaktadır? “Toplumsal cinsiyet eşitliği” kavramından neden çekinildiği, Sayın Bakanım, anlaşılamamaktadır (TBMM 75. Birleşim Genel Kurul Tutanağı, 2012).”

Meclis görüşmelerin AKP grubu adına Azize Sibel Gönül (Kocaeli) söz olarak devam edilmiştir. KEFEK’ nun aslı komisyon olmaması yönündeki eleştirilere yönelik olarak Gönül, duruma olumlu yaklaşmaya çalışmıştır:

“Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun esas komisyon olmaması konusundaki görüşlerine katılmakla birlikte, Komisyonumuzun, bu kanunun uygulamada, özellikle uygulama konusunda hassasiyetler konusunda izleyici ve takip edici bir esas komisyon olarak görev yapacağını buradan duyurmak istiyorum (TBMM 75. Birleşim Genel Kurul Tutanağı, 2012).”

şiddete Son Platformu’ nun taleplerinin tasarıya tamamen eklenmemiş olmasına rağmen Gönül, Tasarı’ nın görüş ve öneriler çerçevesinde hazırlandığının ısrarını sürdürmüştür:

“Tasarının hazırlanmasında şiddet konusu olay ve süreçlerden, konuyla ilgili STK’ ların gözlem, talep ve önerilerinden, akademik çevrelerden ve yargı pratiğinden en üst düzeyde yararlanılmıştır. Yani tasarı, toplumsal katılımı ve birikimi esas alan bir zeminde geliştirilmiş ortak bir çabanın ve iş birliğinin somut bir neticesidir (TBMM 75. Birleşim Genel Kurul Tutanağı, 2012).”

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma şahin’ in de AKP üyesi olması bakımından Gönül’ ün kendi partisinin yaptığı Tasarı’ ya olumlu görüş bildirmesi şaşkınlığa yol açmamaktadır.

Genel Kurul görüşmelerindeki diğer eleştiriler ise şunlardır: Kanun içinde ihbarın olmaması (görüşmeler sonrasında ihbar Kanun' a eklenmiştir) ve yeterince düzenlenmemiş olması, MEB' nin eğitim kurumları arasında bulunmaması, TRT' de şiddeti önlemek için farkındalık çalışmalarının yapılacağı yer olmasına rağmen, yeterince açık ifadenin bulunmaması, şiddeti önleme ve izleme merkezlerinin seçildiği pilot illerin nasıl, neden seçildiği, Tasarı' nın oluşum sürecinde olan kadın örgütlerinin katkısının Genel Kurul' daki metne yansımamış olması, İstanbul Sözleşmesi' nin açılması yükümlülüğü verdiği cinsel şiddet merkezlerinin bulunmaması, zorlama hapis tedbir kararının altı ayla sınırlı kalması.

TBMM 24. Yasama 75. Birleşim Genel Kurul görüşmeleri sırasında AKP grubu adına konuşan Ramazan Can' ın (Kırıkkale) bu sözleri ise Tasarı metninin neden yeteri kadar iyi olmadığıнын göstergesi niteliktedir: *“Erkeğin otoritesini, egemenliğini kıralım.” derken feminizme de davetiye çıkarmamak gerekir (TBMM 75. Birleşim Genel Kurul Tutanağı, 2012).*”

Bu söz aslında erkeklerin kadınlar üzerinde kontrol sahibi olmak istediklerini ve kadına egemen olduklarını ve aynı zamanda patriyarka ile kadının ezildiğini ve sömürüldüğünü göstermektedir (Walby, 2016: 39). Feminizm, kadın ve erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkisinin yok edilmesini amaçlarken böyle bir söz kadın ve erkek arasında bulunan bu eşitsiz ilişkinin devamını sağlamak amacıyla kadını ikincilleştiren bir zihniyetin ürünüdür.

75. Birleşim' de Tasarı' nın 12 maddesi görüşülüp, değişiklik yapılacaklar değiştirilerek kabul edilmiştir. Genel Kurul görüşmeleri 76. Birleşim 8 Mart 2012 tarihinde devam etmiştir. Bu tarihte de Tasarı metninin maddelerinin öneri üzerine değişimi ve kabulü gerçekleşmiştir. Aynı gün Tasarı kanunlaşmıştır. Tutanakların incelenmesi sonucunda muhalefetin önerdiği değişiklikler için genellikle red kararı alınmış, AKP tarafından hazırlanan öneriler kabul edilmiştir. Özellikle önemli olan konu ısrarla toplumsal cinsiyetin ve birey kavramını altı çizilirken Kanun'a bu kavramların eklenmesi önerileri reddedilmiştir (Dalkır Kahveci, 2019: 38). 8 Mart' a yetiştirilmek istenen Tasarı, Yönetmeliği olmadan 8 Mart günü kanunlaşmıştır. 6284

sayılı Kanun’ unun Yönetmeliği²⁵, nin 1 yıl sonra çıkması yeterli düzenlemelerin yapılmadığının ve 2020 yılı itibariyle hala kadına yönelik şiddetin azalmamış olması bakımından hızlı bir süreçten geçerek kanunun kabul edildiğinin göstergesidir. TBMM 24. Yasama Genel Kurul görüşmeleri sırasında CHP İstanbul milletvekili Sedef Küçük’ ün sözlerine dikkat çekmek gerekmektedir: *“Kanunlar çözüm ürettiği sürece anlamlıdır (2012).”*

Yukarıdaki aktarılanların gösterdiği gibi Kanun’ un yürürlüğüne girmesiyle birlikte yeni bir sistem oluşsa da toplumsal alışkanlıklar, hukuki düzenlemedeki alt yapı eksikliği gibi sorunlar sebebiyle Kanun’ un yeterince iyi bir şekilde uygulanmasının önüne geçmiş ve Kanun bazı zamanlarda kağıt üstünde kalarak unutulmuştur (Özgül Kalafat, 2019: 2-3). Kanun’un yeterince iyi uygulanmadığının örneği olarak Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı 2019 yılı 6 aylık faaliyet raporunda kadınların paylaştıkları deneyimlere göre şiddet vakalarında kadının yanında olmayan kurumların yine en çok kolluk kuvvetleri ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı’ na bağlı olarak çalışan Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri’ nin bulunması gösterilebilir (2019: 10). Kanun’ un yeterince uygulanmadığının göstergesi ise kadın cinayetlerinin artarak devam ettiği günlerde 2020 yılının ilk ayında ‘Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Genelgesi’ nin yayımlanmasıdır.

2. Kanun’ un Amacı, İçindeki Tanımlar ve Kapsamı

Kanun, Türkiye’ nin taraf olduğu uluslararası (özellikle İstanbul Sözleşmesi) ve ulusal düzenlemeleri esas alarak, insan hakları temelinde, kadın - erkek eşitliğine dayalı bir anlayışına göre yol izlemektedir. Şiddet, kadınlara karşı yapılan ayrımcılığın, eşitsizliğin bir görünümünden biridir (Edwards, 2011: xi). Dolayısıyla Kanun’ un amacı Madde 1 uyarınca şu şekildedir: *“Şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.”*

²⁵ 18 Ocak 2013 tarihli 28532 sayılı Resmi Gazete

Kanun ile birlikte kadının yaşam hakkının korunması hedeflenmektedir (Bölükbaşı, 2014: 8), bunun olabilmesi için kadın ve erkek arasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerekmektedir ama Kanun’ da kadın ve erkek eşitliğine duyarlılık belirtilmiş olmasına rağmen toplumsal cinsiyet eşitliğine dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve ataerkilliğin neden olarak gösterilmemesi kanunu yapanların çoğunluğunun erkek olmasından kaynaklanmaktadır. Kanunun adından da anlaşılabilirliği gibi hem Kanun’ un bütününde hem de uygulamasında kadını birey olarak görmeyen bir ataerkil zihniyet mevcuttur (Moroğlu, 2012: 375). Kadına yönelik şiddet sorunu, kadının maddi ve manevi varlığının korunması hakları ile ilgili olduğundan ilk olarak bireysel olarak ele alınması gerekmektedir (Demirkır Ünlü, 2012: 56).

Kadına yönelik şiddet, kadınlık ve erkeklik kalıpları üzerinden ele alınıp kabul görmekte ve şiddet kullanan erkeğin davranışının normal kabul edildiği bir dünyada yaşamaktayız (Lundgren, 2012: 8). Bunun önüne geçebilmek için alınan tedbirler çerçevesinde Kanun, şiddeti önlemek, mağduru korumak ve şiddet uygulayanı tedavi etmek hedefiyle yapılmıştır. Bu kanun kapsamında kadına yönelik şiddeti önlemek için alınan tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamaz (Madde1/ 2/ ç).

Kadına yönelik şiddeti önlemeye dair çıkarılan kanunlardan 4320 sayılı Kanun sadece aile içi şiddeti önlemek amacıyla çıkarılmıştı ve evli olmayan çiftler arasında yaşanan şiddeti kapsam dışında bırakmıştı. 6284 sayılı Kanun ile birlikte aile vurgusu yine yapılmış olmasına rağmen kapsam genişletilmiş ve aile içinde veya dışında tüm kadın şiddet mağdurları için önlemler alınması vurgulanmaktadır. Kapsam içinde sadece şiddete maruz kalanlar değil, şiddete uğrama tehlikesi içinde olan bireyler için de tedbir alınması öngörülmektedir. Amaç ve kapsamın 4320 sayılı Kanun’ a göre daha geniş olması ile CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi’ nin devletin yükümlülüklerinden biri olan kadının evli olup veya olmamasına bakılmazsının tedbirlerin alınmasını sağlamaktadır (Nuhoğlu’ ndan aktaran Özgül Kalafat, 2019: 69).

İstanbul Sözleşmesi’ nden farklı olarak Kanun içinde ve Yönetmeliğinde genel bir şiddet tanımına yer verilmiştir ama şiddet türlerine dair bir tanım yer

almamaktadır sadece şiddet türlerinin adları verilmektedir. Kanun’ a ve yönetmeliğine baktığımızda tanım maddeleri üzerinde neredeyse hiç durulmamış, İstanbul Sözleşmesi’ ndeki tanım maddeleri 4320 sayılı Kanun ile birleştirilerek sadece bir kısmına yer verilmektedir (Demirkır Ünlü, 2012: 57). Kanun kapsamında aşağıdaki tanımlamalar yapılmıştır:

“MADDE 2 (1) Bu Kanunda yer alan;

b) Ev içi şiddet: Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddeti,

ç) Kadına yönelik şiddet: Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı,

d) Şiddet: Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı,

e) Şiddet mağduru: Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişileri,

g) Şiddet uygulayan: Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişileri ifade eder.”

Böylece genel bir şiddet kavramı ülkemizde resmi olarak ilk kez bu Kanun’ un ikinci maddesi ile tanımlanmaktadır (Bölükbaşı, 2014: 29). İstanbul Sözleşmesi’ nde yer alan kadına yönelik şiddet tanımı (Madde 3/a) yukarıda görüldüğü gibi Kanun’ da şiddet tanımı olarak yer almaktadır. Kadına yönelik şiddet tanımında şiddet türlerine yer verilmemiş, şiddetin nedeni yani kadının kadın olduğundan dolayı cinsiyete dayalı ayrımcılığa uğramasının altı çizilmektedir. Ayrıca İstanbul Sözleşmesi’ ndeki tanımdan farklı olarak toplumsal cinsiyetin şiddete neden olmasına Kanun’ un hiçbir yerinde yer verilmemiştir. Kanun toplumsal cinsiyet kavramının geçmemesinin yanı sıra tanımına da yer verilmemiştir. Halbuki kadına yönelik şiddeti anlayabilmek için toplumsal cinsiyeti de anlamak gerekmektedir. İstanbul Sözleşmesi sadece mağdur ve kadın terimlerinin tanımlarına yer verilmektedir, ancak Kanun’ da şiddet uygulayan kavramı da tanımlanmıştır ve kadın tanımına yer verilmemektedir.

Yönetmeliğinde bu tanımlardan ayrı olarak tek taraflı ısrarlı takip, aydınlatılmış rıza ve gecikmesinde sakınca bulunan hal tanımlarına yer verilmektedir:

“(Madde 3/a) Aydınlatılmış rıza: Korunan kişinin kendisi hakkında verilebilecek tedbir kararının anlayabileceği bir biçimde sebepleri, aşamaları ve sonuçları hakkında açıklama yapılarak bilgilendirilmesi ve özgür iradesi ile bu hususların tamamını anlayıp kabul ettiğine dair yazılı beyanını,
(Madde 3/c) Gecikmesinde sakınca bulunan hal: Kolluk tarafından yapılacak tahkikat ve risk değerlendirilmesi sonucunda, derhal işlem yapılmadığı takdirde, şiddet eyleminin önlenememesi, kişinin can güvenliği, hak ve hürriyetlerinin korunmasının tehlikeye girmesi, korunan kişinin zarar görmesi, şiddet eyleminin iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması, şiddet uygulayanın kaçması veya kimliğinin tespit edilememesi gibi ihtimallerin ortaya çıkması ve resen veya ilgilinin talebi üzerine mülki amirden ya da hâkimden karar almak için yeterince vakit bulunamaması halini,
(Madde 3/ş) Tek taraflı ısrarlı takip: Aralarında aile bağı veya ilişki bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, şiddet uygulayanın, şiddet mağduruna yönelik olarak, güvenliğinden endişe edecek şekilde fiziki veya psikolojik açıdan korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak biçimde, içeriği ne olursa olsun fiili, sözlü, yazılı olarak ya da her türlü iletişim aracını kullanarak ve baskı altında tutacak her türlü tutum ve davranışı ifade eder.”

İsrarlı takibin tanımının yapılması önemlidir. Çünkü neredeyse her on kadından üçü en az bir kere tek taraflı ısrarlı takip mağduru konumundadır (Soydınç, 2019:1). 4320 sayılı Kanun’ a göre bu Kanun şiddet türleri ve korunması gereken mağdurlar bakımından daha geniş bir kanundur. Bu kanun kapsamında sorumlu olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve asıl uygulayıcısı aile mahkemesi hakimleridir.

3. Kanun’ un Getirdiği Yükümlülükler ve Devlet Tedbirleri

Geçmişten günümüze kadın ve erkek arasında var olan eşitsizliğe dayalı iktidar ilişkileri şiddet olaylarına neden olmaktadır. Erkekten kadına yönelen şiddet uzun yıllar boyunca kabullenilip, ses çıkarılmamıştır ya da çıkarılmasına izin verilmemiştir (Moroğlu, 2012: 369). Şiddeti bir aile sorunu olarak gören ataerkil zihniyet bu sorunun aile içinde çözülmesini, çözilemiyorsa aile içinde kalması gerektiğini öne sürmektedir (Aktaş’ tan aktaran Kandemirci ve Kağnıcı, 2014: 5). Son yıllarda sessizliğin ve bu düşüncenin yok olması için çaba sarf edilmiştir ve kanunlar, kadına yönelik şiddet önlemek için yeniden düzenlenerek devlet kurum ve kuruluşlarına birtakım tedbirler alınması yükümlülüğü getirilmiştir. Ancak Birleşmiş Milletler’ e göre kadınların özgürlüğünün tam olarak güvence altına alındığı hiçbir

ülke, toplum bulunmamaktadır (Genel Sekreter Raporu (2006)’ dan aktaran Pearce, 2014: 1). Dolayısıyla bunu sağlamak hala devletlerin ve toplumların görevidir.

6284 sayılı Kanun kapsamında devletin alacağı tedbirler insan onuruna uygun olmalıdır (Madde 1/ 2/c). Kanun, kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurları için devlete ve devlet kurumlarına birtakım tedbirlerin alınmasını öngörmektedir. Kanun’ da tedbirler önleyici ve koruyucu şekilde düzenlenmiştir. Diğer kanunlarda olmamasına rağmen 6284 sayılı Kanun’ daki tedbirler kadına yönelik şiddetin verdiği zarar düşünüldüğünde etkin, seri, çabuk uygulanması gerekmektedir (Yağcıoğlu, 2017: 931).

Alınan tedbirler delil aranmaksızın ‘kadının beyanı esastır’ hükmüne göre alınmalıdır. ‘Kadının beyanı esastır’ hükmü, delil yetersizliği olan durumlarda (cinsel şiddet vakalarında olduğu gibi bazen tek tanık mağdur olabilmektedir) kadın veya çocuğun sadece beyanının esas alınmasıyla kovuşturma ve yargılama aşamalarında delil niteliği taşıyabilmesidir (Öztürk, 2019). Yargıtay kararları ile kadının beyanı hüküm taşıyan bir duruma dönüşmüştür. Avukat Hülya Gülbahar, Yargıtay kararları inceleyerek bu hükmü “hayatın olağan akışına uygun, samimi, tutarlı ve istikrarlı, mağdur ile bir husumetten kaynaklanmayan, olay ertesinde hemen tanıklarla paylaşılmış, doktor raporları ile belgelenmiş ve sanık tüm bunları çürütemedi ise” (Öztürk, 2019) alınabildiğini açıklamıştır.

Kanun’ da da bulunan koruyucu tedbirlerde mağdurun ifadesi yeterlidir, bu tedbir kararı için delil, belge aranmamaktadır, şiddet uygulayan ifadeye çağrılmamaktadır (Öztürk, 2017: 13). Mağdurun insan haklarının ihlali söz konusu olduğundan “kadının beyanı esastır” hükmünden hareket edilmektedir. Mülki amir, madde 3/1 uyarınca aşağıdaki tedbirlerden bir ya da birkaçına karar verebilmektedir:

- a) Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması.*
- b) Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması.*
- c) Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi.*
- ç) Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması.*

d) Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması.”

Mülki amirlerin tarafından verilecek olan bu tedbirler 4320 sayılı Kanun’ da yer almamaktaydı; burada ilk kez düzenlenmiştir (Öztürk, 2017: 9). Bu maddeye göre gecikmesinde sakınca yaratabilecek durumlarda kolluk kuvvetleri 1. fıkranın (a) ve (ç) bentlerine göre karar alabilmektedir.

Hakim tarafından verilecek koruma tedbirleri ise madde 4 uyarınca açıklanmıştır:

- “a) İşyerinin değiştirilmesi.*
- b) Kişinin evli olması hâlinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi.*
- c) 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunundaki şartların varlığı hâlinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması.*
- ç) Korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılması hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi.”*

Bu maddede düzenlenen koruyucu ve önleyici tedbirleri geçici hukuki koruma niteliğindedir (Yağcıoğlu, 2017: 930). Ancak bu geçici hukuki koruma niteliği TCK’ nda bulunan nitelikten farklı özellikleri bulunmaktadır. Buradaki geçici hukuki koruma, aile dışındaki kadınlara ve çocuklara ve aile bireylerine yönelik olarak uygulanan şiddeti önlemeyi amaçlamaktadır, koruma tedbirleri itiraz yoluna tabi ancak temyiz yoluna tabi değildir ve şiddet ve tehlikesi durumunda tedbir kararını herkes isteyebilmektedir ancak diğer kanunlarda bu sadece hak sahibi tarafından istenmektedir ve son olarak tedbir kararı bu Kanun ile hakim, kolluk kuvvetleri ve mülki amirler tarafından alınabilirken diğer kanunlarda sadece hakim tarafından alınmaktadır (Günay, 2012: 651).

Şiddeti önlemek için alınan tedbirler ise bir tanesi haricinde gerisi 4320 sayılı Kanundakileri içermektedir (madde 5):

- “a) Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması.*

- b) Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi.
- c) Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması.
- ç) Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlandırılması ya da tümüyle kaldırılması.
- d) Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması.
- e) Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi.
- f) Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi.
- g) Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi.
- ğ) Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi.
- h) Korunan kişilerin bulundukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların bulundukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması.
- ı) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.”

5. maddenin birinci fıkrasının (ç) bendi (çocuklarla kişisel ilişki kurmanın sınırlandırılması) 4320 sayılı Kanun’da olmayan koruyucu tedbir kararıdır. Ayrıca gecikmesi sakıncalı durumlarda fıkranın (a), (b), (c) ve (d) bentleri kolluk kuvveti amirlerince karar alınabilmektedir. Maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarına göre hakim nafaka, velayet, kayyım ve kişisel ilişki kurulması hususunda karar verebilmektedir. Önleyici tedbirlerde delil aranır ve sadece şiddet mağdurunun ifadesi yeterli değildir, ama gecikmeksizin tedbir alınması öngörülmektedir (Öztürk, 2017: 18). 6284 sayılı Kanun’ un 3. ve 4. maddelerinde düzenlenen koruyucu tedbir kararları ile 5. maddesinde düzenlenen önleyici tedbir kararları İstanbul Sözleşmesi ile karşılaştırıldığında İstanbul Sözleşmesi’ nin daha genel bir ifade kullanıldığı görülmektedir (Çelik Bilgin, 2019: 112). Örneğin, İstanbul Sözleşmesi’ nin 25. maddesinde yer alan cinsel kriz merkezleri kurulması hakkında 6284 sayılı Kanun’ da herhangi bir koruma tedbiri oluşturulmamıştır.

Kanun nezdinde kolluk kuvvetleri, mülki amir ve hakim tarafından alınan tedbir kararlarına aykırı bir harekette bulunulmuş ise hakim kararıyla zorlama hapsi verilmektedir:

“Madde 13 (Tedbir Kararına Aykırılık)

- (1) Bu Kanun hükümlerine göre hakkında tedbir kararı verilen şiddet uygulayan, bu kararın gereklerine aykırı hareket etmesi hâlinde, fiili bir suç oluştursa bile ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre hâkim kararıyla üç günden on güne kadar zorlama hapsine tabi tutulur.
- (2) Tedbir kararının gereklerine aykırılığın her tekrarında, ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre zorlama hapsinin süresi on beş günden otuz güne kadardır. Ancak zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez.
- (3) Zorlama hapsine ilişkin kararlar, Cumhuriyet başsavcılığınca yerine getirilir. Bu kararlar Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlüklerine bildirilir.”

Böylece tedbir kararını ihlal eden bir kişiye davranışının bir karşılığı olduğu belirtilmektedir (Özgül Kalafat, 2019: 109). Ancak tedbir kararlarının sürekli tekrar etmesi halinde zorlama hapsinin sadece altı ayla sınırlı olması altı ayın bitmesiyle tekrar bir ihlalin oluşması durumunda ne olacağının belirtilmemesi sıkıntılara yol açmaktadır.

Kanun, şiddeti önlemek ve tedbir almak için valilik, kaymakam gibi kurumlara görev verirken belediyelere görev tanımı direkt olarak yapmamıştır. Valilikler, kaymakamlıklar vs. toplum tarafından daha resmi devlet kurumları olarak görülmektedir. Bu da erkek tarafından ‘devlete şikâyet’ kapsamına girdiğinden kadına yönelik şiddeti arttırmaktadır. Belediyelerin uygulamalarında ve hizmetlerinde (sığınak açmak vb.) kadına yönelik şiddeti önlemeye dair standart ve kurumsal bir yaklaşım sergilemedikleri ve bu faaliyetlerin belediyelerin yönetim kademesinden ve hassasiyetlerine göre farklılık içerdiği göze çarpmaktadır (Koyuncu Lorasdağı ve Sumbas, 2015: 8-9). Belediyeler sivil toplum örgütleri gibi daha yumuşak bir çözümü temsil etmektedirler. İstanbul Sözleşmesi’ ne (madde 18) göre bu yumuşak çözümleri güçlendirmek gerekmektedir, ancak 6284 sayılı Kanun yerel yönetimlerin görevini net bir şekilde açıklamadığı için şiddet mağduru kadınlar daha çok karakol ve savcılıklara gitmektedirler. Yerel yönetimler, kadına yönelik koruma hizmetleri konusunda hem mevzuatlarının yeterince açık olmaması hem de bu konuda yeteri kadar başarıyı gösterememiş olması nedeniyle işlevsiz olmaktadır (Haktankaçmaz, 2012).

Uluslararası insan hakları hukukunun kısmi ve erkek merkezci hali (Charlesworth, 1994: 60) gibi Türkiye toplumunda da erkek merkezci (androcentric) yapının bulunması kadına yönelik şiddetin yükselmesine neden olmaktadır (Kızılgöl

ve İpek, 2018: 716). Bu yapı nedeniyle şiddet aile içinde kalması gerektiği ve gizlenmesi hala devam etmektedir. Kadının özel alana yerleştirilmesi başkalarına bağımlılığı arttırarak şiddete katkıda bulunmaktadır (Sullivan’ dan aktaran Flodman, 2012: 21). Birçok kadın gördüğü şiddet nedeniyle utanıp, şiddetin nedeninin kendisi olarak görerek bunu saklamaktadır. Kadınların yaşadığı şiddetin ölçeği ve yardım istemede bulunmamaları özünde Türkiye toplumundaki eşitsiz durumlarıyla alakalıdır (Human Rights Watch Report, 2011: 11). Bu durum nedeniyle kadına yönelik şiddet vakasıyla karşı karşıya kalındığından 6284 sayılı Kanun üçüncü kişilere de ihbar hakkı vermektedir. Madde 7 uyarınca:

“Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı hâlinde herkes bu durumu resmi makam veya mercilere ihbar edebilir. İhbarı alan kamu görevlileri bu Kanun kapsamındaki görevlerini gecikmeksizin yerine getirmek ve uygulanması gereken diğer tedbirlere ilişkin olarak yetkilileri haberdar etmekle yükümlüdür.”

Bu maddenin bulunması güzel bir gelişme olmakla birlikte üçüncü kişilerin bu şiddetten veya toplum baskısından korunmasına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu korumanın bulunmaması da şiddetin kendisine yönelme korkusunu yaratmakta ve üçüncü kişiler kadına yönelik şiddet vakalarını ihbar etmekten çekinmektedirler. Ayrıca toplumdaki algılar, örneğin “karı- koca arasına girilmez, aile içi soruna karışılmaz gibi” ifadeler nedeniyle şiddete tanık olanlar ihbar haklarını kullanmamaktadırlar (Çelik Bilgin, 2019: 74). Burada görüldüğü gibi şiddet nedeni kadar ona meşruluk kazandıran toplumsal ve kültürel değerlerin önemi açıktır. Dolayısıyla şiddeti önlemek sadece kanun ile değil, toplumsal zihniyetin değişimini gerektirmektedir. Hukuk kurallarının hayata geçirilmesi için kanunların bulunması yeterli değildir (Akçabay, 2020: 8). Ancak şiddet TCK’ nda suç teşkil ettiğinden TCK madde 278²⁶ uyarınca şiddet ihbarında bulunmamak cezaya tabi olabilmektedir.

²⁶ “Madde 278- (1) İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır. (3) Mağdurun on beş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan özürü olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.”

Toplumda erkek büyüyerek toplumsal cinsiyet kalıplarının yarattığı gibi ‘erkekleşirken’ kadın ise yok olmaktadır ve kendi iç dünyasına kapatılmaktadır (Lundgren, 2012: 39). Özel alandan çıkmasına izin verilmeyen kadın ekonomik yetersizlik, toplum baskısı gibi nedenlerle şiddeti saklama yoluna gitmektedir. 6284 sayılı Kanun şiddetin saklanması engellemenek ve mağduru korumak için nafaka, barınma, geçici maddi yardım gibi yardımları öngörmektedir (Madde 18- Nafaka, Madde 17- Geçici Maddi Yardım, Madde 15- destek hizmetleri vb.). Barınma hizmetine yer verilmesi, ama sığınaklardan bahsedilmemesi de göze çarpmaktadır. İstanbul Sözleşmesi’ nin özellikle üzerinde durduğu tazminat (İstanbul Sözleşmesi Madde 30) yükümlülüğü ise Kanun’ da yer almamaktadır. Ayrıca İstanbul Sözleşmesi’ nin özellikle üzerinde durduğu arabuluculuk, uzlaştırma yasağının (Madde 48) Kanun’ da yer almaması büyük eksikliklerdir. Ancak 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu’ na göre aile içi şiddet davalarında arabuluculuk yapılmasının uygun olmadığı hükmü yer almaktadır (Madde 1/2²⁷). Devletler AB tarafından imzalanan uluslararası sözleşmeleri, antlaşmaları görmezden gelinememektedir, ancak sözleşmelerin tüm hükümlerinin doğrudan etkisi olduğu anlamına gelmemektedir (Vido, 2017: 96). İstanbul Sözleşmesi’ nde tazminat ve arabuluculuk- uzlaşma yasağının devletlerin yükümlülükleri arasında yer verilmesine rağmen bunların Kanun’ da yer almaması bu duruma örnektir.

4. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)

Kadına yönelik şiddet, küresel bir salgını ifade etmektedir (Aulette ve Wittner’ dan aktaran Pearce, 2014: 4). Bu salgını önlemek ve yok etmeye yardımcı olması için İstanbul Sözleşmesi’ nin de önerdiği gibi devletler kadına yönelik şiddeti önleme merkezleri kurmakla yükümlü tutulmaktadırlar. Madde 14’ e göre kanun kapsamında kadına yönelik şiddeti önlemeye dair mağdurlara yardım ve şiddet uygulayanı iyileştirme amacıyla çeşitli kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu gerektiren şiddet önleme ve izleme merkezlerinin kurulması öngörülmektedir:

“(1) Bakanlık, gerekli uzman personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün

²⁷ Madde 1/2 : “ ... aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir.”

yirmi dört saat esasına göre yürüten, çalışma usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, şiddet önleme ve izleme merkezlerini kurar.”

Merkezlerin kurulması yasal bir zorunluluktur. Kurulacak merkezler kanunda belirtilen kadına yönelik şiddeti önleme ve koruma tedbirlerine destek vermek amacını gütmektedir. Madde 15’ te yer alan destek hizmetleri üçe ayrılmaktadır:

- 1) 1. fıkra uyarınca “şiddetin önlenmesi ve verilen tedbir kararlarının etkin olarak uygulanmasının izlenmesi bakımından verilen hizmetler”:

“a) Koruyucu ve önleyici tedbir kararları ile zorlama hapsinin verilmesine ve uygulanmasına ilişkin veri toplayarak bilgi bankası oluşturmak, tedbir kararlarının sicilini tutmak.

b) Korunan kişiye verilen barınma, geçici maddi yardım, sağlık, adli yardım hizmetleri ve diğer hizmetleri koordine etmek.

c) Gerekli hâllerde tedbir kararlarının alınmasına ve uygulanmasına yönelik başvurularda bulunmak.

ç) Bu Kanun kapsamındaki şiddetin sonlandırılmasına yönelik bireysel ve toplumsal ölçekte programlar hazırlamak ve uygulamak.

d) Bakanlık bünyesinde kurulan çağrı merkezinin bu Kanunun amacına uygun olarak yaygınlaştırılması ve yapılan müracaatların izlenmesini sağlamak.

e) Bu Kanun kapsamındaki şiddetin sonlandırılması için çalışan ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapmak.”

- 2) 2. fıkra uyarınca “şiddet mağduruna veya şiddete uğrama riski olan kişiye verilen hizmetler”:

“a) Kişiye hakları, destek alabilecekleri kurumlar, iş bulma ve benzeri konularda rehberlik etmek ve meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmak.

b) Verilen tedbir kararıyla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesine yönelik önerilerde bulunmak ve yardımlar yapmak.

c) Tedbir kararlarının uygulanmasının sonuçlarını ve kişiler üzerindeki etkilerini izlemek.

ç) Psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde yardım ve danışmanlık yapmak.

d) Hâkimin isteği üzerine; kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak.

e) İlgili merci tarafından istenilmesi hâlinde, tedbirlerin uygulanmasının sonuçları ve ilgililer üzerindeki etkilerine dair rapor hazırlamak.

f) 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu hükümleri uyarınca maddi destek sağlanması konusunda gerekli rehberliği yapmak.”

- 3) 3. Fıkra uyarınca “şiddet uygulayanla ilgili verilecek olan destek hizmetleri”:

“a) Hâkimin isteği üzerine; kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu ile diğer kişiler ve toplum açısından taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak.

- b) İlgili makam veya merci tarafından istenilmesi hâlinde, tedbirlerin uygulanmasının sonuçları ve ilgililer üzerindeki etkilerine dair rapor hazırlamak.*
- c) Teşvik edici, aydınlatıcı ve yol gösterici mahiyette olmak üzere kişinin;*
- 1) Öfke kontrolü, stresle başa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalık sağlayarak tutum ve davranış değiştirmeyi hedefleyen eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılmasına,*
- 2) Alkol, uyuşturucu, uçucu veya uyarıcı madde bağımlılığının ya da ruhsal bozukluğunun olması hâlinde, bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi olmasına,*
- 3) Meslek edindirme kurslarına katılmasına, yönelik faaliyetlerde bulunmak.”*

Bu maddeye göre 6284 sayılı Kanun’ da hem şiddet mağduruna hem de şiddet uygulayanı ıslah etmeye yönelik yukarıdakiler gibi birtakım hizmetler yer almaktadır. Bu izleme ve destekleme merkezleri olarak Koza adı verilen Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri’ dir (ŞÖNİM). Ancak bazı eleştirilere göre Koza isminin kelebeği çağrıştırıyor olması nedeniyle cinsiyetçi bir zihniyetin yansıması olduğunu ve böylece şiddetin içeriğinin arka planındaki ataerkil zihniyeti sakladığı belirtilmiştir (ŞÖNİM Çalıştay Sonuç Bildirgesi, 2013).

ŞÖNİM’ ler kurulduktan sonra devletin resmi olarak hem şiddet mağduruna hem de şiddet uygulayana destek hizmeti vermeye başlaması ile kadına yönelik şiddetle mücadele, devlet destekli kurumsal bir mücadeleye dönüşmüştür (Öztürk, 2017: 21). ŞÖNİM’ de Anayasamızın 10. maddesinde yer aldığı gibi kişiler arasında ayrımcılığın yapılmamasına özen gösterilmelidir (Reçber, 2018: 369). Ancak ŞÖNİM’ ler kurulduktan üç yıl sonra yönetmeliğin²⁸ çıkması ve merkezlerin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’ ı tarafından tasarıda yer alan 5577 kadro sayısı, meclis sürecinde 362’ye düşürülmüş olması (Özdemir, 2013: 61) kadına yönelik şiddetle mücadele için yeterli desteğin sağlanılmadığını göstermektedir. Ayrıca çalışan personelin toplumsal cinsiyet bakış açılı uzman kişiler olması gerekirken personelin yaklaşımı ve merkezlerin çalışma biçimi (örneğin 7/24 çalışması gerekirken mesai saatleri arasında çalışması) yeterli düzeyde olmadığını göstergesidir (Soydınç, 2019: 72). Şiddetin zamanı ve yeri olmadığından, kadın şiddetin ne zaman geleceğini hesaplayamadığından merkezlerin gece gündüz çalışması önemlidir. Mağduriyetlerin yaşanmaması için toplumsal cinsiyet ve kadına yönelik şiddette uzman kişilerin gerekli tedbirleri alması için merkezlerde çalışması gerekmektedir. Bu kişilerin

²⁸ 17. 03. 2016 tarihli 29656 sayılı Resmi Gazete

ŞÖNİM Yönetmeliğinde görev ve yetkileri belirtilmesine rağmen uygulamada yeterli olmaması kaygı vericidir.

AÇSPB onayıyla açılan ŞÖNİM' ler, ilk başta 14 pilot ilde açılmıştır ve şu anda tüm illerde bulunmaktadır. ŞÖNİM' ler ilk kez 6284 sayılı Kanun ile kurulmuştur ve mülki amir tarafından alınacak tedbirleri yerine getiren merkez olarak dikkat çekmektedir. Merkezler sadece şiddet sonrası değil şiddet öncesinde de aktif olan merkezler olarak öngörülmektedir (Altıparmak, 2015: 461). Ancak ŞÖNİM' lerin ne kadar etkili olduğu, görevini yerine yeterince getirip getirmediği tartışmalara neden olmaktadır. Ayrıca merkezler büyük şehirlerde birden fazla olması gerekmektedir ve şiddet mağdurlarının ulaşabileceği merkezi yerlerde bulunmak zorundadırlar ancak bu gereklilik hayata geçirilmemektedir (Yüksel Kaptanoğlu, 2018: 141).

İstanbul Sözleşmesi veri paylaşımı konusunda Taraf Devletlere yükümlülük vermektedir. Ancak Türkiye' de şiddet mağdurları en çok kolluk kuvvetleri veya ŞÖNİM' lerde toplanan veriler kamuya açık bir şekilde paylaşılmamaktadır (Mor Çatı' dan aktaran Soydinç, 2019: 3). Verilerin paylaşılmaması şiddet önleme ve yok etme amacıyla devletin kurumlarının ne kadar etkili olduğunun anlaşılmamasına neden olmaktadır ve böylece şiddet tedbirlerinde yeterli olmayan hüküm veya uygulamalar görülmemekte ve yeterli düzeye getirilememektedir.

Kadına yönelik şiddetle mücadele için ŞÖNİM' lerin açılmasına rağmen ayrı olarak İstanbul Sözleşmesi' nde açılması öngörülen cinsel şiddetle için destek merkezleri 6284 sayılı Kanun' da yer almamıştır ve hala cinsel şiddetle mücadele için destek merkezleri bulunmamaktadır. Eş dövmenin, dişi çocuk öldürmenin, örtünün zorla kullanılması veya kullanılmaması, ayak bağlama (Almeida ve Dolan- Delvecchio' dan aktaran Sokoloff ve Dupont, 2005: 47), kadın sünneti, namusun öne sürülerek kadının yaşam hakkının elinden alınmasının hala bulunduğu ve kültürden sayıldığı bu dünyada İstanbul Sözleşmesi' nin üzerinde durduğu hem şiddeti önleme merkezlerinin hem de cinsel şiddetle mücadele merkezlerin kadına yönelik şiddeti önlemek ve yok etmedeki görevleri büyüktür.

SONUÇ

Toplumsal cinsiyetin kadın ve erkek rollerindeki etkisiyle birlikte kadınlar ikincil konuma getirilmektedir ve bunun sonucu olarak erkekler tarafından baskı altına alınmaktadırlar. Ataerkil zihniyet sorunundan kaynaklanan kadına yönelik şiddet bir insan hakkı ihlali ve toplumsal sorun olarak uluslararası alanda daha yeni kabul görmektedir. Kadınlara yapılan saldırılar temelinde erkeklerin kadınlarla eşit olmadıkları ve hatta kadınlardan üstün oldukları algısı yer almaktadır. Kadına yönelik şiddetin kadının insan hakkı ihlali ve cinsiyete dayalı ayrımcılık olarak kabul edilmesi çeşitli reformlar vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir.

CEDAW' a kadar olan belgeler, bildirgeler kadın haklarını konu dışı ilan etmiştir, CEDAW ile birlikte kadının hakları gün yüzüne çıkmıştır. CEDAW kadına yönelik şiddeti bir ayrımcılık türü olarak tanımlamaktadır. CEDAW, kadınların insan haklarına vurgu niteliği taşımaktadır. Çalışmada incelendiği gibi CEDAW sonrasında yapılan bazı düzenlemeler kadına yönelik şiddeti merkeze alarak hazırlanmıştır ancak bu düzenlemelerin bir bağlayıcılığı bulunmamaktaydı. 2011 yılında imzaya açılan İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddet konusunda bağlayıcılığı olan en son ve en önemli düzenlemedir. Sadece bir kez bakmakla başlayan şiddet giderek dozunu artırarak kadının ölümüne neden olabilmektedir. Şiddetin ilk bakışta dahi durdurulması gerekmektedir. Uluslararası alandan uzun yıllar süren çalışmaların ve düzenlemelerin ürünü olan ve birikimi ifade eden İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddeti önlemek amacıyla yapılmıştır. Sözleşme sadece kadına yönelik şiddet konusuna ayrılmıştır. Kadına yönelik şiddetin kamusal ve özel alan fark etmeksizin her türlü toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olduğunu kabul etmektedir. Kadına yönelik şiddetin kadının insan haklarını ihlal ettiğini ve bir ayrımcılık olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Sözleşme, kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı güç eşitsizliğinden kaynaklandığını kabul ederek toplumsal cinsiyet kavramını tanımlamaktadır. Böylece ilk kez bir uluslararası düzenleme toplumsal cinsiyet tanımına yer vermiş bulunmaktadır.

Sözleşme, mağdur odaklıdır ve 4P ilkesi temelinde taraf devletlere sorumluluklar yüklemektedir. Bu yükümlülükleri devletler toplumsal cinsiyet eşitliği

bakış açısını temel alarak yerine getirmekle yükümlüdürler. Şiddeti önlemek ve yok etmekle ilgili var olan ve olması gereken bu yükümlülükleri ayrıntılı olarak düzenlemektedir. İstanbul Sözleşmesi' ndeki yükümlülükler sadece taraf devletleri değil, aynı zamanda taraf olmayan devletleri de kapsamaktadır çünkü Sözleşme, uluslararası teamül hukukunun bir parçası olarak kabul görmektedir. Sözleşme' yi imzalamamış bir devlet, ayrımcılık yapmayarak bireyleri şiddetten korumakla yükümlüdürler. Sadece korumak için değil, önlemek için de yol haritası çizen Sözleşme, Taraf devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamak amacıyla izleme mekanizması GREVIO oluşturmuştur. Ancak bu mekanizma yaptırım mekanizmasına dönüşmemiş, tavsiye niteliğinde kalmıştır. Bir yaptırım oluşamaması nedeniyle Sözleşme, yeterince iyi uygulanmamaktadır. Kadına yönelik şiddetin hala devam etmesi yeterince uygulanmadığının göstergesidir.

Sözleşme' ye zaman zaman çekilme gerekçeleri ile eleştiriler de gelmektedir. Ancak bu eleştiriler Sözleşme' nin içeriğinin kapsamamaktadır. Tamamen ataerkil bakış ve kadının erkek hakimiyetinde kalmasını sağlamak amacıyla olan zihniyetler tarafından yapılmaktadır. Şiddetin bir baskı ve hakimiyet aracı olarak kullanılmasının önüne geçmek hedefinde olan Sözleşme, buna karşı çıkanlar için tehlike yaratmaktadır. Sözleşme' den çekilme gerekçeleri de bu yüzden yapılmaktadır. Sözleşme' nin aile hayatını olumsuz etkilediği, LGBTi+' ı meşrulaştırarak heteronormatif düzeni tehdit ettiği gibi gerekçeler sunulmaktadır. Ancak bunlar İstanbul Sözleşmesi' nin amacını yani kadına yönelik şiddeti önlemek ve mağdurları korumayı saptırmak amacıyla yapılmaktadır. Bu gerekçelerin ifade edilmesi kadının birey olduğu gerçeğinin saklanarak insan haklarından mahrum kalmasını istemektir. Bu gerekçeler sadece Türkiye tarafından değil, çeşitli ülkeler tarafından da yapılmaktadır. Bu sunulan gerekçelerinin genel olarak aynı olması bize dünyanın ataerkil bir düzende ve toplumsal cinsiyet rolleriyle çevrilmiş olduğunun göstergesidir. Ancak gerekçeler şiddetin meşru hale gelmesinin önüne açmaktadır. Sözleşme' den çekilmek şiddetin artarak devam etmesi ve kadının insan olduğunun kabulünün yok edilmesi demektir.

İç hukukta kadına yönelik şiddetle mücadele dair düzenlemeler yeni tarihlidir. Anayasa, yeni Medeni Kanun ve Ceza Kanunu' nda kadına yönelik şiddetle

mücadeleye dair direkt olarak düzenleme gerçekleştirilmemiştir ancak kadına yönelik ayrımcılık bağlamında incelenebilmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadeleye dair ulusal ilk düzenleme 4320 sayılı Kanun' dur. Bu Kanun kadına yönelik şiddeti önlemek için yeterli düzeyde değildi. Yapılan düzenlemeler ve kanunlar İstanbul Sözleşmesi' nden önce düzenlenmiştir. Dolayısıyla tam olarak Sözleşme' nin gerekli kıldığı yükümlülükleri içermemekteydi. Sözleşme ile uyumlu yanları olmasına rağmen yeterli düzenlemeler yoktu. Kadına yönelik şiddet konusunda uluslararası alanda ileri boyutu temsil eden Sözleşme' nin Türkiye' deki en önemli yansıması ise 6284 sayılı Kanun' un kabul edilmesidir. İstanbul Sözleşmesi 6284 sayılı Kanun' a kaynaklık etmektedir ve Opuz v. Türkiye kararı Kanun' un çıkmasında büyük rol oynamıştır. 6284 sayılı Kanun, Türkiye iç hukukundaki diğer düzenlemelere göre daha ayrıntılıdır.

6284 sayılı Kanun' un amacı şiddet mağduru veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kişileri korumak ve gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamaktır. İstanbul Sözleşmesi' nden ayrı olarak genel bir şiddet tanımına yer vermiştir. Böylece iç hukukta ilk kez resmi olarak şiddet tanımlanmıştır. Kanun'unun yapım aşamasında olduğu gibi kabul edilmesinden sonra da eksiklikler göze çarpmaktadır. Kanun içerisinde İstanbul Sözleşmesi' ne meclis görüşmeleri sırasında yer verilse de toplumsal cinsiyet kavramına yer verilmemiş, hatta meclis görüşmeleri sırasında da bu direktme devam etmiştir. Kadına yönelik şiddet toplumsal cinsiyet nedeniyle oluşmaktadır, dolayısıyla toplumsal cinsiyet kavramına yer vermemek Kanun' unun hedefinin gerçekleştirilmemesine yol açabilmektedir. Kanun' un adında da görüldüğü üzere amaç kadını şiddetten korumak ve önlemek odaklı olması gerekirken aileye yer verilerek kadının özel alanda kalmasını sağlamaktadır. Ayrıca İstanbul Sözleşmesi' nin taraf devletlere 4P ilkesi çerçevesinde yükümlü tuttuğu alınması gereken tedbirler arasından Kanun' da sadece önleyici ve koruyucu tedbirlere yer verilmiştir. Olumlu olarak Kanun kadın ve erkek arasındaki eşitliği kabul etmiş ve İstanbul Sözleşmesi' ne atıf yapmıştır. İstanbul Sözleşmesi' nin önerdiği gibi şiddeti izleme ve önleme merkezleri kurulmuştur, ancak cinsel şiddet merkezlerini açılmamıştır.

6284 sayılı Kanun çok kısa bir süre içerisinde yapılmıştır. Ataerkil zihniyetin bulunmasının yanında bu sürenin kısa olması da eksikliklerin yeterince

giderilmemesine yol açmıştır. Kanun tek başına incelendiğinde İstanbul Sözleşmesi' ne göre eksikliklerin olduğu göze çarpsa da Kanun' un tamamlayıcı İstanbul Sözleşmesi bulunmaktadır. Ayrıca Kanun Türkiye iç hukukunda kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda atılmış olan en geniş düzenlemedir.

Türkiye' de her üç kadından biri toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz bırakıldığı göz önüne alındığında İstanbul Sözleşmesi' nin ve 6284 sayılı Kanun' un uygulanması gerekmektedir. Şiddetin önlenmesi için hukuk kurallarının olması yeterli değildir, kuralların uygulanması için gerekli tedbirler alınmalıdır ve farkındalık yaratılarak ataerkil zihniyetin değişimi gerekmektedir. Kadına yönelik şiddet, ataerkil zihniyetin ve toplumsal cinsiyet kalıplarının değişimi ile mümkündür. Bu çalışma teorik bir çalışmayı hedeflemiştir. Sözleşme' nin ve Kanun' unun ayrıntılı olarak düzenlemesini içermektedir. Sözleşme' nin ve Kanun' un neden kadına yönelik şiddeti durdurmadığını anlamak amacıyla uygulama aşamaları incelenmelidir. Uygulamadaki eksikler giderilerek şiddetin önüne geçilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, F. : “CEDAW’ dan İstanbul Sözleşmesi’ ne: Kadınların İnsan Hakları ve Kadınlara Karşı Şiddete İlişkin Uluslararası Standartların Evrimi”, Kitap haz. F. Kaya, N. Özdemir, & G. Uygur, Kitap: **Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev- İçi Şiddet** , 2014, s. 61-76, Ankara: Savaş Yayınevi.
- Acar, F. : “Türkiye’de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum”, haz. G. Ayata, S. Eryılmaz Dilek, & B. Emrah Oder, kitap: **Kadın Hakları – Uluslararası Hukuk ve Uygulama**, 2010, s. 13- 23, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Acar, F., & Ertürk, Y. : “Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Kazanımlar, Sorunlar”, haz. S. Sancar, kitap: **Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar**, 2011, Cilt 1, s. 281- 304. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- AÇSHB- KSGM: “Ulusal Eylem Planı”, <https://ailevecalisma.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plan/> , ET. 15.08. 2020.
- Anitsayac : “Şiddetten Ölen Kadınlar İçin Anıt”, çevrimiçi, <http://anitsayac.com/> , E. T. 15. 08. 2020.

- KSGM: “Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı”, **Kadına Yönelik Aile içi Şiddetle Mücadele Projesi**, t. y. , T. C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Akal, C. B. : “Siyasi İktidarın Cinsiyeti”, **İktidarın  Yüzü**, 2005, s. 211- 246, Ankara: Dost Kitabevi.
- Akçabay, F. C. : “Bir garip imza hikyesi: İstanbül Sözleşmesi”, **İstanbül Sözleşmesi, Duvardibi Dergi** , 2020, s. 4- 11.
- Aktan, İ. : “Hülya Gülbahar: Kadın cinayetlerinde İŞİD’ vari yöntemler artıyor”, **İstanbül Sözleşmesi, Duvardibi Dergi** , 2020, s. 60- 85.
- Akyüz, H., Ayata, G., Bayram, D., Büyükgöze, S., avuşoğlu, S., Gökdemir, İ., et al. : “**Adaletin Cinsiyeti**”, 2014, Mor atı Kadın Sığınadı Vakfı Yayınları.
- Alican şen, A. : “Türkiye’ de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumlar Arası İşbirliğı Süreci ve 6284 Sayılı Yasanın Uygulanabilirliğı”, **Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi**, 2018, 11 (22), 141- 161.
- Altıparmak, İ. B. : “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede ŞÖNİM’lerin Rolü: Ankara rneğı”, **International Journal of Social Science**, 2015, 449-464.
- Arendt, H. : “**Şiddet zerine**”, ev. B. Peker, 2018, İstanbül: İletişim Yayıncılık.

- Arslan Öncü, G. : “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu ve Bununla Mücadele Araçları”, **Public and Private International Law Bulletin**, 2012, 32 (2), 1- 37.
- Ayata, A., & Takkaç, H. S. : “AB-Türkiye İlişkileri Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Politikaları AB İlerleme Raporları Perspektifinden Bir Değerlendirme”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** , 2020, 20 (2), 197-214.
- Aydemir, E. : “**Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler**”, USAK, 2011.
- Bakırcı, K. : “İstanbul Sözleşmesi”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2015, s. 133- 204.
- Bayraktar, T. : “İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** , 2018, 26 (3), 87- 111.
- Bbc : “İstanbul Convention: Poland to leave European treaty on violence against women”, çevrimiçi, <https://www.bbc.com/news/world-europe-53538205> , 25.06.2020, ET. 15. 08. 2020
- Berktaş, F. : “**Tarihin Cinsiyeti**”, 2003, 2018, İstanbul: Metis Yayınları.
- Berktaş, F. : “Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye”, **Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları no 7**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, 2004, s. 1- 30.

- Bessieres, Y., & Niedzwiecki, P. : “Women in the French Revolution (1789) Bibliography”, 1991
- Biamag : “Şiddete Son Platformu Basın Açıklaması”, çevrimiçi, <https://m.bianet.org/biamag/toplumsal-cinsiyet/136657-siddete-son-platformu-basin-aciklamasi> , 03.03.2012, ET. 15.08.2020.
- Bianet : Çevrimiçi, Bianet: <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/136737-kadini-koruyan-yasa-istiyorlar-aileyi-degil> , 07. 03. 2012, ET. 27. 06. 2020 .
- Bianet : “Kadınlar TCK'da Kazandı Şimdi İzleyecekler”, çevrimiçi, <https://m.bianet.org/bianet/kadin/61713-kadinlar-tck-da-kazandi-simdi-izleyecekler> , 30.05.2005, ET. 15.08. 2020.
- Bolevin, S. : “Kadına Yönelik Şiddette Devletin Hukuki Sorumluluğu”, Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi, 2016.
- Bozkurt Şener, E. : “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi”, Ankara: T. C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2011.
- Bölükbaşı, Ö. : “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması”, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi, 2014.

- Can, Y. : “Kadına Yönelik Şiddetin Toplumsal Cinsiyet Temelleri: Niğde Örneği”, **Zeitschrift für die Welt der Türken/ Journal of World of Turks** , 2013, 5 (1), 203- 216.
- Charlesworth, H. : “International Law: A Discipline of Crisis”, **The Modern Law Review Limited** (65), 2002 377- 392.
- Charlesworth, H. : “What are Women's International Human Rights?”, R. J.Cook içinde, **Human Rights of Women: National and International Perspectives**, Philadelphia: Unirversity of Pennsylvania Press.j. , 1994, s. 58- 84
- Çakırca, S. İ. : “Turkish Civil Code and CEDAW: Never Shall the Twain Meet?”, **Annales XLV** (62), 2013, 145-192.
- Çakmak, D. : “Fransız Devrimi' nde Kadın: Eksik Yurttaş”, **Ege Akademik Bakış** , 2007, 727- 745.
- Çakmut, Ö. : “Kavramsal Olarak Kadına Karşı Şiddet/ Cinsel Şiddet ve Türk Ceza Hukukunda Cinsel Saldırı Suçunun Genel Değerlendirmesi”, **Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi** , 2018, 49- 54.
- Çelik Bilgin, G. : “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Yasanın Kadını Şiddete Karşı Koruma Rejimi”, Yüksek Lisans Tezi , Kocaeli Üniversitesi, 2019.

COE: “Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence”, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d383a>, 2011, ET. 15.08.2020.

COE: “GREVIO “Baseline Evaluation Report Turkey”, <https://rm.coe.int/eng-grevio-report-turquie/16808e5283>, 15.10. 2018, ET. 15.08. 2020.

COE : “Details of Treaty No. 210”, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list-/conventions/treaty/210> , et. 15.08.2020.

COE: “Ending misconceptions about the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence”, <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/-/ending-misconceptions-about-the-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence> , 22.11.2018, ET. 15.08.2020.

COE: COE- “GREVIO”, <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio> , ET. 15. 08. 2020

COE: “Istanbul Convention Historical Background”, <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background> , ET. 15.08.2020.

- Connell, R. W.: “**Toplumsal Cinsiyet ve İktidar**”, Çev. C. Soydemir, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1998.
- Crowell, N. A., & Burgess, A. W. : “**Understanding Violence Against Women**”, Washington D. C.: National Academy Press, 1996.
- Dalkır Kahveci, A. : “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddeti Önlenmesine Dair Kanun' un Türkiye' de Kadına Yönelik Şiddeti Önlemedeki Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, 2019.
- Değirmenci, O. : “Uluslararası Suç Olarak Kadına Karşı Cinsel Şiddet Eylemleri”, **TBB Dergisi** , 2010, s. 27- 95.
- Demir, C. : “Eleştiriler Bağlamında İstanbul Sözleşmesi”, çevrimiçi, Hukuki Haber: <https://www.hukukihaber.net/elestiriler-baglaminda-istanbul-sozlesmesi-makale,7858.html> ,13.05.2020, ET. 15.08.2020.
- Demir Gürsel, E. : “N.Ç. Davası: Tecavüze Razi Olmak ve Kadınların Ahlakı”, Haz. E. Çelebi, D. Havlioğlu, & E. Kayaalp, Kitap: **Sınır Bilgisi: Siyasal İktidar, Toplumsal Mekan ve Kadına Yönelik Şiddet**, Ankara: Ayizi Kitap, 2014, s. 137- 161.
- Demir, E. : “İnsan Hakları Bağlamında Evrensellik ve Kültürel Rölativizm Çatışması”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2006.

- Demirkır Ünlü, M. : “İstanbul Sözleşmesi’nin (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi) Ulusal Hukuk Açısından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2012.
- Demren, Ç. : “Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri”, http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/erkeklik_ataerklik.pdf , t. y. , ET. 02.04.2020.
- Doğan, R. : “Kadının Şiddete Karşı Korunmasında Devletin Özen Yükümlülüğü ve Uluslararası Standartlar”, **Ankara Barosu Dergisi** , 2016, s. 90-121.
- Durudoğan, H. : “Namusun İlmiği”, (dü.)S. Sancar, **Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar**, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011, Cilt 2, s. 871-882.
- Edwards, A. : “Violence Against Women Under International Human Rights Law”, **Cambridge University Press**, 2011.
- Engelli Kadın Derneği : “Türkiye’de Engelli Kadınlara Yönelik Şiddet Raporu 2013-2014”, http://www.sabancivakfi.org/i/content/4826_2_Turkiyede_Engelli_Kadinlara_Yonelik_Siddet_2013_2014.pdf , et. 05.09.2020.
- Erçoşkun Şenol, K. : “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme”, **Uyuşmazlık Mahkemesi** , 2019, 7 (13), 423- 459.

- Ergüneş Duran, E. : “İstanbul Sözleşmesi' in İç Hukuk Bakımından İncelenmesi ve Sözleşme' nin Uygulanmasında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Rolü”, Uzmanlık Tezi, 2014.
- Ertürk, Y. : “Kadına Şiddet Olgusunu Kuramsallaştırmak”, **Suç ve Ceza Hukuku Dergisi** , 2020, 13 (1), 1-16.
- Ertürk, Y. : “**Sınır Tanımayan Şiddet- Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu**”, Metis Yayınları, 2015.
- Eslen, H. : “Türk Ceza Kanunu Değişiminde Kadın Aktivistler: Bir Lobicilik Hikayesi”, **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, 2012, 15 (1), 120-149.
- European Commission : “Gender-based violence (GBV) by definition”, https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-based-violence/what-gender-based-violence_en, Et.15. 08. 2020.
- Fine, C. : “**Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması**”, çev. K. Tanrıyar, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2011.
- Flodman, S. : “Systemic Violence against Women as a Violation of International Human Rights Law” , Yüksek Lisans Tezi, Lund University, 2012.
- Foucault, M. : “**Hapishanenin Doğuşu**”, çev. M. A. Kılıçbay, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1992.

- Gaag, N. V. : **“Feminizm: Dünyanın Neden Bu Kelimeye Hala İhtiyacı Var!”**, çev. B. S. Aydaş, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2018.
- Gasmi, G. : “New COE Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence “Istanbul Convention” -Importance of Setting European Legal Standards-”, **Strani Pravni Život** , t. y. , 37-56.
- Goldfarb, S. F. : “Violence Against Women and the Persistence of Privacy” , **OHIO State Law Journal** , 2000, 61 (1), 1-87.
- Gödelek, K. : “Güç İktidar İlişkisi Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ÖLKE)**, 2005, (15), 97- 107.
- Görgün Baran, A., Şahin Kütük, B., & Maybek, D. : “Kadınların Eşleri Tarafından Gördükleri Şiddeti Meşrulaştırmaları Üzerinde Kamusal Alanın Etkisi”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi** , 2012, 4 (2), 41- 50.
- Grans, L. : “The Istanbul Convention and the Positive Obligation to Prevent Violence”, **Human Rights Law Review** , 2018, s. 133- 155.
- Gülseven, A. S. : “Türk Aile Hukukunda Toplumsal Cinsiyet Roller”, **TBB Dergisi** , 2017, s. 183- 230.
- Günay, M. : “6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler”, **TAAD**, 2012, s. 647- 686.

- Haktankaçmaz, M. İ. : “Yerel Yönetimler Neden Kadına Yönelik Koruma Hizmetlerinin Sunumunda Temel Aktörler Olamazlar?”, **İdarecinin Sesi** , 2012, s. 46-51.
- Human Rights Watch Report : “He Loves You, He Beats You” Family Violence in Turkey and Access to Protection”, USA: **Human Rights Watch**, 2011.
- Kandemirci, D., & Kağnıcı, D. Y. : “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Baş Etme: Çok Boyutlu Bir İnceleme”, **Türk Psikoloji Yazıları** , 2014, 1- 12.
- Karal, D., & Aydemir, E. : “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet”, USAK Yayınları, 2012
- Karınca, E. : “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler”, T. C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008.
- Karınca, E. : “**Sorularla Kadına Yönelik Aile içi Şiddet**”, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2010.
- Kaypak, Ş., & Kahraman, M. : “Türkiye’ de Kadının İnsan Hakları ve Anayasal Yansımaları”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** , 2016, 13 (33), 298- 315.
- Kırbaş Canikoğlu, S. : “Feminist Bir Perspektifle Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Saldırı Suçu”, **Fe Dergi** , 2013, 5 (1), 61-72.

- Kırbaş Canikoğlu, S. : “Kadına Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun)”, **Ankara Barosu Dergisi** , 2015, 357- 378
- Kızılgöl, Ö. A., & İpek, E. : “An Analysis on Domestic Violence against Women in Turkey: Multinomial Logit Model”, **Business and Economics Research Journal** , 2018, 9 (3), 715-733.
- Koğacioğlu, D. : “Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması: Namus Cinayetleri Örneği”, **Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar**, 2007, Sayı 3, s. 117- 145.
- Korkmaz Sürer, M. : “1966 Andlaşmalar Hukuku Taslak Maddeleri ve Şerhi”, **Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt: 4, sayı: 1, 2018, s. 35- 218
- Koyuncu Lorasdağı, B., & Sumbas, A. : “Türkiye’de Yerel Siyaseti Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Üzerinden Düşünmek: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Belediyeler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler** , 2015, 24 (2), 1-26.
- Körükçü, Ö., Öztunalı Kayır, G., & Kukulu, K. : “Kadına Yönelik Şiddetin Sonlanmasında Erkek İşbirliği”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar** , 2012, s. 396-413.
- Kutluoğlu Karayel, H. : “Kadına Yönelik Şiddet”, çevrimiçi, **İNSAMER**: https://insamer.com/tr/kadina-yonelik-siddet_1996.html , 11.02. 2019, ET. 15.08.2020.
- Kurtoğlu, A., Bayrakçıken, G., & Ülker, G. : “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması İzleme Modeli”, CEİD Yayınları, 2014.

- Kuyaksil, A. : “Türk Anayasalarında Kadın Hakları ve Gelişimi”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** , 2009, 6 (11), 328-352.
- Kuyucu, N. : “**AIHM İçtihadında Ayrımcılık Yasağı Çerçevesinde Kadına Yönelik Şiddet**”, Seçkin Yayıncılık, 2014.
- Kümbetoğlu, B. : “**Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma**”, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2017.
- Londono, P. : “Developing Human Rights Principles in Cases of Gender-based Violence: Opuz v. Turkey in the European Court of Human Rights”, **Human Rights Law Review** , 2009, s. 657-667.
- Lundgren, E. : “**Şiddetin Normalleştirilme Süreci**”, çev. B. Ekal, İstanbul: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Yayınları, 2012.
- Mackinnon, C. A. : “**Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru**”, İstanbul: Metis Yayınları, 2015.
- MacKinnon, C. A. : “Reflections On Sex Equality Under Law”, **Yale Law Journey** , 1991, 100, s.1281- 1328.
- Milliyet : “Bakan Şahin'den kadınlara 'İstanbul sözleşmesi' müjdesi”, çevrimiçi, <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/bakan-sahinden-kadinlara-istanbul-sozlesmesi-mujdesi-1455952> , 27. 10. 2011, ET. 15. 08. 2020.

- Mojab, S. m., & Abdo, N. : **“Namus Adına Şiddet, Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar”**, çev. G. Kömürcüler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Mor Çatı : **“Mor Çatı 2019 Faaliyet Raporu”**, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2020/06/morcati-faaliyet-raporu-2019.pdf> , 16.06. 2020, Et. 15.08. 2020.
- Mor Çatı : **“Mor Çatı 2019 Yılı 6 Aylık Faaliyet Raporu”**, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: <https://www.morcati.org.tr/attachments/article/531/morcati-2019-6-aylik-faaliyet-raporu.pdf> , 22. 07. 2019, ET.15. 08. 2020.
- Moroğlu, N. : **“Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi”**, 2012, s. 357-380.
- Ott, M. : **“Gender-based violence (GBV) includes physical, sexual, verbal, emotional, and psychological abuse, threats, coercion, and economic or educational deprivation”**, çevrimiçi, [https://www.womenforwomen.org/blogs/series-what-does-mean-gender-based-violence#:~:text=Gender%2Dbased%20violence%20\(GBV\)%20is%20violence%20that%20is%20directed,in%20public%20or%20private%20life.](https://www.womenforwomen.org/blogs/series-what-does-mean-gender-based-violence#:~:text=Gender%2Dbased%20violence%20(GBV)%20is%20violence%20that%20is%20directed,in%20public%20or%20private%20life.) , 21.11.2017, ET. 15.08.2020.
- Özbilen, A. B., & Soygüt Arslan, M. B. : **“6284 Sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” un Değerlendirilmesi”**, İstanbul Ticaret Üniversitesi

Sosyal Bilimler Dergisi , 2012, s. 365- 387.

Özcan, B. : “Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Feminist Hareketin ve Devletin Karşılaştırmalı Yaklaşımı: İstanbul Sözleşmesi Örneği”, Yüksek Lisans Tezi , İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2019.

Özdemir, H. : “6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddeti Önlenmesine Dair Kanun’un Değerlendirilmesi”, **Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** , 2013, 1 (1), s. 45- 63.

Özgül Kalafat, G. : “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Tedbir Kararlarının Uygulanması”, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2019.

Özkan, G. : “Kadına Yönelik Şiddet - Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, **Hacettepe HFD** , 2017, s. 533-564.

Öztürk, F. : “Kadının beyanı esastır' ilkesi nedir, ne değildir?”, çevrimiçi, [bbc news: https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47129398](https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47129398) , 05.02. 2019, ET. 15.08. 2020.

Öztürk, N. : “Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2017, 8 (1), 1- 32.

- Pearce, M. L. : “Gendering the Compliance Agenda: Feminism, Human Rights and Violence Against Women”, 2014.
- Pehlivan, O. : “Aile Tanımı ve İlişkilerinin Toplumsal Olarak İnşası”, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2017.
- Peroni, L. : “Violence Against Migrant Women: The Istanbul Convention Through a Postcolonial Feminist Lens.”, **Fem Leg Stud** , 2016, 29-67.
- Pivideri, C., & Degani, P. : “Reflecting on Criminalizing Male Violence Against Women under Human Rights and Human Security Discourses: A Feminist Legal and Policy Analysis”, 2019.
- Qureshi, S. : “The Recognition of Violence against Women as a Violation of Human Rights in the United Nations System”, **A Research Journal of South Asian Studies** , 2013, 28 (1), 187- 198.
- Reçber, B. : “Türkiye’ de Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Etkin mi?”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi** , 2018, 367-376.
- Reitman, O. : “Cultural Relativist and Feminist Critiques of International Human Rights - Friends or Foes?”, **Statsvetenskaplig Tidskrift** , 1997, 100- 114.
- Sancar, S. : “**Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti**”, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.

- Sancar, T. Y. : “Türk Ceza Kanunu Tasarısının (2000) Bazı Hükümleri Hakkında Düşünceler”, 2002, 51 (3) .
- Scully, D. : **“Cinsel Şiddeti Anlamak: Tutuklu Tecavüzcü Erkekler Üzerine Bir İnceleme”**, İstanbul: Metis Yayınları, 2019.
- SES : “İstanbul Sözleşmesi Hakkındaki Efsaneler ve Gerçekler”, çevrimiçi, <http://esitlikadaletkadin.org/istanbul-sozlesmesi-hakkindaki-efsaneler-ve-gercekler/> , 07. 08. 2020, ET. 15. 08. 2020.
- Sever, Ç. : “Kadına Karşı Ev içi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Opuz v. Türkiye Kararı”, t. y.
- Simonovic, D. : “Global and Regional Standards On Violence Against Women: The Evolution and Synergy of the CEDAW and Istanbul Convention”, **Human Rights Quarterly** , 2014, s. 590- 606.
- Sokoloff, N. J., & Dupont, I. : “Domestic Violence at the Intersections of Race, Class, and Gender”, **Violence Against Women** , 2005, 11 (1), 38-64.
- Soydinç, L. : “Türkiye’ de Kadın Sığınaklarına Yönelik Feminist Model Tartışmaları”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2019.
- ŞÖNİM Sonuç Bildirgesi: **“ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri) Çalıştay Sonuç Bildirgesi”** , Mor Çatı Kadın Sığınağı

Vakfi, <https://morcati.org.tr/basin-aciklamalari/177-sonim-siddet-onleme-ve-izleme-merkezleri-calistayi-sonuc-bildirgesi-21-subat-2013/> , 26. 06. 2013, ET. 15. 08. 2020

Spukniknews.com : “Kurtulmuş'tan İstanbul Sözleşmesi açıklaması: Nasıl imzalanmışsa, usulünü yerine getirerek sözleşmeden çıkılır”, çevrimiçi, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/202007021042371711-kurtulmustan-istanbul-sozlesmesi-aciklamasi/> , 02.07.2020, ET. 15.08.2020.

TDK : “Şiddet Tanımı”, <https://sozluk.gov.tr/> , çevrimiçi, ET. 15. 08. 2020.

Tekiner, Z., & Akarsel, N. : “Bakanlığın mevcut tasarısı yeni mağduriyetler getirecek”, çevrimiçi, evrensel: <https://www.evrensel.net/haber/20522/bakanligin-mevcut-tasarisi-yeni-magduriyetler-getirecek> , 01.03.2012, ET. 22.06.2020

TBMM : “Genel Kurul Tutanağı 24. Dönem 2. Yasama Yılı 75. Birleşim”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlsim_baslangic?P4=21142&P5=B&PAGE1=1&PAGE2=96 , 07. 03. 2012, Et. 15. 08. 2020.

TBMM : “Yasama Dönemi 24 Yasama Yılı 2 Sıra Sayısı 181 KEFEK ve Adalet Komisyonu Raporları”, TBMM: <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss181.pdf> , 2012, ET. 15.08.2020

- Turhan, A. : “İnsan Hakkı Kuşakları Arasındaki Tamamlayıcılık İlişkisi”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2013, 4 (2), 357- 378.
- Usta, Sevgi: “Koca Birliğin Reysidir” Hükmünden “Edinilmiş Mal Rejimin” e: Evli Kadının Hukuki Durumu”, **Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar**, Der. Serpil Sancar, Cilt 2, Koç Üniversitesi Yayınları, 2011, s. 943-984.
- UNHCR Türkiye : “Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet”, <https://help.unhcr.org/turkey/tr/social-economic-and-civil-matters/sexual-and-gender-based-violence/> , çevrimiçi, t. y. , ET. 15.08.2020
- UNTC : “Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women”, UNTC: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en#1 , t. y. , ET. 15.08.2020.
- UN WOMEN : “Progress of the World’s Women: In Pursuit of Justice”, <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2011/progressoftheworldswomen-2011-en.pdf?la=en&vs=2835> , 2011, Et. 15.08. 2020
- Uygur, G. : “2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi Işığında Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Devletin Ödevi: Değişen Devlet Anlayışı mı?”, haz. S. Sancar, kitap: **Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar**, İstanbul: Koç Üniversitesi

- Yayınları, 2011, Cilt 2, s. 883- 914.
- Uygur, G. : “Toplumsal Cinsiyet ve Adalet: Hukuk Adaletsizdir”, **Ankara Barosu Dergisi** , 2015, s. 121- 132.
- Uygur, G., & Çağlar Gürgey, İ. : “Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları İhlali ve Bunun Bir Örneği Olarak Kadına Yönelik Şiddet”, haz. F. Kaya, N. Özdemir, & G. Uygur, kitap: **Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev- İçi Şiddet**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2014, s. 9-61.
- Valji, N. : “Bir Fırsat Penceresi: Kadınlar İçin Geçiş Dönemi Adaleti Çalışmaları”, 2011.
- Vido, S. D. : “The Ratification Of The Council Of Europe Istanbul Convention By The EU: A Step Forward In The European Legal System”, **European Journal Of Legal Studies** , 2012, 9 (2), 69- 102.
- Vido, S. D. : “The ratification of the Council of Europe Istanbul Convention by the EU: A step forward in the protection of women from Violence in the European legal system”, researchgate: https://www.researchgate.net/publication/323475461_The_ratification_of_the_Council_of_Europe_Istanbul_Convention_by_the_EU_A_step_forward_in_the_protection_of_women_from_Violence_in_the_European_legal_system , Nisan 2017, ET. 07.08. 2020.
- Walby, S. : “**Patriyarka Kuramı**” , çev. H. Osmanağaoğlu, Dipnot Yayınları, 2016.

- WEF : “Global Gender Gap 2020”, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf , 15. 08. 2020
- WHO : “Definition and typology of violence”, WHO: <https://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/> , 15. 08. 2020
- Williams Crenshaw, K. : “Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color”, M. Albertson Fineman, & R. Mykitiuk (Dü) içinde, **The Public Nature of Private Violence**, New York: Routledge, 1994, s. 93-118.
- Wollstonecraft, M. : “**Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi**”, Çev. D. Hakyemez, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.
- Yağcıoğlu, A. H. : “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddeti Önlenmesine Dair Kanun ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar”, **D.E.U. Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2017, 19 (Özel), 913- 966.
- Yarar, B. : “Bir Moral Düzenleme Biçimi Olarak Medeni Kanunun Aile Hukukunun Arkeolojisi”, **Öneri**, 2007, 7 (28), 209-224.
- Yazıcıoğlu, Y. : “5 Soru 5 Yanıtta İstanbul Sözleşmesi Neden Önemli?”, çevrimiçi, https://www.amerikaninsesi.com/amp/bes-soru-ve-yanitla-istanbul-sozlesmesi-neden-onemli-ve-hedefelindi/5524969.html?__twitter_impression=true , 31.07.2020, ET. 15.08.2020.

- Yıldırım, S. : “Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerkillik”, **6. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı - II (İletişim - İktisat - Sosyal Politikalar - Sosyoloji)** , İstanbul: İlmi Etüdler Derneği, 2017, s. 193-216.
- Yılmaz, İ. : “Karşıt Kamusal Alan Olarak TCK Kadın Platformu Örneği”, **Eğitim Bilim Toplum Dergisi**, cilt 12, sayı 48, 2014, s. 110- 148.
- Yolcu, M. A. : “Folklor Araştırmalarında Kültürel Rölativist Tutumların Eleştirisi”, **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, 2018, 11 (21), 48- 52.
- Yüksel Kaptanoğlu, İ. : “**Kadınlara Yönelik Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği**”, Ankara: CEİD Yayınları, 2018.
- Yüksel Oktay, E. : “Türkiye ve Dünyanın Ortak Sorunu Kadına Yönelik Şiddet”, **Akademik Araştırmalar Dergisi** (64), 2015, 57-118.
- Yüksel, S. R. : “Türk Medeni Kanunu Bakımından Kadın – Erkek Eşitliği”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2014, s. 175- 200.